

HIESAk morboa ematen die batzuei

ARGIA

Asteko Gaia:
Kontsumitzaileok
kexatzen ikasi dugu

2006ko abenduaren 3a | LXIX. urtea | 2.065 zenbakia | 3,50 euro

Khalid Amzir

Marokoar etorkinen elkarteko buru

*“Mugarik ez dioten politikariak badaki
boto denak galduko dituela”*

Nobedadea

ILLIMANI

Boliviako izpiak
eta hizkiak

TXOMIN TXUEKA & AMETS ARZALLUS

Testuak gaztelerara, frantsesera eta ingelesera itzulita.

“Pausoa egiten da La Pazera aurrena.
Hankak lurreraino iristen baitira han ere,
baina oxigenoa ez da iristen bururaino.
Arnasa ematen oso zuhurra da Boliviako
atmosfera. Bestela hori ere lapurtua
zuketenez honetako kolonizatzaileek...”

ARGIAko
harpidedunek
-0%15

25€

ESKAERAK | 943 37 15 45 | www.argia.com | denda@argia.com |

Gaiak

- 16 **Illimani. Boliviako izpiak eta hizkiak.** Estibxu Eizagirre.
18 **Barebackinga. Kutsatuko didazu hiesa?** Unai Brea.

Txueka eta Arzallus.

Iritziak

- 21 **Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
23 **Iñaki Antiguadad.** Babesak berme bihurtu.
24 **Anuntxi Arana.** Lertxunak lertsunen azpian.
Amatiño. Euskal kristau-humanismoa...
25 **Ixabel Etxeberria.** Ezabatze nahiak.
Joxe Mari Ostolaza. Atzeritarra.
26 **Nerea Elustondo.** Bertso berriak patroï karratuei jarriak.

Erdiko kaiera

- 34 **Zientzia gustura irakur daiteke.** Iñaki Mendizabal.
37 **Argitalpenak.** Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
40 **Ezpalak.** Jon Torner.
42 **Denbora-pasak.**
44 **Ihesi. Legazpi-Bergaran altuen dagoen baserriaren bila.** Asier Agirresarobe eta Muskilda Tellabide.
48 **Makina bat kontu.** Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua, Jakoba Errekondo eta Nagore Irazustabarrena.

Coll Panic musika tadea.

Termometroa

- 52 **Osakidetza. Medikuek kontsulta dute euskaraz trebatzeko.** Unai Brea.
54 **Bero-beroan.** Onintza Irureta eta Xabier Letona.
56 **Net Hurbil. Ziyarat az Zeitoun: palestinarrekin olibak biltzen.** Pello Zubiria.

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

4 | Kexak

Ongizatearen gizartean, inoiz baino kexa gehiago

Datu bat: azken bost urteetan, Euskal Herriko kontsumitzaile elkarteetan jaso dituzten kexak bikoiztu egin dira. Arartekora ere gero eta sarriago jotzen dugu. Kontsumitzaileok jada ez dugu beldurrik gure esku-bideak aldarrikatzeko, baina jasotzen al dugu erantzunik?

22 | **Inazio Mujika**
Ttakun (h)errenka

58 | **Azkena**
K. Diez de Ultzurrun

27 | **Photomuseum**
Aizpea Amas

10 | Khalid Amzir

Amzir riftarra da, Amzigh edo berbere jatorrikoa, baina egun Bilbon bizi da, Marokoar Gobernuaren zapalkuntza-aren ondorioz riftar gehienak Europan sakabanatuta baitaude. Gure artean urteak daramatza eta bi ikuspegiez aritu zaigu: bere herriarenaz, eta gure kulturaz duenaz.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estibxu Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Mikel Asumendi, Mikel Garcia eta Onintza Irureta. Argazkilaria: Dani Blanco. Produktzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner, Nalara Irureta eta Gorka Bereziartua.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz. Publizitatea: Igor Garmendia, Urko Vivar. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marjio Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Sorluze. Bezeroen harrera: Olatz Kortá.

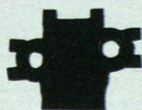
Argitalpenak: Arantza Egaña. Zerbitzuak: Joxe Mari Irazusta.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oña. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 127 euro. Iparr Euskal Herria: 155 euro. Espainia: 127 euro. Beste atzerriak: 160 euro. Airez: 252 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaña Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko argazkia: Dani Blanco.

Gipuzkoako Foru Aldundia

kutxa

Kexak

Telefono konpainiek amorrarazten gaituzte gehien

Mendebaldeko herritarrak ongizatearen gizartean bizi omen gara. Halaxe diote adituek. Gure bizimodua errazten duten baliabide materialak gero eta gehiago dira, eta aisialdirako inoizko eskaintzarik onena daukagu. Gauzak horrela, zoriontasunaren paradisua beharko luke gure gizarteak, baina errealitatea oso bestelakoa da. Inoiz baino gehiago kexatzen gara, ez gaude konforme gure bizimoduarekin eta gure kontsumo gizarteak eskaintzen dizkigun zerbitzuekin.

Hori guztia frogatzeko datu bat: azken bost urteetan, Euskal Herriko kontsumitzaile elkarteetan jaso dituzten kexak bikoiztu egin dira.

JON GONZALO

Argazkiak: Dani Blanco

EUSKAL HERRIAN ez da protestarik falta, eta ziur aski, protesta egiteko arrazoirik ere ez. Euskaldunok gure kexa edo protestak gauzatzeko taldean biltzeko joera dugu, baina bakarka ere gero eta gehiago aritzen gara. Euskal Herriko edozein txokotan aurkituko dugu kexatzeko edo protesta egiteko prest dagoen herritarren bat. Horietako batzuk asko kexatzen dira, baina ez dute arazoa konpontzeko ezer egiten. Beste batzuek, ordea, Euskal Herriko kontsumitzaile elkarteetara edota Arartekoarengana jotzen dute. Hain zuzen, azken bost urteetan erakunde hauetara jo duten herritarren kopurua bikoiztu egin da.

Susana Arizkun Nafarroako Iratxe kontsumitzaile elkarteko zuzendari ordearen esanetan, “argi dago kontsumitzaile elkarten garrantziak gora egingo duela etorkizunean. Kontsumoan oinarritzen den gizarte batean bizi gara, eta kontsumo gizarte honek eskaintzen dituen zerbitzuak ez dira beti onenak”. Iratxe kontsumitzaile elkarteak hiru egoitza ditu Nafarroan: Iruñean, Tuteran eta Tafallan. Dena den, azken urteetan jaso duten kexen gorakada ikusita, beraien helburua Nafarroako herri bakoitzean kontsumitzaileentzako bulego bana zabaltzea da. Udalekin harremanetan jarri dira, eta orain arte 42 bulego zabaltzea lortu dute.

**gure!
arteak
euskaraz**

BFA
Bizkaiko Foru
Alkandria
DFB
Diputación
Foral de Bizkaia

Ibai Maritxalar, oposizioetara aurkeztua

"24 ordu lehenago jakin nuen azterketa non eta noiz izango zen"

Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza Sailak deituri-ko oposizio batzuetan eman zuen izena apirilaren hasieran. Izena emateagatik 20 euro ordaindu zituen. Geroztik pasa dituen komeriak ikusita, ordea, 20 euro horien ordainketa txikieria bat besterik ez zaio iruditzen. Ibai Maritxalarrek ez du kexatzeko arrazoirik falta.

Kontaiguzu zure kasua.

Eusko Jaurlaritzak Barne Diseinuko irakasle izateko oposizioak deitu zituela jakin nuen egunkarian irakurrita. Donostian duten egoitzara joan nintzen, eta lehendabiziko komeriak izena emateko garaian hasi ziren. Oposizioan izena emateagatik 20 euro ordaindu behar izan nituen, eta beste 10 euro mediku azterketa bat pasatzeko. Horretaz guztiaz gain, lau paper entregatzeko izugarrizko joan-etorri pila egin nituen.

Azterketaren data jakinarazi al zizuten?

Ezta pentsatu ere! Telefonoz deika ibili behar izan nuen hurrengo bi hilabeteetan, eta Hezkuntza Sailean inork ez zekien ezer. Ez zidaten informaziorik ematen! Ekainaren azkeneko astean egunero deitu nuen, eta 24 ordu lehenago jakin nuen azterketa non eta noiz izango zen. Ostegun batean deitu nuen, eta azterketa ostiralean, hurrengo egunean izango zela esan zidaten.

Azterketa egin ahal izan zenuen?

Bezperan abisatuta lanean jai hartu nuen, eta ez zidaten trabarik jarri. Hori bai, Gasteizera joan behar izan nuen azterketa egitera. Azterketari dagokionez, ez zeukan zerikusirik nik ikasitakoarekin. Hezkuntza Sailean ez dizute azterketako materiala eskuratzeko laguntzarik ematen, eta horrela zaila da azterketa ondo prestatzea.

Jakin al duzu azken emaitzaren berri?

Hilabete eta erdi pasa dut berriro telefonoz deika, eta azkenean jakin dut azken emaitza. Bigarren gelditu naiz oposizioetan, irakasle plaza atera duenaren atzetik. Kontua da, bigarren postu honek ez didala inolako eskubiderik ematen. Ez naiz inongo irakasle zerrendetan sartuko. Hezkuntza Sailean esan didate oposizioaren irabazlea baino ez dutela hartuko aintzat, eta aurkeztu ginen beste guztiekin ez dute inolako konpromisorik.

Zure desadostasun hauek guztiak nonbait salatzeko asmoa duzu?

Nik eskatuko nukeena oposizioak askoz ere argiagoak izatea da. Deialdiak behar bezala egitea, azterketen data eta emaitzaren berri pertsonalki jakinaraztea, eta Hezkuntza Saileko funtzionarioek gauzak zaildu beharrean gauzak erraztea. Hori guztia horrela izan dadin lan egiteko prest nago, eta Ararteko-ari nire kexaren berri ematea pentsatzen ari naiz.

"Gaur egun jasotzen ditugun kexa gehientuenak telefono enpresen aurkakoak dira, %40 baino gehiago. Halaber, bestelako kexak ere iristen zaizkigu: etxebizitza eta maileguak, aseguru etxeak, autoa konpontzeko tailerrak... Iaz, 40.000 kexa baino gehiago jaso genituen,

eta aurten askoz gehiago izango dira", azaldu digu Arizkunek. Iratxe kontsumitzaile elkartera jotzen duten 10 herritarretik lauk telefono enpresen gehiegikeriak salatzen dituzte: egin gabeko deiak kobratzea, interneteko tarifak aldatzea, konpainiaz aldatzeko trabak jartzea... Ez da arrazoirik falta telefono konpainien jokaera salatzeko. Arizkunek dioenez, "askotan herritarrak beldurtzen saiatzen dira. Iaz, oso kasu berezia izan genuen. Iruñeko andre bat epailearen aurrera eramanez nahi izan zuten dirua zor zielako. Zorraren zenbatekoa hutsaren hurrengo zen: 1,20 euro. Andre horrek guregana jo zuen, eta gu telefono konpainiarekin harremanetan jarri ginen beraien jarrera salatzeko. Azkenean, beraien erabakian atzera egin zuten, eta ez zuten andrea epailearen aurrera eramanez".

Informazio falta

Jon Ariño Euskal Autonomia Erkidegoko kontsumitzaile elkartereko kidea ere iritzi berekoa da: "Telefono enpresek ez dute askotan oso garbi jokatzeko, eta horregatik sortzen dira beraien

Autoa konpontzeko tailerrekin lotutako kontsumitzaileen kexak oso ohikoak izan ohi dira.

Mikel Lizarralde, Landarbaso bizirik plataformako kidea

"Erraustegia jartzea, guri ezer esan gabe politikariek hartutako erabakia izan zen"

Ekainaren 22an jakin zuten beraien etxe ondoan erraustegia jartzeko asmoa zutela. Berehala mugitu ziren, eta Landarbaso bizirik plataforma sortu zuten. Uneotan, 500 lagun inguru ari dira lanean plataforma honetan helburu garbi batekin: "Erraustegirik ez". Mikel Lizarralde elkarte honetako kidea da.

Zergatik sortu duzue Landarbaso bizirik?

Gure burua defendatu behar dugulako. Ekainaren amaieran, prentsa irakurtzen ari ginela, gure etxe ondoan erraustegia jarri nahi zutela jakin genuen. Guri ezer esan gabe, politikariek hartutako erabakia izan zen, eta hori lotsagarria da. Gauzak horrela, Landarbaso bizirik elkarte sortzea erabaki genuen.

Zein da elkartearen helburua?

Gure helburua erraustegirik ez egitea da, ez Landarbaso eta ez inon. Erraustegiak oso arriskutsuak dira. Ingurumena hondatzeaz gain, osasun arazo larriak sor ditzakete: begietako arazoak, nerbio-sisteman arazoak, malformazioak, minbizia... Gai

honetan aditu diren medikuekin hitz egin dugu, eta denak iritzi berekoak dira.

Zer nolako erantzuna jaso duzue administrazioarengandik?

Jarrera sofista. Poncio Pilatosen jarrera bera. Edozein astakeria defendatzeko prest daude udalean duten eserlekua mantentzeko. Ez gaituzte aintzat hartzen, eta gainera esan dute Landarbaso bi baserri besterik ez daudela, alegia, erabaki honek ez diola ia inori kalterik egiten. Hori gezur handia da, Landarbaso 500 bizilagunetik gora

bizi gara.

Aurrerantzean zein bide jorratuko duzue?

Gure protestarekin bete-betean jarraituko dugu. Erraustegiaren aurkako kontzientzia soziala bultzatu nahi dugu, sinadura bilketan egiten ari gara, kamisetak eta paskinak kaleratu ditugu, eta legalki ere lan egiteko asmoa dugu. Abokatu batekin harremanetan jarri gara eta Donostialdeko udal guztietan erraustegia-
ren aurkako mozioak jartzeko asmoa dugu.

aurkako hainbeste kexa. Gainera, ez dugu ahaztu behar sakelako telefonoarena nahiko mundu berria dela, eta horrelakoetan iruzurrak egiteko aukera askoz ere handiagoa dela". Garai batean gauza bera gertatzen zen etxebizitzekin eta ordaindu beharreko maileguekin: "Orain dela urte batzuk etxebizitzaren ingurukoak ziren kexa gehientsuenak. Gaur egun, berriz, herritarrek askoz ere informazio gehiago dute etxebizitza eta maileguei buruz, eta informazioarekin batera kexen kopurua jaitsi egiten da. Horregatik uste dut hemendik urte batzuetara telefonoen inguruko kexa zaparrada ere jaitsi egingo dela".

%90 konponduta

Milaka kexa jasotzen dituzte urtero Iratxen eta EAEko kontsumitzaile elkarteak. Zer egiten dute, ordea, jasotzen dituzten kexekin? Zer nolako arrakasta dute herritarren kexak konpontzeko jartzen dituzten helegiteak? "Tristen zaizkigun kexen %90 konpondu egiten ditugu. Alegia, guk egindako lanari esker kontsumitzaileari arrazoia ematen diote ia kasu guztietan. Hori bai, iristen zaizkigun kexak zentzuzkoak izan behar dira, ondo arrazoituta egon

behar dute eta dokumentazio egokia izan behar dute", azpimarratu digu Ariñok. Iratxeko Susana Arizkunentzat elkarrizketa eta diplomazia

JOSEBA

TAPIA

Real Politik

Abenduak 1 - 22:00etan

BILBOKO KAFE ANTZOKIAN

Aurresalmenta: 8€ - Txarteldegian: 10€ - Zenbat Gararen Lagunak: 5€

zenbat gara elkarte

BI-96.0-FM

Bilbo Hiria Irratia

oso garrantzitsuak dira kexa edo salaketa bat arrakastatsua izan dadin: "Epaiketak saihestea da gure helburua. Elkarteko langile guztiak abokatuak gara, eta badakigu epaiketak zenbat luzatzen diren. Horregatik, salaketa jaso duen enpresarekin akordio batera iristen saiatzen gara, eta kasu gehienetan lortzen dugu".

Administrazioa, kexa iturri garrantzitsua

Erakunde publikoak herritarren zerbitzura dautela entzun dugu behin baino gehiagotan. Askotan, ordea, administrazioak berak sortzen dizkigu arazoak herritarroiei. Kasu hauetan Arartekoarengana jotzeko eskubidea dugu. Juan San Martinen gidaritzapean orain 17 urte jaio zen erakunde hau, eta gaur egun Iñigo Lamarca da burua. Arartekoak administrazioaren gehiegikerien aurrean herritarren eskubideak defendatzen ditu, eta ez zaio lanik falta. Urtetik urtera handitzen ari da jasotzen dituzten kexa edo salaketen kopurua. "Iaz 2.000 kexa baino gehiago jaso genituen. Trafiko agenteek jarritako isunen aurkako kexak, babes ofizialeko etxebizitzaren zozketen aurkakoak, oposizioak gainditzeko azterketen zailtasuna salatzen dutenak... Dene-

10 herritarretik lauk telefono enpresen gehiegikeriak salatzen dituzte: egin gabeko deiak kobratzea, interneteko tarifak aldatzea, konpainiaz aldatzeko trabak jartzea...

tarik iristen zaigu", onartu du Faustino Lopez de Foronda Arartekoaren bulegoko idazkari nagusiak.

Lopez de Forondak 17 urte daramatza erakunde honetan lanean, erakundea jaio zenetik hain zuzen ere. Urte hauetako esperientziak argi eta garbi erakutsi dio euskaldunak gero eta gehiago kexatzen garela: "Guri, behintzat, gero eta kexa gehiago iristen zaizkigu. Nik uste herritarrek

administrazioarengana jotzeko beldurra galdu dutela, eta zerbaitekin ados ez daudenean bitan pentsatu gabe jotzen dutela guregana. Gainera, kontuan hartu behar da gaur egun komunikazioa askoz ere errazagoa dela. Lehen posta arrunta erabili behar zuten guregana iristeko, eta orain posta elektronikoa erabil dezakete".

Argi dago euskaldunak gero eta gehiago kexatzen garela. Are gehiago, gure desadostasunak salatzeke gero eta gehiago mugitzen gara. Hori bai, gehiago kexatzeak ez du esan nahi gure arazoak konponduko dituztenik. Arartekoaren bulegoan eman digute horren adibide garbiena: bulego honetara iristen diren hamar salaketatik zazpik ez dute arrakastarik. Gehiago kexatzen badakigu; nahi duguna lortzea ez da oraindik hain erraza. ■

Jaso astero Argia etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

Urtebeteko harpidetza
2006ko prezioak
127€ Hego Euskal Herrian
155€ Ipar Euskal Herrian

harpidetza eskaera

Izen deiturak: _____
Helbidea: _____ Posta kodea: _____ Herria: _____
Herrialdea: _____ Jaioteguna: _____
N.A./I.F.K.: _____ Tel./Faxa: _____ e-posta: _____

Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L.ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647

Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik

Banku edo aurrezki kutxa: _____
Titularra: _____ N.A./I.F.K.: _____
Titularraren helbidea: _____ Titularraren telefonoa: _____
Entitateak: _____ Sukurtsala: _____ K.D.: _____ Kontu zenbakia: _____
Data: _____ Sinadura: _____

aukeratu gure ongi etorri eparia

☐ "Garb. ot" komikia

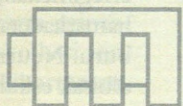
☐ "Lauburua" mahai-jolasa

☐ "Txoriak txori" lamina

☐ %25eko beherapena ikasle bazara*

ARGIA Bete zure datuak eta bidali helbide honetara: 142 PK. - 20.160 Lasarte-Oria

Hau da Euskararen Etxea

euskararen
e t x e a

Agoitz plaza 1. San Inazio auzoa.
Bilbao. Tel.: 94.405.23.83
www.euskararenetxea.net

Bizkaiko Foru
Aldundia
Diputación Foral
de Bizkaia

**gure
artean
euskaraz**

Euskararen Etxe bat baino gehiago
dago, izan ere, asko dira. Zeure etxea
eta, baita ere egunean-egunean gure
hizkuntza errespetatu, erabili, ikasi edo
zabalitzen duen pertsona ororena.

Ongi etorri zure etxera

Khalid Amzir

«Integrazioa esaten da, baina baliteke asimilazio esan nahi izatea»

Euskaldunen gogoaren berri aditu eta esan zigun Mohamed Choukri zenak: "Hortaz, euskal-riftarra naiz ni!", beren herrialdearen zapalkuntza adierazi nahirik. Salaketarekin bat dator Khalid Amzir, bizimodu berria Bilbon egin duen riftarra. Amazigh jatorrikoa. Edo berberea, berak bi izenak onartzen baititu. Marokoar jatorriko adin txikikoak laguntzen egiten du lan Bilboko San Frantzisko kalean Bere Bar tabernaren jabe dugun solaskideak.

MIEL A. ELUSTONDO

Argazkiak: Dani Blanco

Amazigh bat ezagutu nuen estreinakoan, bere izenaren esanahiaz jardun zidan. Zein dira zure izenen esanahiak?

Khalid izenak "betierekoa" esan nahi du. Sekula betiko nago hemen, beraz. Amzir, berriz, "errementaria" da. Baina agirieta berbere izenik jartzeari galarazita zegoenez, arabierazko forma ageri da nire paperetan. Niri, ordea, ez zait kontu hori gustatzen eta Khalid Amzir naiz unibertsitatara joan nintzenetik.

Rifekoa izateak ikustekorik izango du erabaki horretan, ala?

Jakina baietz. Bestek behartuta hartu nuen arabierazko izena, ez ziguten berbere izena hartzen uzten. Nire hizkuntzaren eta kulturaren kontzientzia hartu nuenean, berbere izena hartu nuen.

Nola hartzen dute bereizketa hori amazigh ez diren marokoarrek?

Ez zaie batere gustatzen. Ez horixe. Batzuek ez dute onartu nahi ere: "Berebere? Zer amazigh, gero? Arabiarrek gara denok, musulmanak, ez dago berbererik".

Aizu, eta nola jardun behar dut zurekin: *berbere*, ala *amazigh*?

Bata zein bestea. Nire ustez, berbere hitza ez dago gaizki erabilia. Badira gure artean berbere izena erabiltzeari uko egiten diotenak. Berezko izena erabiltzeko garaia dela diote, berbere izena

peioratiboa dela. Baina amazigh izena oso eza-guna ez denez oraindik, nik ontzat ematen dut berbere ere erabiltzea. Nahiz eta jakin berbere hitzak kolonizatzaileek ezarritakoa dela, barbaro esan nahi duela. Arrotza, azken finean.

Arrotzak, zeuen ama lurrean. Zer jakin beharko genuke Rifeko alderdiari buruz?

Rif, niretzat, Marokok zigortuta daukan lurralde bat da. Eta, hala ere, ez bakarria, hegoaldeko eremuan ere badaude eta oso hebainduta bizi diren herriak. Baina, Rif da, beharbada, Marokoko erregimenak gehien zigortzen duen parajea, dela maila politiko, kultural, ekonomiko eta sozialean. Hitz horiexekin. Marokoko erregimenak era guztietara baztertu du lurralde hura eta handik irtetera behartu du bertako jendea. Rifeko gehienak Europan sakabanatuta bizi dira gaur egun, Herbehereak, Belgika, Frantzia, Alemania eta Espainiar Estatuan. Marokotik Europara datorren emigrazioaren zati handiena, %80 bat, berbere jatorrikoa da, Rifekoa, Alhuzeimas eta inguruetakoa. Eta hori ez da debaldekoa. Emigratio hori ez da borondatezkoa, derrigortua baizik. Arrazoi politikoak ditu. Marokoko erregimenak, joan den mendeko 40ko eta 50eko hamarkadetan, zonalde hura desegitea zuen helburu. Neurri politikoak zen, batetik. Bestetik, dibisak eskuratzeko bidea. Eta, zoritxarrez, hartutako neurriek balio izan diete. Gaur arte. Orain, berriz, bestela saiatzen ari gara kanpoan gauden riftarrak. Gure zonaldearen garapena

bultzatzen ari gara, erbestetik bada ere. Erraza ere ez da, jakina.

Euskadiko Marokoar Etorkinen Elkarteko buru zaitugu, baina nongo marokoarrak biltzen ditu elkarteak? Hor ere Rifekoak ote dira nagusi?

Elkartearen sortzaileetakoa izan nintzen 1999an. Guk ez genuen marokoar etorkinen elkarte egiteko asmorik. Hasieran, Euskal Herriko Amazigh Kultur Elkarte izan ginen. Horixe izan zen, jatorrian. Elkarteak Azraf amazigh izena zuen, hau da, "ihia". Zera adierazi nahi genuen, alegia, amazigh herria, inbasio guztiak gorabehera bizirik dagoela. Inbasioak diot, zeren bizantziarrak, feniziarak, erromatarak, arabiarak, espainiarrak, frantziarrak, italiarrak eta beste saiatu baitira Afrikako iparraldean. Gure herria azpiratzeko egin dituzten saio guztiak gorabehera, ezin izan dute suntsitu. Horregatik, "ihia". Bai, tolestu bai, baina puskatzen ez dena. Horixe esan nahi genuen.

Nola sortu zenuten elkarte?

80ko hamarkadaren amaiera aldera hasi zen pizten amazigh mugimendua, bai Marokon eta bai diasporan, 1994an I. Mundu Biltzarra eginez. Garai hartan, mugimendua antolatzen hasi zen, bai Marokon, Aljerian, Kanariar Uharteetan, Europan, AEBetan... Guk, kontuan harturik Espainiar Estatuan dauden marokoar etorkin gehienak amazigh jatorrikoak direla, Amazigh

Kultur Elkarte sortzea erabaki genuen, mugimendu zabal hari laguntzeko.

Zertan da elkarte gaur egun?

Gaur egun besterik da. 99an sortu zen elkarte eta, jakina, etorkin kolektiboarekin lan egiten hasi ginen, kultur lanean, emigrazio kontuetan eta gure jatorrizko herriari laguntzen. Handik urte gutxira, 2001-2002 inguruan, EAEra marokoar adin txikikoak –batzuk berbereak, eta beste batzuk ez–, iristen hasi ziren, Bizkaira batik bat. Hemengo diputazioa, orduan, gurekin harremanetan jarri zen, elkar laguntzeko. Hitzarmena ere sinatu genuen adin txikikoen arlo horretan lan egiteko. Diputazioak ez zion gure elkarteari

Anduri landetxea

e-posta: andurilandetxea@yahoo.es

Ubera Auzoa 13
20570 Bergara.
Tel.: 943 777 050
635 727 666

2006ko abenduaren 3a

ARGIA

11

Nortasun agiria

Khalid Amzir (Alhuzeimas, Rif, Maroko, 1964) Ekonomia ikasten ari zen Oujdakoko Unibertsitatean, Aljeriako mugan, bizitza aldatu zitzaionean. Bigarren urtean, istiluak unibertsitatean. Harrapatu zuten eta kartzelan sartu. Urtebete egin zuen zuloan. Handik irten eta zigorra: unibertsitatetik bota zuten. Ikasten segitzea galarazi zioten. Orduantxe hartu zuen atzerrira bidea. Madrila heldu zen 1991n, bertako Lavapiés auzora, eta Bilbon zen 1994an, hemen artean marokoar gutxi zegoenean. Bat egin zuen hemengo jendearekin. Gizarte lanean jarduten du Bizkaiko Diputazioarekin elkarlanean, marokoar adin txikikoei laguntzen, eta Bere Bar tabernaren jabe da Bilboko San Frantzisko kalean. Sorterrira oporretan joan zen batean, hamar urte lehenago unibertsitatean ezagututako neska batekin ezkondu zen. Bilbon bizi dira, bi urteko haurrarekin. Euskara ikasle izana da, haurra jaio zen arte. "Umea jaioz gero ez daukat denborarik. Badakizu, lehentasunak!".

eragozpenik jarri, haren izena zela eta ez zela, alegia, baina elkartearen barruan eztabaida izan zen. Ordurako, etorkin gehiago zegoen hemen, etorri berri asko. Zenbaiten ustez, adin txikikoei lan egin behar genuenez —eta esan dut batzuk amazighak zirela eta beste batzuk ez— Marokoar Etorkinen Elkartearen izena proposatu zuten.

Eta?

Iritzi ezberdinak zeuden lehenengo elkartearen baitan, baina akordiora iritsi ginen: izena alda-

Ez hango ez hemengo

"Taberna batera sartzen naiz, marokoarrak ikusten ditut, entzuten dut haien elkarriketa eta neure buruari esaten diot: 'Zertan naiz hemen? Zer ari dira hauek?'. Edo Marokora joaten naizenean, zenbait gauza ikusi eta harritu egiten naiz. Eta nire lagunek: "Baina, hi, Khalid, zer ari haiz? Hemen zer den ahaztu al zaik, ala? Hemen bizi izan hintzen!". Urruntzen ari naizela konturatzen dira, ez naizela haietarikoa. "Arraioa! Ez nauk ez hangoa ez hemengo! Zer da hau, orde!". Eta kontraesan horiek gero eta handiagoak dira. Eta deskuiduan neska batekin hasten bazara, orduan eta kontraesan handiagoak bistaratzen dira. Oreka nahi eta ezinean bizi gara. Hemen gaudenean, hangoak gara. Hara joan, eta ea hangoaz ahaztu garen esaten digute. Kinkan bizi gara, kolokan, ez hango ez hemengo"

tzea onartuko genuela esan genuen, ordainetan orde, estatutuak ere aldatzea eskatu genuen, esanez elkarteko kide izan nahi duen zeinahi etorkinek marokoar herriaren kultur eta hizkuntza aniztasuna aitortu behar dituela.

Zer iruditzen zaizu gure ezjakintasuna? Ez baitugu aniztasun horren berririk.

Ez dakit, bada, ezjakintasuna... Informazio falta esango nuke. Baina egia da jendeak ere baduela bere ardura, Maroko hemendik bertara dago eta, mila kilometrorra, ez urrutiago. Informazio falta hori Marokoko erregimenaren lana ere bada, egoeraren berri zintzo eman nahi izan ez duelako, ez duelako informaziorik iragan zedin nahi izan. Eta, bestalde, hemengo gobernuen konplizitatea du. Informazioa ez da hel-tzen, baina askori interesatu ere ez zaio egiten. Zera diote: "Eta? Mairuak dituk, marokoarrak, pikutara!".

Amazigh Kultur Elkarteari aski loturik, oraindik irekita dagoen Bere Bar taberna zabaldu zenuen Bilboko San Frantzisko kalean.

99an ireki nuen. Lanean ari nintzen garai hartan, baina taberna ireki nuen beste lagun batekin batera, hiru helbururekin: batetik, komertziala, negozioa. Bestetik, lauzpabost laguni jaten ema-

teko balio baldin bazuen, lanpostuak sortzeko, alegia, primeran. Eta, hirugarrenik, gizarte lana. San Frantziskon ginen, eta jendea biltzeko lekua izan zedin nahi genuen. Horretan saiatu gara, berbere lekua izaten, berbere hizkuntzan idatzitako karteekin, Abdelkiren argazkiarekin, ez Mohamed VI.arenarekin, eta ondoan Che Guevararena. Edo presoen aldeko zera bat, gay eta lesbianen eskubideen aldeko beste bat... Leku ireki bat baina, finean, amazigh kulturaren topaleku bat.

Gasteizen, adibidez, Parte Zaharrean kokatu dira marokoar eta aljeriar gehienak. Ghetto itxura ere badu kale jakinen batek. Horrek bestalde, kohe-sioa ematen dio kolektiboari: badute meskita, janari denda, ogitarteko saltokia, harategia, mintzalekua...

Hiri kosmopolita guztietan gertatzen da hori. Izan Paris, Brusela, Amsterdam, Bartzelonako Ramblak, Madrilgo Lavapies... 90-91n, esaterako, Lavapiesen bizi izan nintzen, eta ordukoa eta gaurkoa zeharo ezberdinak dira.

Dendaz beterik dago San Frantzisko kalea. Asko eta asko, etorkinen manupeko.

Etorkin askok ez du inorentzako lan egin nahi. Beren kontura egin nahi izaten dute. Kultur ezaugarria da. Marokoko zenbait herritan, adibidez, inori ez zaio burutik pasa ere egiten inorentzako lan egiterik. Beren buruarentzat egiten dute lan, eta aurrera ateratzen dira. Hona etorri eta arbuioa izaten da askotan. Bertakoek, autok-tonoek, nahi baduzu, ez dute ulertzen. Baina eboluzionatu egiten duzu, egokitu, bide berriak saiatzeko... Horretan oso inportantea da gizarte eragileen lana, joera horiek modu positiboan bideratu ahal izateko eta bizikidetzaren sanoa eta errespetuzkoa lortzeko.

Ba al da horrelakorik? "Bizikidetzaren sanoa eta errespetuzkoa".

Ez erabat, zoritxarrez. Prozesu normala da. Badira faktore batzuk bizikidetzaren sanoa eta errespetuzkoa laguntzen dutenak eta, aldi, beste batzuk, bizikidetzaren hori zailtzen dutenak.

Adibidez?

Talde ez-egonkorren presentzia. Halako batean, hantxe azaltzen dira, auzoan, eta badakizu ez dutela bertan geratzeko asmorik. Beste batzuetan, abiarazten diren negozioak ez datoz auzoaren garapenarekin bat, auzoak ere bere ezaugarriak ditu eta haien arabera jokatu beharra dago. Bestela, jakinek: auzoak kexu izango dira, nahiz eta jende aurrerakoa eta solidarioa izan. Baina etorkinen kolektiboak zeharo bere erara ari dela konturatu orduko, laster esango dizute, "gu ere hemen gaudela". Eta ez dute arrazoirik falta, etorkinak etorri aurretik auzoak beste era batekoak zelako. Hortaz, auzoekin hitz egin

1964an jaioa, ustez

"Riftarra naiz, landan jaioa, Alhuzemasetik 30 bat kilometroa.

50eko edo 60ko hamarkada arte han ez zen eskolarik, meskitak besterik, korandar eskolak.

Gutxi joaten ziren eskolara, alkatearekin edo kolonialistekin harreman ona zutenak, gehienbat. Haien aliatuak.

Behartsuak ez ziren eskolara joaten.

Administrazioa ere urrun zegoen eta jendea ez zen hara mugitzen.

Gure gurasoek ez zeukaten familia libururik. 56 edo 57an ezkondu ziren; lehenengo semea 58an jaio zitzaion eta 71n egin zuten azken umea.

Bada, 71n, administrazioa gure herrira etorri zen. Jarri zuen txosna xahar bat, gurasoei beraien umeak erregistratu egin behar zituztela esanez, familia liburua egingo zutela.

Joan zen gure aita eta galdetu zioten: "Lehenengo umearen izena?". "Halako". "Noiz jaioa?". "Militarrak hemendik igaro zirenean". "Bigarrena?". "Halako. Handik urtebetera jaio zen". "Hirugarrena?". "Halako. Urte bat geroago jaioa". Horrela, hamahiru edo hamabost arte, tartean umeren bat edo beste hil egin zen eta. Horregatik diot 1964an jaio nintzela uste dudala".

Babel MUSIK

musikaz bete mundua!

POG MO THOM

axular 3.0

TXATO PLATO

GOZATEGI

inhartz

nahas mahasean

PLATERUENA
abendua
18:00 ETATIK AURRERA

babel
jaia!

SARRERA doan

beharra dago, haiekin batera lan egin. Zaila da, baina egin beharra dago.

Eta bestela? Egiten ez bada?

Zer gertatzen ari da gaur egun San Frantziskon? Bertako jende askok, autoktonoek, etxebizitza saldu eta alde egiten dute. Hori ere errealitatea da, eta ukalezina da. Kultur artekotasuna eta! 94az gero bizi naiz San Frantziskon eta hainbat jende ezagutzen dut. Eta jakiten duzu hau eta hura gertatu direla, gauza desatseginak, eta min egiten dizute.

...

Etorri nintzenean egindako ezagun bat, adibidez. Haien alabak bost urte zituen orduan. Gaur egun, hamahiru ditu. Eta jakiten duzu lauzpabost marokoarrek, adin txikikoe eta guztiz kolokatuta zeudenek, nire ezagun hori etxeko bebarruan harrapatu dutela, alabarekin zihoa-nean, eta diru-poltsa kendu diotela... Nik, etorkin eta elkarteko arduradun naizen aldetik, ezin dut hori onartu. Edo pentsionista baten kasua, pentsio sari horixe besterik ez duena, tabernarik taberna tragoak eginez ibili besterik egiten ez duena, eta ikusten duzu hiruzpalau adin txikiko, marokoarrak berriz ere, atzetik dabilzkiola—agure xaharra, edanda, balantzaka—, heldu eta daukan diru apurra kentzen diotela! Hori ez da posible! Zer edo zer egin beharra dago, egin!

Barkatu berriz galdetzea baina, zer egin?

Galdera hori ez da txori-kaka. Erantzuna? Aldez aurretik egin behar da lana. Diputazioaren hezkuntza zentroetan, gazteak kalera irten baino lehen. Prozesu luzea da. Bestalde, adin txikikoen kontu hau nahaste-borraste izugarria da. Politikariek beraiek esaten dizute: “Ezin ditugu hartu datozkigun guztiak”. Emigrazioari buruz ari gara, eta oro har hitz egin genezake gaiari buruz. Europako gobernuetan batek ere ez du “mugarik ez” aldarrikatzen. Ezta ezkerrekoenak ere. Ezta ezker muturrekoenak ere. Ezta sasoi batean “mugarik ez” esaten zuenak ere. Inork ez. “Mugarik ez” aldarrikatzen duen politikariak

Sahara

“Burgosa joan, beharra izaten dut astean behin, adin txikikoen pasaporte eta agiriak zuzentzera. Aurreko batean, kontsulak esan zidan manifestazioa egitekoak zirela Gasteizen, protestan, urrian edo azaroan hiri horretan Saharari buruz egin zen batzarra zela eta ez zela. Kontsulak, ea manifestaziora joango ginen eta nik ezetz, gure elkartek ez zuela protestarekin bat egingo. Guk ezin diogu kontsulari esan Sahararen alde gaudela, baina, aldi berean, ez dugu marokoar erregimenarekin bat egingo duen manifestazioan parte hartuko. Horixe zen eta Gasteizko manifestazio hura: marokoar erregimenak Saharari buruz daraman politikaren aldeko aldarria. Eta guk horrekin bat egin? Ez, ez”.

badaki boto denak galduko dituela. Politika arazoa da, beraz. Erabaki politikoa. Politikariek, alde batetik, aurrerakoi direla erakutsi nahi dute, gorriak ikusi dituztela, diskriminazioaren biktimak izan direla... baina, bestalde, badakite etorkinei behar duten laguntza emateak ordaina duela, ordain ekonomikoa du, eta, argi!, politikoa. Bai eta ezaren artean daude. Gauza bera adin txikikoei dagokienez.

Adin txikikoein lanean jarduten duzu zuk...

Espainiar Estatura heltzen diren adin txikikoei jana eta loa ematen diete. Ez besterik. Aldiz, haiek agiriak nahi dituzte. EAEn, berriz, zenbait elkartek diputazio eta erakundeei presio egiten diete legea bete eta adin txikikoei agiriak emateko, bada, haiek agiriak jasotzen dituzte. Albistea zabaltzen denean, ordea, Espainiar Estatuan sakabanatuta dauden adin txikikoei hona jotzen dute, diputazioaren zentrori jotzen dute, saturazioa gertatzen den arte. Eta ez dago irteerarik. Zer gertatzen da? Hemezortzi urte arte diputazioaren egoitzan egongo direla eta, gero, kalera! “Hor konpon!”, horixe egiten da gaur egun, gehienbat. Gazterik zuhurrenak, onenean, prestakuntza ikastaroak egin eta aurrera egiteko moduan izango dira, baina beste asko, zailtasun handiagoak dituztenak, hemezortzi urte arte diputazioaren zentroan egon eta gero, kale gorri! Nora? San Frantziskora, agiririk gabe, ezer gabe... Eta zer egiten dute? Egiten dutena. Ondorio larriak dakartzkigu horrek guri.

Galdera bat darabilt. Etorkinez ari eta betiko kontua: integrazioa. Horixe omen da helburua. Ez dakit integrazio ala asimilazio, zer esan nahi dugun.

Integrazioa esaten da, baina baliteke asimilazio esan nahi izatea. Etorkinen artean badira aldeak, hala ere. Badira jakinaren gainean etortzen diren etorkinak, proiektu jakin bat dutenak. Eta diote: “Marokoarra naiz, erlijio bat dut, musulmana naiz, neure kultura dut. Hona etorri naiz, lanera, dirua irabazi eta atzera sorterrira itzultzeko. Behin ere ez naiz hemengoa izango. Niri ez etorri zure matrakarekin! Naizen bezalakoa naiz, eta, faborez, utzi nazazu bakean. Errespetatu nazazu”. Horrela diote zaharrek, sasoi batean etorritakoek, eta baita zenbait gaztek ere. Beste batzuk, aldiz, jende ikasia da, gutxi-asko kultuak. Ez diote uko egiten beren nortasunari, baina ezta hemengo bizimoduari ere. “Hemengo dena ere ez da txarra”. Eta ardoa edango dute, txerriak jango... Jakinaren gainean, edo jakin gabean: gustatzen zaielako, ateo direlako... Batek jakin! Batzuetan beraiek ere ez dakite zergatik. Baina etorkinen artean bi joerak ere badirela esango nuke. Hitz eta pitz ari naiz, baina kontuan hartu behar da hitz horien giblean bizitza dagoela, benetako bizitza proiektuak, lagunarteko harremanak, bizikidetzak, gizarte berri bat, etorkizunekoak. Hura bai, kultur anitza izango da, ezinbestean. ■

AZKEN HITZA Amazighak

“Berebereak edo amazighak Afrika iparraldeko jatorrizko biztanleak gaituzu. Afrika iparraldean diot, Egiptotik Kanariar Uharteetaraino. Kanariar jatorrikoek berberetzat daukate beren burua. Are gehiago, amazigh nazioarteko biltzarretako bat Kanariar Uharteetan egin zen. Gaur egun, Marokon eta Aljerian, eta Nigerrren eta Boli Kostan dira berbere kontzentrazio handienak. Nomadak ere berbereak dira. Hizkuntza bat bera dute, dialektotan banaturik. Marokon, adibidez, Atlasekoek eta guk, riftarrok, ezberdin hitz egiten dugu. Hegoaldekoek ere, beren gisa. Riftarrok, esaterako, hobeto elkar ulertzen dugu Aljeriako Jabiliakoekin, Maroko hegoaldekoekin baino”.

Dena gertu. Dena eskura.

metro bilbao

www.metrobilbao.com
info@metrobilbao.net
Tel.: 94 425 40 25

Boliviako izpiak eta hizkiak

Amets Arzallusen eskuak eta Txomin Txuekaren begiak bat egin zuten Bolivian. Bertan burututako kazetari lanaren gailurra da *Illimani*, Boliviako mendiaren izena daraman argazki-liburua. ARGIAk argitaratutako dokumentu honetan hurbiletik biziko ditugu Evo Morales, kartzela, gasaren gerrako biktimak, kaleko zapatagarbitzailea... Argazki, ipuin, bertso eta kazetari estiloak aurkituko ditugu liburuan, muga denak hausteko gaztelaniara, frantsesera eta ingelesera itzulita.

ESTITXU EIZAGIRRE

Argazkia: Dani Blanco

ERRONKA Evo harrapatzea zen. Eta elkarriketa hura egin arte ez zuen argazkirik atera Txuekak. "Iparra galdu gabe", errepikatzen zion Arzallusi bidaia osoan. Indigenen mugimendua boterera nola iritsi zen azaltzea zen euren lana. Eta 15 egunetan lortu zuten.

Illimani liburua da Boliviako aldaketa egoera hau biltzen duen dokumentua. Han jasotakoa idazkera eta argazki beroetan hurbildu digute, pertsonen begie-

Presoaren bizkarra

Film zaharretan, bola handi bati ihes egin ezinik ibiltzen ziren presoak, marra horizontalen artean kateatuta. Orain, marraz zutik jarri dira, eta baloi baten atzetik dabilta, futboleant.

Munduko futbol zelai guztietan bizkarrrak hitz egiten du. Baina normalean zenbakiak espazioaz dihardu: bata atezaina, bia laterala... San Pedroko kantxan, zenbakia denboraz ari da. Preso bakoitzak bizkarrean iltzatua darama libre izateko zenbat urte falta zaizkion. Baina ez dago denen kondenaren berri jakiterik, batzuek, kamera ikusterakoan, bizkarrean atorra jantziz estali dute aurpegia.

Zazpiko futbola da San Pedrokoa, eta zazpikoetan, zortzigarrena aulkixora kondenatua dago. Zortziak, gaur ere, zelaira atera nahi zuen, baina kapitainak ez dio utzi: "Hik gero ere izango duk astia futboleant jokatzeko!". Eta bere kondena bizkarrean hartuta, atearen

Presoaren bizkarra, Illimani liburuko pasarte eta argazki bat.

atzean eseri da, triste, pentsatuz, bera ere, egun batean, iritsiko dela atezain izatera.

Ametz Arzallus

Photo ©: Txomin Txueka

tan jarritz begia, pertsonen larrutik kontatuz bizitza, pertsonen ikuspegitik azalduz errealitatea.

Bi egileek liburuaren zenbait klabe kontatu dizkigute:

Idazterakoan literaturara inguratu zara, Amets. Errealitatea islatzeko balio izan dizu?

A. ARZALLUS: Ez da aukera kontziente bat izan. Ez dakit literaturaren eta kazetaritzaren arteko muga oso ondo non dagoen, beraz, ez dakit muga hori urratu dudanez edo noiz urratu dudanez. Errealitatea kontatzeko kazetaritza izan daitekeen modu hotzaren ondoan, modu goxoago eta askeagoa da literatura. Horregatik, behar bada niri idazteko baino, irakurleari gehiago lagundu liezaioke goxotasun edo garraztasun horrek kontatzen den horretan sartzen. Kazetaritza hotza egiten zait zentzu horretan, eta kontatzerako orduan ez diot nire buruari mugarik jarri. Pertsonaiei egindako elkarrizketa edo erreportajeetan, noski, ezin duzu ezer asmatu, bildutakoa ahalik eta egokien kontatu behar da. Garbi izan dut noiz izan nintekeen idazkeraz libre eta noiz ez. Baina Sareko ARGIA eguneroko bat idatzi izanari esker (www.argia.com/bolivia), libreago sentitu naiz istorio batzuk asmatzeko, hango errealitateak abiatuta. Liburuan badira nik asmatutako istorio batzuk, hango pertsonaia oinarrituta idatzitakoak. Alde horretatik, ipuinetik gertuago ibili naiz batzuetan kazetaritza baino.

Aurkezpena

Ostegun honetan, azaroaren 30ean aurkeztuko da *Illimani* liburuaren arratsaldeko 19:00etan Zarauzko Photomuseum Argazki Euskal Museoa. Gonbidatuta zaudete.

25 euro da *Illimani* liburuaren prezioa baina harpidedunek %15eko deskontua izango dute. Eskuratzeko deitu ARGIAra: 943371545, sartu www.argia.com/denda gunean edo idatzi denda@argia.com helbidera

Bolivia dena omen da kolore. Txueka, zergatik atera dituzu argazkiak zuri-beltzean?

T. TXUEKA: Ni argi bila joaten naiz, ez kolore bila. Iluntasuna interesatzen zait, iluntasunean argia bilatzea. Boliviako argia oso bizia da, indartsua. Kutsadura gutxi dago, altuera handia, eta gauean badirudi izarrek hartu egingo dituzula.

Zuri-beltzean askeagoa sentitzen naiz. Hala, gorri berezi edo urdin deigarriekin galtzea baino, pertsonen mamia interesatzen zait. Eta niretzat mamia begiak dira, pertsonen komunikazio sinesten baitut.

Evoren elkarrizketa izan da oihartzun gehien izan duena. Baina barrura begira, beste hainbat gaik elkarrizketa hark adina asetu zaituzte.

A. ARZALLUS: Eta gehiago ere bai. Bata pisu handiko pertsona da, baina beste errealitate sozial batzuk, arazo batzuk... ez dira pisu gutxiagokoak. Kaleko pertsonen transmititzen dizkizute eta asko hunkitzen zaituzte. Kartzelan, kalean, gertuan egonda sentimendua jaso egiten duzu, eta gero paperean jartzea lortzen baduzu, bai argazkitan eta bai hitzetan, horrek bere pisua hartzen du.

T. TXUEKA: Hain egoera ezerosan zaudenean, begia jarri egiten zaizu, 10 egunean ohitu egiten zara. Garrantzitsua da ez ohitzea.

Behin eta berriz ikusita ere begia ohituko ez den liburu, *Illimani*, kalean da jada. ■

Kutsatuko didazu hiesa?

Udan Toronton (Kanada) egindako Hiesari Buruzko Nazioarteko Biltzarrean, azken urteotan agertu den sexu jarduna aipatu zen lehenengo aldiz: barebackinga. Hala esaten zitzaion erotismoa indartzeko xedez GIBaz (Giza Immunoeskasiaren Birusaz) kutsatzeko arriskua bilatzeari. Jardunbide hori ez dago oso zabalduta, baina gaur egun preserbatiborik gabeko harreman guztiei esaten zaie barebacking, eta horiek bai, gero eta zabalkunde handiagoa dute. Horrekin batera, gora egiten ari da GIBaz kutsatutakoen kopurua, EAEn behintzat.

UNAI BREA

BAREBACK HITZAK —edo barebacking, nahiago baduzue— zaltuts ibili esan nahi du ingelesez. Hots, aulkirik gabe zaldian ibili. Orain dela urte batzuk, esamoldea gayen web orrietan erabiltzen hasi ziren —harremanetarako orrietan batez ere— preserbatiborik gabeko sexua adierazteko. Honenbestez, bareback esaten zaio babesik gabeko edozein sexu-harremani, baina hasieran hori baino gehiago zen. Barebacker bat, jatorrian, GIB birusaz edo sexu bidezko beste gaixotasun batez kutsatzeko arriskua bilatzen zuen gizon gaya zen.

Barebackaren jatorrizko esanguran, GIBa hartzeko arriskua erotismoa indartzeko bidea da. Hala, azken urteotan *barebacking party*-en berri izan dugu, AEBetan eta Europako iparraldean batez ere. Hiesa eragiten duen birusari “opari” esaten zaio halakoetan. Parte hartzaileek jakin badakite GIBaz kutsatuta

dagoen norbaitekin ari direla, baina ez zehatz nor den kutsatuta dagoena. Izan ere, *russian roulette party* ere esaten zaie halako jaiiei. Pertsona bat baino gehiagorekin edukitzen dira harremanak, preserbatiborik gabe noski, eta GIBa “tokatu” ahal zaizu ala ez.

Bilbon gertatua

Hiesaren aurkako borrokan dabiltzanek ohartarazi dute era honetako jardunak Euskal Herrira iritsi direla, oso zabalduta ez dagoen arren. “Nik badut Marbellan, Bartzelonan, Madrilen eta Bilbon egindako bareback jaien berri”, dio hiesaren aurkako T-4 elkarteak Alvaro Ortiz de Zaratek. “Lehenbiziko hiruak lagun askoko orgia handiak izan ziren; Bilbokoan, berриз, hirukote batek baino ez omen zuen parte hartu. Antza, 40 urtetik beherako jendea zen, ikasia, Abando inguruan ibiltzen

dena... Jaia bikote heterosexual baten etxean egin zen. Bikotekideetako bat seropositiboa zen, eta mutil bisexuala bilatu zuten bai emakumearekin bai gizonarekin sexu harremanak izateko, kondoirik gabe eta eiaikulaziora arte beti. Baina mutilak ez zekien bietatik nor zen seropositiboa. Hori izaten baita halako jaietan araua, jende asko ala gutxi egon: ezin esan nork daukan GIBa”.

Kontuak kontu, gaur egun preserbatiborik gabeko sexu harremanak ugari dira, eta gero eta ugariago gainera. Ortiz de Zaratek dioskunez, Bilbon ohikoak dira kondoirik gabe sexu harremanak izateko hitzorduak, baina helburua, normalean, ez da kutsatzeko arriskuarekin jolastea –arriskua egon badagoela onartuta ere—. Aldiz, hamaika arrazoik bultzatzen dezakete preserbatiborik gabeko harremanak gauzatzera: kondoiak gozamina gutxitzen duela pentsatzea, arriskua gutxiestea, “beroaldi” bat...

Sifilia eta enparauak, hiesaren iragarle

Barebackaren gorakadak GIBarena eta sexu bidezko beste gaixotasunena dakar ezinbestean, eta hala adierazten dute datuek. EAEkoetan, esaterako, GIBaz kutsatutakoen kopurua handitu egin zen iaz. Gainera, sexu bidezko beste gaixotasun batzuek nabarmen egin dute gora, eta horrek iragartzen digu urte batzuk barru halaxe egingo duela GIBak ere.

“Izan ere –dio Daniel Zulaikak, EAEko Hiesaren Kontrol eta Prebentzio Planeko koordinatzaileak– sifili, gonorrrea eta hala-koak berehala igartzen dira, sintomak arin azaltzen direlako, baina GIBak ez du sintomarik agertzen zazpi urtez edo. Horregatik luze itxaroten da analisiak egiteko”. Maiz, gaixotasuna garatu den arte. Hala izan ziren, esaterako, iaz EAEn atzemandako GIB infekzio berrien %30. Gaixoei hiesa zeukatela jakin orduko jakin zuten, halaber, GIBdunak zirela.

Hiesa gora doa beraz, eta sexua du horretarako bide nagusia. “Epidemiaren historian zehar, munduko herrialderik gehienetan sexu harremanak izan dira kutsatzeko bide nagusia, salbuespen gutxi batzuetan izan ezik: Espainia, Frantzia hegoaldea, Italia, New York...”, azal-

du digu Daniel Zulaikak. Hemen, droga erabiltzea izan ohi zen kutsatzeko bide garrantzitsuenak, baina hori nabarmen aldatu da 1997tik. Urte hartatik aurrera, Euskal Herrian ere sexu harremanak izan dira GIBa transmititzeko modurik ohikoena. Eta batez ere, harreman heterosexualak.

Ez da gay kontua bakarrik

Barebacking hitza gay inguruetan erabiltzen hasi zela esan digu, baina ez dagokie beraiei soilik. “Barebacking heterosexuala beti egon da, eta jarraitu egingo du zoritxarrez”, dio Sejo Carrascosa Sidalava Arabako Hiesaren Kontrako Batzordearen prebentzio teknikariak. Hala ere, gayekin lotzen da. Edo lotu nahi da. Carrascosaren ustez, “homofobiak eragin zuen, orain pare bat urte-edo, gai honi buruzko erreportajeak argitaratzen hasia, ‘gayak hiesa elkarri kutsatzen diote joko erotikoa moduan’ eta halako mezuak emanez”. Alvaro

Ortiz de Zaratek ere zalantzak ditu: “Barebacka, gay kontua? Datuen arabera, 25 urtetik beherako heterosexualengan ari da infekzio gehien ematen, beraz...”.

Hiesak ez gaitu lehen bezala beldurtzen

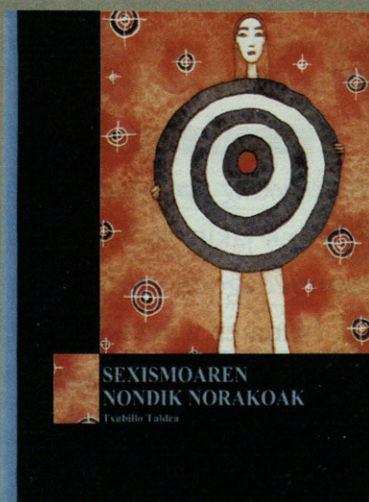
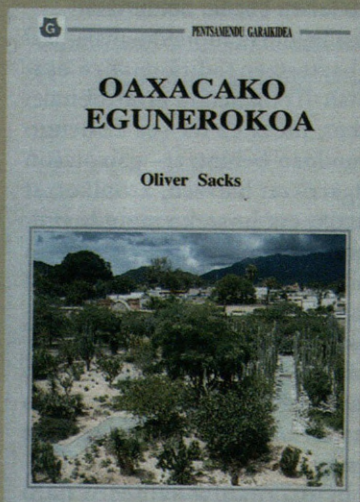
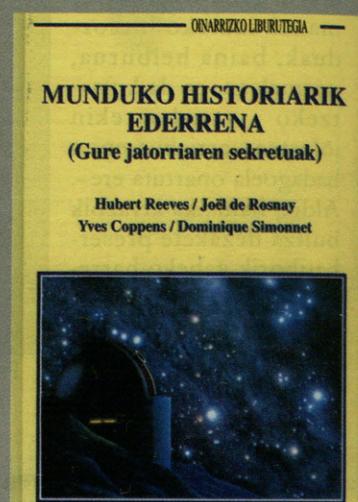
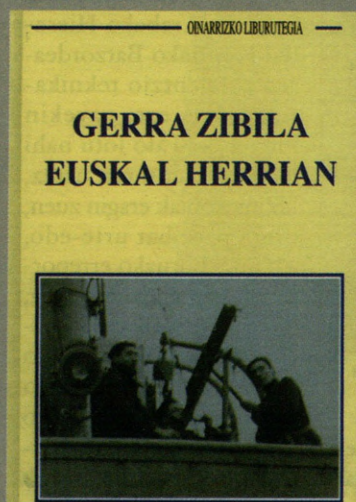
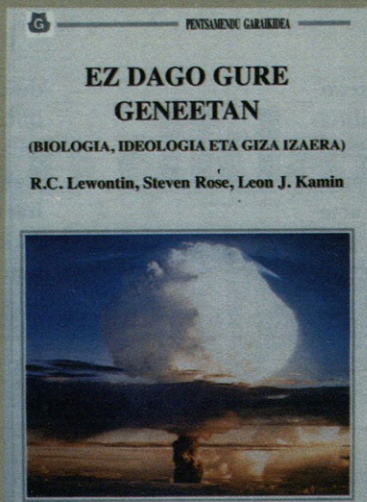
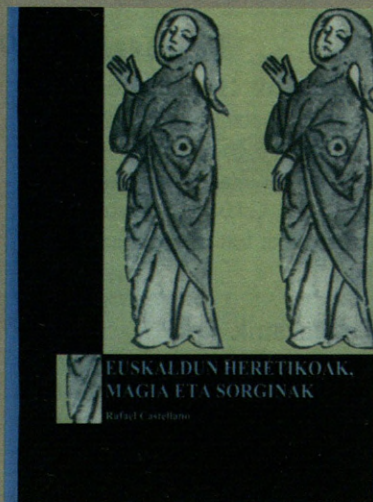
Hiesarenganako beldurra moteldu ahala hasi gara kondoia baztertzen, aditu guztien esanetan. Tratamendu erretrobiralei esker, hiesa ez da –ez Lehengo Munduan behintzat– gaixotasun hilgarritzat hartzen, kronikotzat baizik, eta horrek eraginda prebentzioa ahuldu da. “Hiesa ez da gaurko nerabe eta gazteen kezka nagusietakoa –dio Daniel Zulaikak– eta orain 10-15 urte bazen. Ez dira arduratzen urte asko igaro arte agertzen ez den arazo batez, batez ere hilgarria ez denez geroztik”.

Nerabeek haurdunaldia saihestu nahi dute, eta gainerakoak bost axola, Alvaro Ortiz de Zaratek dioenez. Bareback hitza gay web guneetan hasi ziren erabiltzen, baina denon kontua da. Hiesa den bezala. Haren kontra egunero borrokatzen direnek gogoratzen dutenez, oraindik bada hipokresiarik gai honen inguruan. Ez baita ahaztu behar GIBak aspaldi aurkitu zuela habia goxoa ezkonduen ohean. ■

Preserbatiborik gabeko sexu harremanari deitzen zaio barebacka.

Barebacking party-etan parte hartzaileek jakin badakite GIBaz kutsatuta dagoen norbaitekin ari direla, baina ez zehazki horietako nor den kutsatuta dagoena

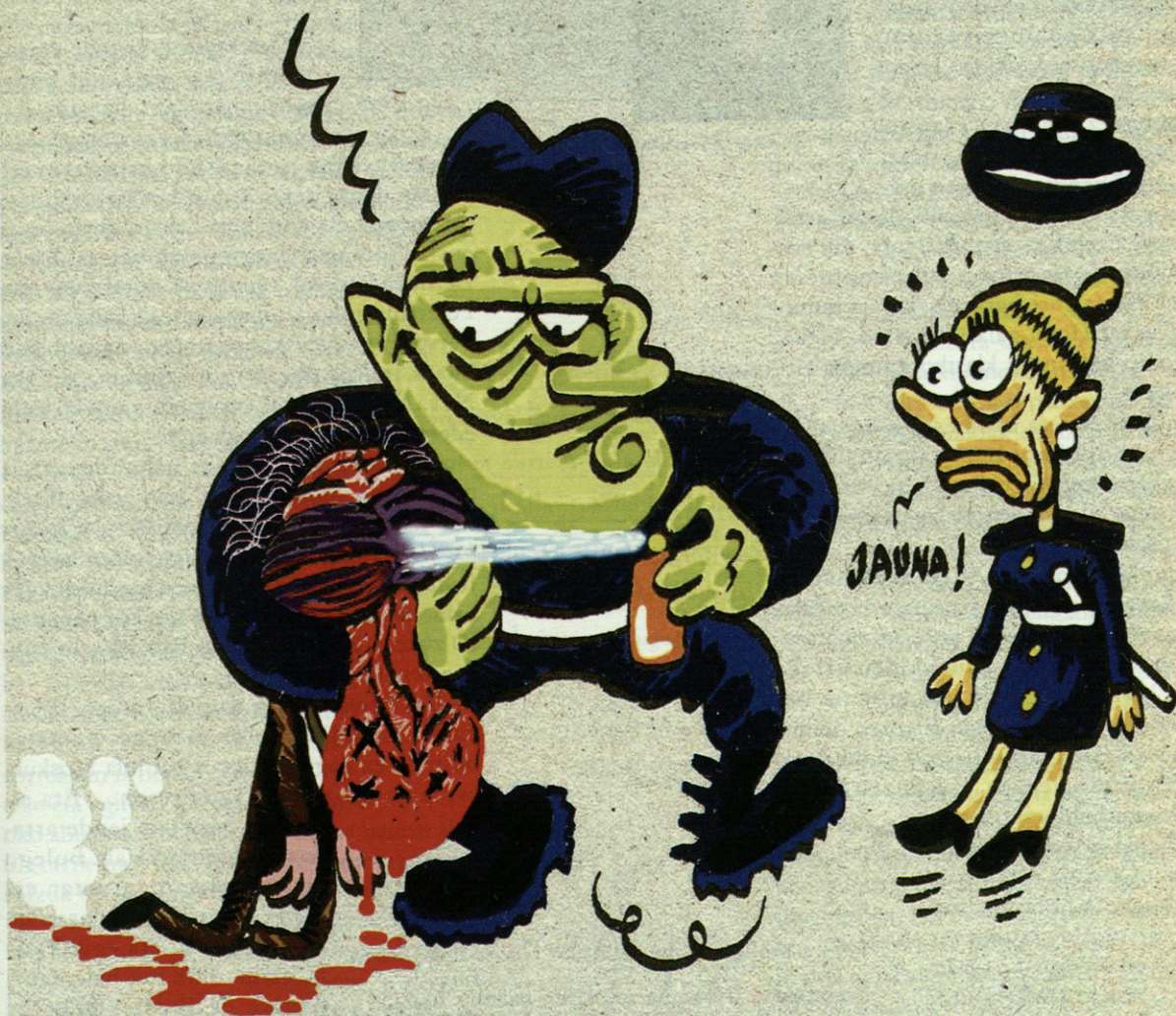
GAIK
ARGITALDARIA

Durangoko azokan
zain gaituzue!!!

Tel. / Faxe 943 47 13 04 • jiak@facilnet.es

Arisko Urmeneta

SO'IZAN ZE BILIGARRO ATZEMAN
DUGUN XEFAREN BULEGOAN
SARTU NAHIAN ...

BAIONA : HIRUGARREN
SUPREFETA BI URTEAN.

Errusieraz

Angel Erroren ttakuna irakurtzen ari nintzela topatu dut Joakin Gorrotxategiren artikululu bat prentsan, non zalantzan jarri behar dela dioen Iruña-Veleiako aurkikuntza guztia. Sinestera eta mirestera iritsi ginelarik, hara berriz ere dena hankaz gora! Nik behintzat ez dut lorik egiten kontuok jakitera eman zirenetik.

Bide batez, gustura esango nioke Henrike Knörr irakasleari zein talentu handia ari diren galtzen hango irakurle-aztertzaile-deszifratzaileek Angel Errori ez deituta. Hura, nik ezagutzen ditudanen artean, latin-kontueta Nabusi Lehena gure harkadiatzko eta humorezko Euskal Herri gaixo honetan. Nekez sartuko dio hari inork klasikotasunean ziritik (barkal).

Hainbeste *bai* eta hainbeste *ez* agertu da prentsan kontu honi buruz, orain, ordea, zalantza sortu zait Angel Erro bera ez ote den izan faltsutze eder honen makinatzailea. Ederra litzateke.

Ez dut uste, ordea, Angel makinatzen hasita, kristautasunezko arrastoen hondakinekin margotuko lukeenik gure antzinatasuna. Hainbeste kristau hautsikinen arteko "Urdin isar" hori, hala ere, poema bat bezain ederra iruditzen zait: Erroren duin.

Angelek beste graffiti batzuk irudikatuko zituzkeen Iruña-Veleian. Faltsutzen hasita, ongi faltsutu behintzat. Badut fedea. Baina hor dago egiantzekotasun arazoa ere: Imajinatzen hasi eta nola imajinatzen ditugu laugarren mendeko euskaldunak? Ordu-rako kristautasunak mende hartuta? Mirandek burua altxatuko balu, lurpean sartuko zukeen berriz, kalbario eta guzti.

Ez dakit, ez dakit...

Amaia Ezpeldoientzako moduko kasua da.

Ongi iker dezatela opa diet lan horretan ari diren adituei. Hutsa litzateke idatzi horien

Inazio Mujika

Borda

Errro

atzean Angel Erro dagoela ikustea. Ez dadila gerta, behintzat, Jon Juaristiren jukutria bat euskal intelligentsia desprestigiatzeko makinatua.

* * *

Detektibeek hizpide emanda, nire poz eta kezka baten berri eman nahi diet nire ttakunkideei: Errusieraz nago

edo errusieraz naukate edo errusiara ere banaiz dagoeneko. Ipuin bat itzuli didate errusierara eta antologia batean sartu, beste euskal ipuinlari batzuenekin batera. Elena Zernova andreak obratu du miraria eta San Petersburgoko Unibertsitateak kaleratu du. Perspektiva Nevskin paseatzen duen ibiltari batek irakur dezake nire ipuina, aldizka Neva ibaiaren urei eta haien gaineko zubi ederrei zehar begiratuak eginez.

Errusieraz nire lantxoa irakur daitekeela pentsaturik zorabioa sartu zait, ordea. Txek-hov handiak, bizi balitz, nire *Itoak ur azalera bezala* irakur zezakeela pentsatze hutsak Iruña-Veleian aurki daitezkeen graffiti guztiek baino ilusio handiagoa egin dit. Zer pentsatuko zukeen Platonovek edo Babelek edo, jainkoarren, Gogolek!

Aldi berean kezka datorkit, ordea. Egunkariei aspaldi honetan errepasoa ematea besterik ez dago. Kazetari bat hila Moskun, espia bat pozoituta Londresen... Eta ni, aspaldi honetan, jende arraroa ikusten ari naiz bulego atarian, etxe inguruetan eta autoa uzten dudan garajeetan. Niri begiratu eta egunkaria jasotzen dute nik haien aurpegiak ez ikusteko, baina nabarmena da ni zaintzen ari direla. Kezkatzen nau zer pentsatuko duen Putinek ere: "Terroristen hizkuntza" batean lehen aldiz argitaratu ziren ipuin hauen berri baldin ikasten badu, zer? Hotzikara sartu zait hezurretaraino. Baldinbaitere, ez ahal da nirekin haserretuko! ■

Gustura esango nioke Henrike Knörr irakasleari
zein talentu handia ari diren galtzen hango
irakurle-aztertzaile-deszifratzaileek Angel Errori
ez deituta. Hura, nik ezagutzen ditudanen
artean, latin-kontueta Nabusi Lehena
gure harkadiatzko eta humorezko
Euskal Herri gaixo honetan

Itziar Antiguada

EHUKO IRAKASLEA ETA EHKO LEGEBILTZARKIDE OHIA

Babesak berme bihurtu

Hemengo prozesua zelan?" Erantzun zailko galdera sinplea da hori, balizko sukaldeetatik kanpoko kezkatuontzat behinik behin. "Egunaren arabera" erantzun liteke, prozesuaren gainera segimenduak egunak joan eta egunak etorri uzten dizkigun sentimendu gazi-gozoak adierazi nahian edo. Gertaera guztiak, esanak eta eginak, epe ertaineko perspektibaz aztertu behar dira, jakina baietz, baina hain gutxi ez diren hilabete batzuk pasatuta inflexiorako gutxienezko zantzu positiboren bat behintzat gauzatua ikustea ere funtsezkoa da, gertaerok perspektibatik aztertzekeo lagungarri edo. Eta zantzuez zer berri? Balantzea egiteko ipini ditzagun gertaerak balantzako alde bietan: zorrokoa eta hartze-koa; horretarako ez da doitasun-balantzarik behar, zamatan parekotasunik ez dago eta. Agerikoan behinik behin, ia dena sartzen da hartze-koaren platerian; batzuk su-etenaren oste-ostetik gogortu den toga-borrokaz eta lege-borrokaz ugari ari dira hartzen, eta beste batzuk beranduago etorri den kale-borrokaz, tartean beste batzuek ustezko arma-mailegua beren hartze-koan jarri dutela. Trabaz beteriko krisi-bide blokeatua ikusiko luke horretan ezkor aktibo batek. Kanpotiko diagnosian zorrekoan ia dena zorrean da, egiteke eta egiteko, prozesuaren ageriko abiapuntuaren aurretik logika batean alde bietatik hartuak izan ziren konpromiso batzuk epeak epe zorrean direla seinale.

Errua banatzekotan nik ere, inkestak izan ez banaiz ere, gobernu zentralaren teituan jartzen dut pilota. Izan ere, Anoetan hartu eta gero gauzatu

ITZIAR AZKONA

Atzera egiterik ez dagoelako,

prozesua bertan behera geratuta ere

kontua aurrera nola eta norekin egin

izango delako, pazientziak iraultzailea

behar du gaur hemen, pedagogikoa

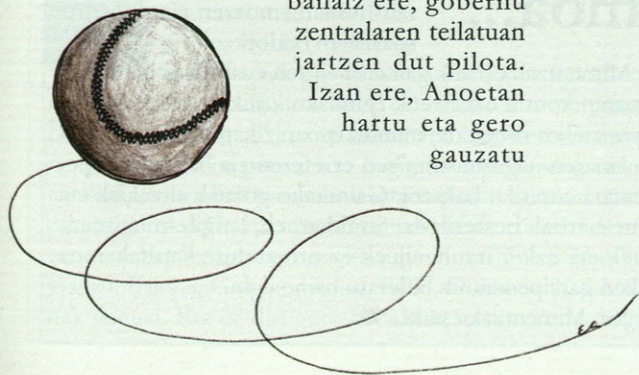
eta aktiboa izateaz gain,

baina ez mugagabea

zen tamainako konpromisoari zer erantzun ganorazko eman dio gobernu horrek? Bide "luze eta zaila" izango zela esaten hasi eta azkenekoetan "estua" ere gehitu du noizean behin, jokoko arauak arau. Horregatik, behar bada, korapilo nagusia prozesuaren definizioan bertan da; lurralde-batasunarena eta erabaki-esparruarena bidea eginez askatzeko moduan utzi ditzakeen gutxienezko hitzarmena behar da gaur. Egitasmo politiko guztiak gauzatzea bermatzen duen hitzarmena. Bermea da giltzarria. Ondo hastea ezinbestekoa da ondo amaituko bada, orain gutxi Bilbon -gatazkari buruzko jardunaldietan- adituek aitortu bezala: "ondo hastea eta baldintzarik gabe". Kontuak kontu ez dirudi hemen hori argitua denik, mahairik eza da seinale.

Lizarra-Garazi garaian ez bezala, atxikimendu inportanteak izan ditu oraingo prozesuak kanpotik, instituzioak eta izen handiko pertsonak, oraingoak atariko sendoa-goak dituela seinale. Gainera, barneko babesak ere oraingoan zabalagoa da, inkestak inkesta; Ahotsak da horretan esanguratsu, arrazoi askorengatik. Babes horiek guztiek bultzatu behar dute "ondo haste" hori eta denak derrigortu konpromisoei eusteko. Arrazoi askorengatik berriro atzera egiterik ez dagoelako, prozesua bertan behera geratuta ere kontua aurrera

nola eta norekin egin izango delako. Hortaz, pazientziak iraultzailea behar du gaur hemen, pedagogikoa eta aktiboa izateaz gain. Baina ez mugagabea, helburua ez baita hemengo inoren kanonizazioa. Neurtua behar du. Eta epe bi dira aurrean mugarri. Lehena, 2007ko udaberria; hauteskundeetan jartzean probatuko da nolakoa den prozesuaren eltzeta. Eta bigarrena, gobernu zentralarekin gutxienezko adosteko urtetan azkena izan litekeena, 2008ko udaberria. Lehenengo mugarrin oker dena ez bada bigarreneko zuzentzen hasia, babesak babes, bermeak berme, bestelako prozesua abiatu beharko da, gizartean une horretan orain zortzi hilabete baino indar gehiago izango delakoan. Orain arteko babesak geroke berme bihurtuta. ■

Anuntxi Arana

IDAZLEA

Lertxunak lertsunen azpian

Inork ikusi al du inoiz lertsun bat lertxun baten gainean? Hitzez bestalde deigarria litzateke hosto zintzilikarien erdian andere hegatzia, atzealdean lumak dilingo daramatzala, *Dioren* estiloko txapela. Bada ez, ez omen du arboletan pausatzeko ohitura.

Azaroaren lehen egunetan trumilka pasatu dira lertsunak eta gauaren erdian ere beren kurkurak entzunarazi dizkigute, kurlo ere deitzen direla ahantz ez dezagun.

Itxura, iparraldeko European egin duen elurrak bultzatu ditu beroaren bila brau abiatzeko. Beste ondorio bat ere ukan zuen hotzak gau hartan. Argi indarra Alemanian eten eta ilunaldia Italia, Espainia eta Portugalera hedatu zen, Frantziatik pasatuz. Iaz antzekorik gertatu zen AEBetan eta askok pentsatu zuten laster izango zela gure aldia, hango espezialitateak arin dastatzen ditugu-eta hemen.

Amerikatik jin zitzaigun lertxunen hotsa ere, hara joanak ziren artzain euskaldunek zuhaitzen azal zurian egin zituzten irudiak ikerturik. Eta handik iritsi zaigu orain planeta berotu eta gainera datozkigun katastrofeak marrazten dituen filma: *Egia nardagarria* (*An inconvenient true*); Al Gorek, AEBetako lehendakariorde ohiak egin.

Gorek uste du halako arrisku nabarmenaren aurrean jendeen arraza atzarriko dela. Gaixoa, ez gaitu ezagutzen. Gure eskuinean, proiektu ener-

gia-jale eta karbono dioxido kakagile eskergek xoraturik dauzkate agintariak. Eta ezkerrean, jadanik leporatu diote film egileari engainu baikik ez duela, berotegi efektuaren ardura pobreei botatzen diela, beti garatu gabe egon daitezen, eta bitartean aberasten segi dadin Mendebaldean, beretzat bakarrik gordez kutsatzeko esku-bidea. Ados, Gorek ez du errotiko aldakuntza bultzatzen; baina ez du bere erresumako erantzukizuna ukatzen ere. Urgentzia izan arren, muzin egingo diogu eskura dugun erreforma bati, airean dabiltsan iraultzen zain gaudela? Irudi

luke Aral Itsasoaren lehorteza ere ez dela bekatu, non eta ez den yankee-ek ekarria.

Planetari bost axola eztabaida, guretzat da arazoa. Begira diezaiogun, lagin gisa, xehetasun txiki eta partzial bati. Groenlandiako izotza urtzen bada, gerta liteke seko gelditzea Gulf-Stream-a, gure kostan iragan eta negu epelak oparitzen dizkigun ur korronte sinpatiko hori. Dagoeneko entzuten da haren emaria oso makaldia dabilela. Ba, joera aurrera badoa, udan izerditu eta erre ondoren, dardar egiteko neguak gozatuko ditugu.

Akabo Jondone Martineko udalditxoak, maluten artetik ikusiko ditugu lertsunak pasatzen elurrak estali lertxunen gainean. Baina animoso beti, Golko Korronteak uzten bagaitu, Abiadura Handiko Trenean mugituko gara, mendipeko tunelen beroan. ■

«
Irudi luke Aral Itsasoaren
lehorteza ere ez dela
bekatu, non eta ez den
yankee-ek ekarria
»

TXANDAN

Amatiño

Zendu da Zizurren Jon Mimentza. Abertzalea, jeltzalea, "bultzagilea", konpromiso sozialduna. Zirikatzaile zorrotza,

Euskal kristau-humanismoa...

hamaika hausnarketa egindakoa. Hala ere, inor gutxi daki nor arraio izan zen. Irakurleak nekez aurkituko du haren biografiarik Googlen edo Wikipedian. Ezta Añamendin ere.

Ezohiko burutapenak egin ohi zituen. Hona, bat baino ez, haren omenetan. Mimentzak esana: "Kapitalaren gainetiko lanaren nagusitasuna" kontzeptua ez da sozialista, ezta marxista ere, 1920tik aurrera Euskal Herriko ekimenen eragina (II. Errepublikak, Eibarko Alfa, Don Poli Larrañaga, ELA, Emakume Abertzale Batza, Jose M. Arizmendiarieta,

1956ko Euskal Mundu Kongresua...) baizik, Erromako Elizak XIX. mendean sorrarazitako kristau-humanismoaren eta doktrina sozialaren ondorioz.

Mimentzak errotik gaitzetsi zituen euskal kooperatibismoaren kontra ezkerretik egindako kritikak. Haren ustez, Arrasatekoa omen da, mundu osoan, "kapitalaren gainetiko lanaren nagusitasuna"ren erreferentzia bakarra. Esperimentzia enpiriko bakarra. Gainerako guztiak aitzakiak eta esne-berbak besterik ez. Sindikatuek, langile-mugimenduek eta ezker iraultzaileek ez omen dute kapitalismoa azken garaipenerantz bideratu baino egin.

Jon Mimentzak esana... ■

Isabel Etxebarria

URRUNAKO HAUTETSI ABERTZALEA

Ezabatze nahiak

Mestizaiaren garaia omen da hau. Sorlekuak ez omen du garrantzirik, bizilekuak baizik. Alta, sustraiak aipatzen ditugu askotan, zailak dira definitzen, "sustraiak gure ezaugarriak dira, giza jende legez nondik gatozen, eta norantza goazen agertzen dutenak" dio Sarrionandiak. Sustrai oso abstraktua den atxikimendua da, baina sortxe eta sorterriarekin lotu izan dugu askotan. Kantu franko sortu ditugu horren inguruan, aktualitateak berriz ere horren gogoeta bat ekarri digu. Izan ere, duela gutti Donapaualeko amategia desagertzeko zorian zela azaldu baitzen. Horren ondorio zuzena: Baxenabarren ez legoke sortzerik, haur guztiak Lapurdin sortuko lirateke. Aspaldi honetan ez da inor Zuberoan sortzen, bertakoek kanpora joan behar baitute, ingurumen medikalizatua nahi badute behintzat.

Bi ondorio zuzen atera daitezke, batetik eta alde sinbolikoari doakionez, Ipar Euskal Herriko sortze guztiak Lapurdin gertatzea, Zuberoak eta Baxenabarrek sorleku gisa duten garrantzia ezabatuz. Erroen zatitxoa astindua zaigu. Bestalde, galdera heldu zait: Kasualitatea al da? Huste prozesuaren kasuan ardurarik ez al da? Basamortu bilakatze fenomeno ez al da nahikeria politikari lotua? Sorlekua sustraien osagaia, babestu behar den ezaugarria ez al da? Hain sinpleki eta errazki hartu erabakiak zer proiektzio dakar, zer proiektu? Sorlekua ez al da sustraietan kokatzen?

GAIZKA IROZ

Ipar Euskal Herriak bestelako arazoak dituela erranen da, noski, baina herriaren sustraien desagertzea erabaki horien menpe dago, Estrasburgoko Parlamentuan bake prozesuaren aurka dolurik gabe bozkatu den bezala, hemengo arduradun politikoez ez dituzte herri egiten gaituzten ezaugarriak babesten, guttienik ere. Hau da frantses ezabatze politika, arrabotsik gabeko erabaki ondorioitsuak, pixkanaka, gure lurrari lotzen gaituzten elementu guztien desagertzea laguntzea. Datozen hamabost urteetan hogeita bost mila biztanle gehiago aurreikusiak dira, hau da planifikatzen dena, eta ez bertakoen garapena, hau da nonbait pentsatutakoaren ondorioa. Bertako batzuen parte hartzearekin noski!

Hizkuntz politikaren inguruko proiektzioak aipatu dira berriki, Max Brisson buru. Diagnostikoaren aldetik, adostasun nabarmena sumatzen da hizkuntzaren pasabide desberdinetan ari direnen aldetik. Haatik, pazientzia izugarria behar dute aspalditik errepikatzen dutena oraindik ere plazaratzeko, ardura politikoa dutenekin debartzeko eta medioen eskatzeko. Gaur, medioak falta baitira oraindik, politikoak oso arduratsu agertu nahi badute ere. Lortzen diren guttieneoek, lehenagokoak baino gehiago direnek noski, babesa ez dute segurtatzen. Ezabatze politika denborarekin ari da jokatzeko. Betiko politika daramate, eraginkorra izan denez zergatik aldatu!

Hauteskundeak heldu direnez, ateak bortxatu beharko, beste erremediorik ez. ■

Datozen hamabost urteetan
hogeita bost mila biztanle
gehiago aurreikusiak dira,
hau da planifikatzen dena,
eta ez bertakoen garapena

HIRUKO TXIKIAN
Joxemari Ostolaza

Katalunian Presidenta. Gure Berriak honela kalifikatzen zuen Montilla jauna. Mikel Elortza

Atzerritarra

zarauztarrak protestatzen zuen gure egunkari nazionalera bidali eskutitzean. Ez diot nik deus erantsiko berak idatzitakoari, aski argi adierazten baitzuen nik esan dezakedana. Baina gure etxera begiratu gero, badugu zertaz kezkatu, nonbait normalizat jotzen dugun egoerari erreparatu Euskal Herriko probintzietako hiriburu eta auzapezetan bat bakarra ere ez baitugu euskalduna. Maule, Garazi, Baiona, Gasteiz, Iruñea, Bilbo, Donostia. Erdaldunak nagusi. Eta ez dut gure hedabide nazionaletan hori

jarraitu, ezin gaituztela ezagutu adierazten duen idazkirik ez dut gogoan. Dakidana zera da, udal itzultzaile zenbaitek dedikatzen diela denbora gureak erdaratzen, zer diogunak interesa baitu sobra ere, bereziki euren izenak tartean dudelarik. Erdaraz gaituzte ezagutzen guk arrotzak nola. Hala ere normalizat dute kalifikatzen euren egoera, beren buruak euskalduntzeko beharra sentitzen ez dutenak. Eta hauteskunde joan-etorrietan ez dugu aldaketarako esperantzarik, guk ere, jada onartu baitugu gaitzerdikoa dugula egoera. ■

Patroi karratuei jarriak

I

Ia guriak egin du,
badegu zeinek agindu;
lurrarekin berdindu
arte beti berdin gu,
inposaturiko patro
karratu batzuen morroi.

KARLOS CORBELLA

IV

Nahiz izan mila titulu,
lan mundurako makulu...
soldatetan kalkulu
duinak mirakulu...
ta etxebizitzak garesti!
Alokairurik? Ez, noski!

II

Ikasi orduko oinez,
agenda daukagu gainez:
solfeo, dantza, ingles
dibujo, zergatik ez?
lagungarriak biharko...
Curriculumetarako!

V

Lanean ari bagara,
eta etxe bila jada;
bikotea behar da,
"heteroa" al bada,
ez gustura bizitzeko...
hipoteka ordaintzeko!

III

Eskolatik irteera
da unibertsitatera
zientzitako karrera,
bestela FPra;
nahiz ta ez konbentzitu gu...
lan mundua da helburu.

VI

Ez da gauza "normalena"
baina gurean barrena
taldetxo nabarmena
dago, bizi ez dena
inposaturiko patro
karratu batzuen morroi.

DOINUA: "Ia guriak egin du".

Landareak
Udaberriko
titarea

□ Ezpalak
□ Argitalpenak

□ Denbora-pasak
□ Ihesi
□ Makina bat kontu

Denboraren makina
Itsusiari egindako
itsusikeriak

ARGIA

erdiko kaiera

kultura eta aisia

Argazkiak irakurtzeko

Photomuseuma Zarauzko Villa Manuelan dago.

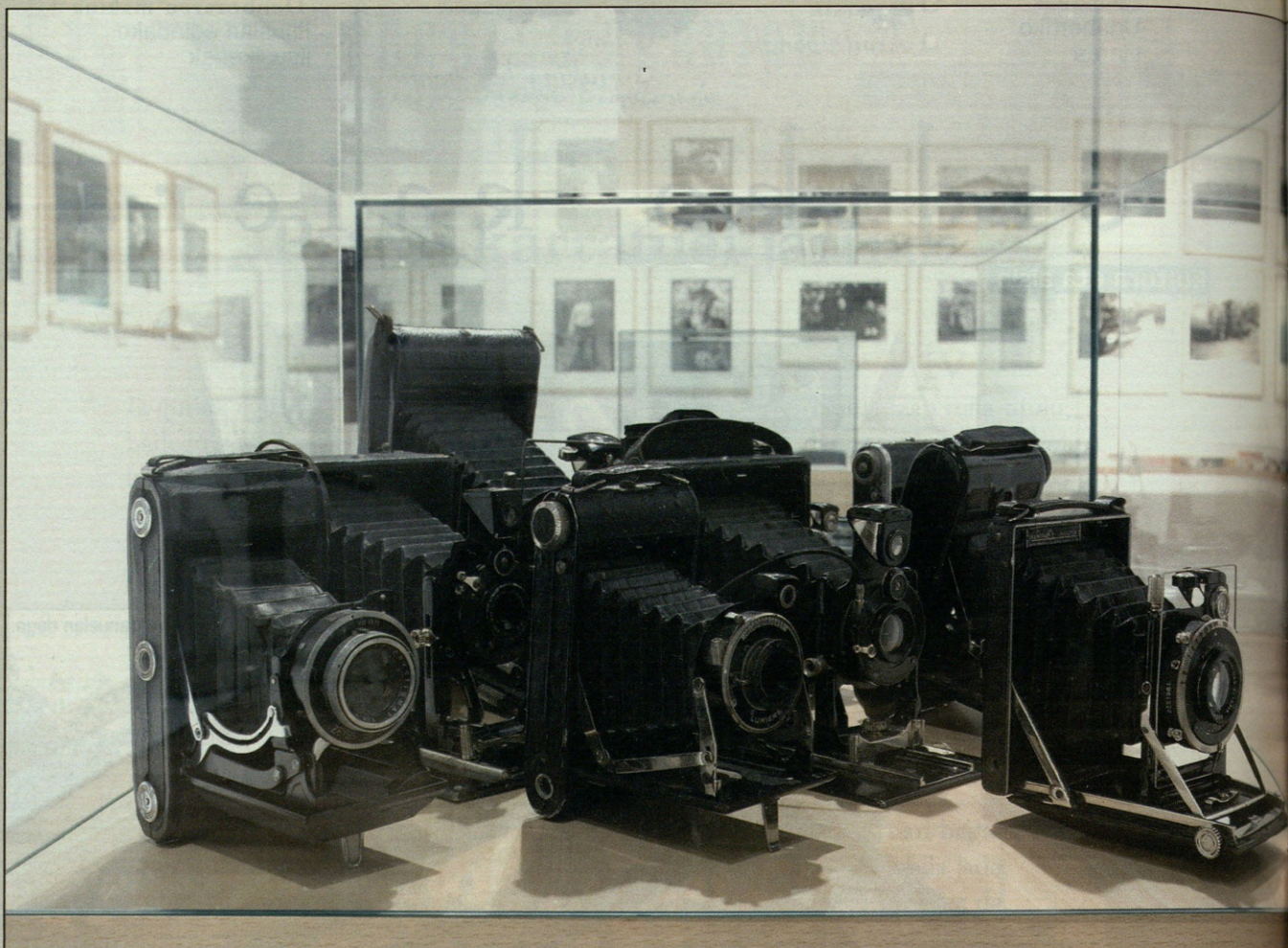
Ikasi, gozatu eta ikertu. Hauek dira museo batek eduki behar dituen hiru helburuak. Photomuseuma gozameneko ibilaldi bat da argazkigintzaren historian zehar, eta bide batez, zerbait gehiago jakingo dugu zortzigarren arteari buruz. Baina argazkigintzaren lehenaldia eta oraina ikusi eta ikastearekin aski ez badugu, etorkizuna ere aztergai izango da abenduaren 2tik 4ra antolatu den Argazkigintzaren Historiari buruzko II. Kongresuan.

AIZPEA AMAS
Argazkiak: Dani Blanco

2006ko abenduaren 3a

ARGIA

27

Goiz bateko ibilaldi didaktikoa

PHOTOMUSEUMERA SARTU AURRETIK ez daki-
gu zehazki zer aurkituko dugun. Argazkien
erakusketak egongo dira? Azalpenak eman-
go dizkirate? Zer da zehazki, argazkigintza-
ren museo bat? Museo batek, ICOM-en
(Museoen Nazioarteko Kontseilua) arabera,
hiru helburu nagusi eduki behar ditu: iker-
tzea, didaktikoa izatea eta gozamina. Photo-
museumak hirurak lantzen dituen arren,
nagusiki helburu didaktikoa du. Urtean
hamabi erakusketa eskaintzen dira hall-ean.
Gainontzeko hiru pisuetako erakusketak fin-
koak dira eta hiru taldetan banatuta daude:
teknika, generoak eta erabilera. Museoaren

helburua argazkigintzaren historiari errepa-
soa ematea da.

Denboraren makinan sartuko bagina bezala
sentitzen gara museora sartzean. XIX. mende-
tik gaur eguneraino paseotxo bat ematen ari
garela dirudi. Bide horretan kamera iluna,
dagerrotipoa, lau objektibodun kamera, reflex
kamera eta gaur egungo kamera digitalak aur-
kituko ditugu. Hauen alboan, bakoitzari dago-
kion argazkia: XIX. mendeko Zarauzko nes-
kameak, zuri beltzeko eta koloretako argazkien
arteko kontrasteak, gerrako argazkiak...
Horiek guztiek sentsazio bereziak sorrarazten
dizkigute.

Nola ikusten dute umeeek? Eta helduek?

Printze Txikia nobelan esaten den bezala, "nagusi guztiak izan dira noizbait haur". Baina batzuetan zaila egiten zaie haurrek ikusten dituzten gauzak somatzea, "nagusiek zenbakitan" pentsatzen baitute. Antzeko zerbait gertatzen da argazkiekin ere. Leopoldo Zugaza museoaren sortzailetako batek esandakoaren arabera, umeeek asko ikasten dute museoetara bisita egitean eta hori galderak egiteari esker lortzen dute. Koadroek bezala, argazkiek ere ikusten denaz gaindiko informazioa daukate hautematen ikasten dute. Horrela, museoan dagoen koadro edo argazkirik onena identifikatzeko gai dira eta gainera beren arrazoia argumetatzeko ahalmena daukate. "Helduekin ezin da halakorik egin. Borondatea eduki behar dute eta esan zergatik ematen duen argazki batek, adibidez, atsedeen sententzia" dio Zugazak. Publikoak galdera horiek planteatzea beharrezkoa dela esan du museoaren zuzendariak.

Museoa bisitatu dutenen inpresioa ona dela gaineratu du. Orokorrean, "jendea harrituta geratzen da museoarekin". Izan ere, argazkigintza gertutik ikusi dugun arloa izan da beti, baina gauza berri asko ikas daitezke oraindik. Etorritako bisitarien kopuruarekin gustura daude, baina Leopoldoren esanetan, "ez dira guk nahi adina. Beti nahi izaten dugu gehiago".

Museoa baino gehiago

Photomuseuma irabazi asmorik gabeko fundazio pribatua da. Bi familiak osatzen dute, alde batetik, Ramon Serrase-nak, eta bestetik, Leopoldo Zugazarenak. Museoaren administrazioaz gain, erakusketak, argitalpenak eta aholkularitza dira besteak beste fundazioak daramatzan eginkizunak. Argazkigintza Villa Manuelako lau pareten

BOS
Bilbao
Orkestra Sinfonikoa

06
07

BILBAO ORKESTRA SINFONIKOA

Zuzendari Titular eta Artistikoa / Director Titular y Artístico, **Juanjo Mena**

Egoitza / Sede: Palacio Euskalduna Jauregia

Concierto nº 5. Kontzertua

AZAROA • NOVIEMBRE 30 / ABENDUA • DICIEMBRE 1
ordua 20:00 horas

200
Arriaga

El concierto de Sibelius por Boris Belkin

Boris Belkin

BBKren Gortia baldin baduzu,
sarrerak 2€ eta abonak 30€
BBK26-
Si tienes la Roja de BBK,
entradas 2€ y abonos 30€

J.C. Arriaga: Obertura, op. 20

J. Sibelius: Concierto para violín y orquesta, op. 47

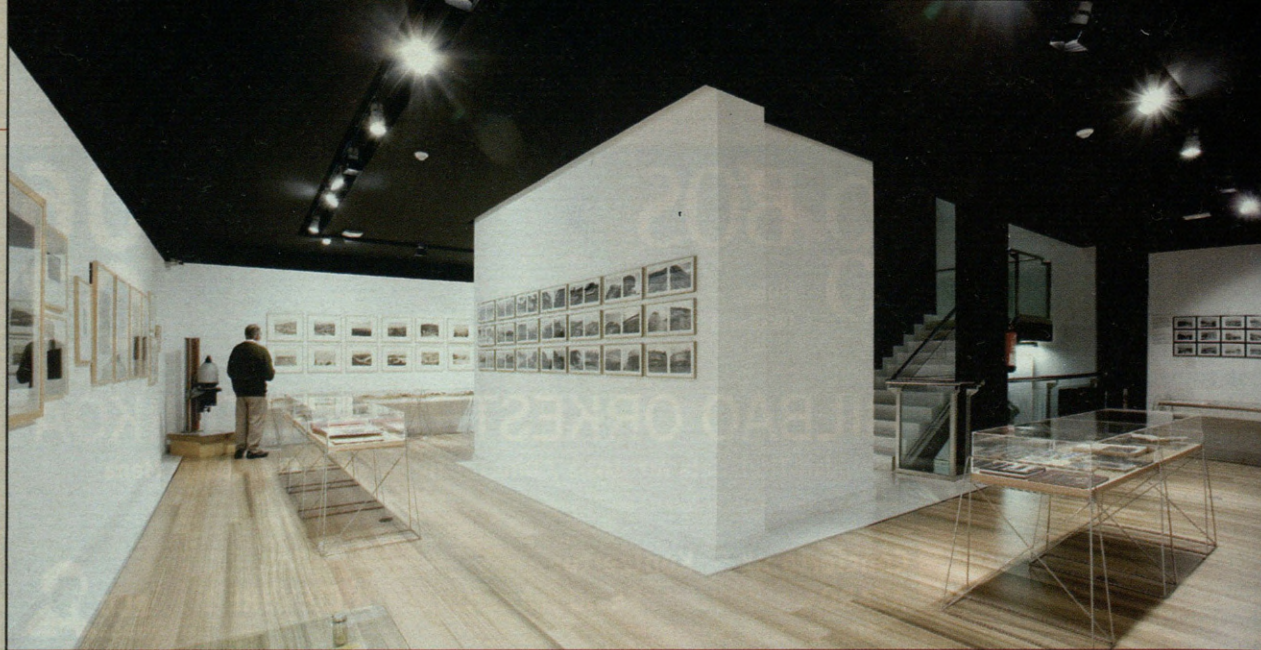
A. Schoenberg: Pelleas und Melisande, op. 5

Boris Belkin, biolina/violín

Juanjo Mena, zuzendaria/director

T. 94 40 35 205 www.bilbaorquestra.com

Ugazabak / Patronos	Denboraldiko babeslea Patrocinador Temporada	salmenta/entradas	prezioak / precios
BFA DFB	bbk	bbk orotarako kutsazainetan en cajeros multiservicio	24,00 € 12,00 €
Bilbao	bbk	944 310 310	gazteak / jóvenes (-27)
AYUNTAMIENTO	bbk	www.bbk.es	7,50 € 4,00 €
AYUNTAMIENTO	bbk	taquilla Euskaldunako leihatila	

Museoak bost solairu ditu. Baina Photomuseumeko gidak aholkatzen digu bisitaldia hirugarrenetik hastea goitik behera hall-erako bidean eta ezkerretik eskuinerako norabidean. Azken pisuan (laugarrenean) liburutegia eta bulegoak daude.

artean ez geratzeko, beste hainbat zerbitzu erabiltzeko aukera ematen dio Photomuseumak bere publikoari. Sei hilabetea behin *Archivos de la Fotografía* aldizkaria argitaratzen dute, gaztelaniaz. Bertan, argazkigintzaren inguruan argitaratu ez diren lanak edo beren itzulpenak agertzen dira. Honez gain, aldi baterako erakusketen katalogoak, erakusketa horien liburuxka-gida, monografiak eta kartelak ere argitaratzen dituzte eta hilero 4.500 pertsoneri bidaltzen zaizkie etxera. Noizean behin ikastaroak, hitzaldiak, kongresuak, elkar-riketak eta antzeko ekintzak antolatzen ditu Photomuseumak.

Katalogazio lan handia

Museoak argazkigintzako obren katalogazioan lan asko egin du. Esaterako, 1839tik 1995ra bitartean Espainiako Estatuan argazkigintzaren inguruan argitaratutako guztia katalogatzen ari dira. Katalogazioa orain dela lau bat hilabete hasi zuten eta museoako bi langile ari dira horretan.

Liburutegietako obren katalogazioa aurre-ramaten ari da bi langile horietako bat. Zati handi bat katalogatuta dago jada eta Photomuseumeko web orrian (www.photomuseum.name) eta Euskadiko Liburutegien Sistema Nazionalen (www.liburutegiak.euskadi.net/katalogobateratua) ikus daiteke. Bestea, objektu eta argazkiak katalogatzen ari da. Objektuena ia amaituta dago, orain berrikustea eta datu batzuk gaineratzea falta da. Aurrerapen handia izan da museoarentzat piezak inbentariatzea. Hala ere, lan hau egiteak denbora asko eskatzen du, katalogazio sistemak oso geldoak direlako oraindik ere. "Ez dakigu noiz amaituko den zeren etengabe ari gara pieza berriak ekartzen" esan digu Leopoldo Zugazak.

Biharko "klik"ak aztergai abenduaren 2tik 4ra

Telefono mugikorra poltsikotik atera, irudia aukeratu eta "klik" batean argazkia atera. Zenbat aldiz egin ote dugu? Mugimendu hau egitea arrunta bilakatu da guretzat, baina orain dela hamar urte pentsaezina zen. Argazkigintza esku gutxitan egotetik, edonork eta edozein txokotan "klik" bat egitearekin soilik argazkia lortzera pasatu da. Egunean milioika eta milioika argazki ateratzen dira mundu osoan eta segundo batzuetan munduko beste puntara iristen dira. Bistakoa da argazkigintzak eduki duen bilakaera, baina ez dakigu nola jarraituko duen garatzen. Aurtengo Argazkigintzaren Historiaren II. Kongresuak gai hau aukeratu du Photomuseumean egingo diren hitzaldietan lantzeko.

Kongresuaren bigarren edizio honetan sei aditu arituko dira argazkigintzaren etorkizunari buruz eztabaidatzen eta bakoitzak gai bat landuko du:

✓ Josu Bilbao Fullaondo (EHUko irakaslea eta argazkilaria). *Pentsako argazkigintzaren etorkizuneko erronka.*

✓ Alejandro Castellote (PhotoEspaña argazkigintza jaialdiko zuzendari izandakoa). *Jaialdiak, txapelketak eta lehiaketak. Argazkigintzaren merkatua.*

✓ Alain Desvergnès (Frantziako Argazkigintzaren Eskola Nazionaleko zuzendari izandakoa). *Argazki Eskolen etorkizuna.*

✓ Rafael Doctor (Gaztel Leongo Egungo Artearen Museo-ko zuzendari izandakoa). *Museoak eta etorkizuneko argazkigintza.*

✓ Horacio Fernández (PhotoEspaña argazkigintza jaialdiko zuzendari izandakoa) *Arte plastikoa eta argazkigintzaren arteko etorkizuneko kointzidentziak eta desadostasunak.*

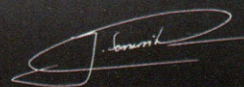
✓ Carmelo Vega (La Lagunako Unibertsitateko katedraduna) *Argazkigintza unibertsitatean, ba al du etorkizunik?*

Argazkigintzaren Historiaren II. Kongresua abenduaren 2tik 4ra izango da Photomuseumean.

Joane Somarribaren Plana

"Txirrindularitzan bezalaxe, bizitzan garaile izateko ezinbestekoa da plan on bat izatea. Orain, etapa berri bat hasi dut, lasaiagoa eta familiarekin gehiago egotekoa, horregatik, **Plan berri bat egin dut**".

Beti jakin izan dut zer nahi dudana, etapa berri honetan nire bidelaguna Euskadiko Kutxa izango da. Talde bikain bat helmuga bakar batekin: **etorkizuna hobeto prestatzea**.

Aurreikuspen Pentsio **Planak** Euskadiko Kutxa

Euskadiko Pentsioak BGAE Borondatezko Gizarte
Aurreikuspeneko Entitatearen Aurreikuspen Planak

3 Tour eta 2 Giro irabazi ditu, erlojuaren aurka munduko txapelduna izan da...

Zurekin elkarlanean

CAJA LABORAL
EUSKADIKO KUTXA

Leopoldo Zugaza Photomuseumeko zuzendaria.

Euskal herritarren argazkigintza

Bisitaldian zehar hainbat argazki harrigarri eta berezi aurkitu ditugu eta baita tartean euskal argazkilarien lanak ikusi ere. Gaur egun argazkilaritza denon eskura dago. Argazki kamera mota asko daude: digitalak, negatibodunak, telefono mugikorretakoak... eta prezioz eskuragarriak dira. Beraz, edonor izan daiteke argazkilari. Baina profesionalen kopurua ere asko igo da azken urteetan eta hainbeste argazkilariren artean gehiengoa anonimoa da. Leopoldo Zugazaren ustez, Euskal Herrian argazkilari asko eta kalitate-

Photomuseumaren hastapenak

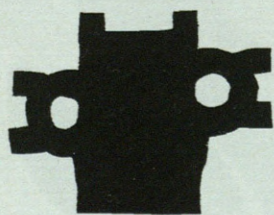
Urte askotan aritu dira Ramon Serras eta Leopoldo Zugaza Photomuseuma egiteko materiala pilatzen. Argazkiak, kamerak, liburuak... denetik aurki dezakegu orain ia urtebete ireki zen argazkigintza museoan. 1993an museoaren lehenengo saiakera egin zuten Zarauzko Villa Manuelan eta *Argazkigintza museo baten lehen zirriborroa* izenpean egin zuten lehen erakusketa. 1993tik hona museoak aldaketa handiak izan ditu. Hasieran, eraikinaren goiko bi solairuak bakarrik zeuzkaten erakusketak egiteko, besteetan udal euskaltegia eta gaztetxea baitzeuden. Baina Leopoldo eta Ramonen asmoa ez zen honetara mugatzen. Horrela, Zarauzko Udalaren laguntzarekin Photomuseumaren proiektua aurrera ateratzea lortu zuten. Eraberritze lanak, Villa Manuela egoitza argazki museo bilakatzeko ideiarekin egin zituzten. Orain dela urtebete eskas ireki zituen Photomuseumak bere ateak eta ordudanik hainbat erakusketa eskaini ditu.

Leopoldo Zugaza Photomuseumeko zuzendariaren ustez, beharrezkoa zen Photomuseuma Zarautz bezalako herri batean kokatzea, biztanle gutxiagoko herriek ere eskubide eta betebeharrak batzuk dituztelako kulturari dagokionez. Zerbitzuak "tokiaren dimentsioaren arabera mailakatzen dira", baina konkretuki batzuk hiri handietan bakarrik aurkitzen ditugu. Horregatik, beharrezkoa da herriak ere zerbitzuz hornitzea. Photomuseuma, beraz, kulturaren deszentralizazioaren aldeko proiektu bat da, eta bestalde, leku egokiagorik ez zuen izango museoak, bere bultzatzaile diren Serras eta Zugazaren bizilekua baino.

koak ditugu, baina aipatutako arrazoiengatik ez dira ezagunak. Beste arrazoi batzuk ere badaude, izan ere, "mundu mailan ezagunak diren argazkilari asko argazkitik kanpoko arrazoiengatik dira ezagun".

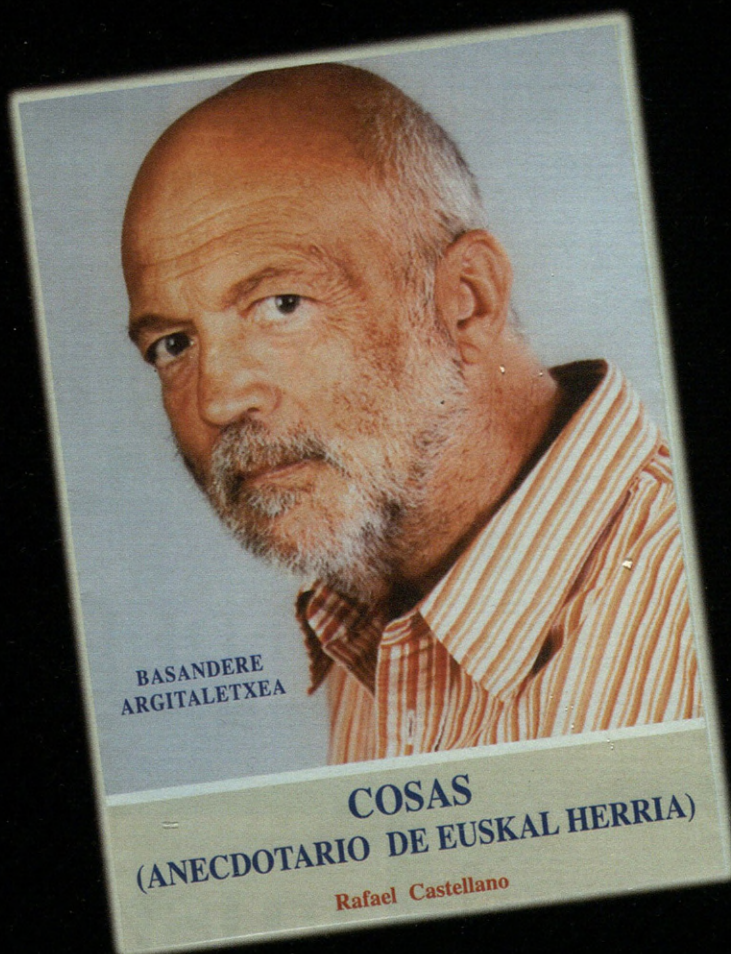
Beraz, euskal argazkilarien obrekin gozatzeko Photomuseuma bezalako tokietara jo dezakegu. ■

Argitalpen honen edizioan lankide:

k u t x a

BASANDERE ARGITALETXEA

Txantxa filosofikoa instintu hutsa da, sistemak gu ez irensteko. Liburu honetan, Rafael Castellanok euskaldunen unibertso sinboliko horretan murgiltzen gaitu, eta duela urte batzuk "best seller" izan zen liburua berriro eskuratzeko aukera eskaintzen digu. Oteizak zioenez, "euskal umorean, kontaketa entzuten duenak ere parte hartzen du (uretan murgildurik balego bezala mugitzen du bere pentsamendua), eta hortik barre egiten du kanpora azaldu gabe. Unea iristen denean, urpetik azaleratu eta fisikoki barre egiten duenean, ez dago hasierako toki berean, beste toki batean baizik, eta, orduan, toki berri horretatik barre egiten du. Eta, jakina, bertan ez dagoenak ez du tutik ere ulertzen. Halakoa omen da gure estiloa, bertsolariena bezalakoa, eta, jakina, horrek ez du yankien "gag" inuxenteekin zer ikusirik.

Liburuan zehar, Ezkioren apaiza intsumisoaren berri izango dugu. Izan ere, ordu-aldaketa unibertsala (gure biorritmoak guztiz eraldatzen dituen) martxan jarri zenean (langile-klaseak inolako borrokarik egin gabe), Ezkion, kanpandorreko erlojuaren orratzek betiko ordua markatzen jarraitu zuten. Inaxio tabernan, "tximino-urdaiazpikozko" pintxoak saltzen ziren horretan, bezeroek telebistan agertzen zen Nixonekin berarekin eztabaidatzen zuten, pantailarekin alegia, eta benetako herri-batzarrak antolatzen zituzten. Bidenabar esan dezagun Inaxio tabernako mistoleko arrautzopilek ospe handia lortu zutela... Euskaldunen mundu sinbolikoa umore huts bihurtuta eta, aldi berean, gure altxor antropologikoaren ondarearen lekukotasuna.

BASANDERE
ARGITALETXEA

DURANGOko liburu-azokan **BASANDERE**
ARGITALETXEko estandean izango duzue zain.

Tel.: 943 453 852 • basandere@euskalnet.net

Zientzia gustura irakur daiteke

ZIO (Zientzia Irakurle Ororentzat) Euskal Herriko Unibertsitateko Euskara Zerbitzuak duela hiru urte abian jarritako ekimena da. Bizkaiko Foru Aldundiaren babesu duen proiektuaren xedea zientzia edonoren esku jartzea da. Horretarako euskarara itzultako bost saiakera argitaratuak dituzte. Bidean dira beste lau.

INAKI MENDIZABAL

ITURRI BERETIK sortuak dira literatura eta zientzia, gure jakin-mina asetzeko, eta horiek biak uztartu guran dabil aspalditik EHUKo Euskara Errektoreordetza. Haatik, ubide gero eta bereiziagoak eraiki dizkiegu zientziei eta letrei, eta aurrez aurre jarri ere bai inoiz biak.

Zientzia Irakurle Ororentzat (ZIO) bildumako liburuak goi-mailako dibulgaziokoak dira. Atseginak dira irakurtzeko; arrakasta eta miresmena bereganatu dute beste hizkuntzetako irakurleen artean, eta aditua ez den

baina egungo ezagutza zientifikoaren berri jakin nahi duen irakurleari zuzenduta daude, gazte nahiz zahar, aditu zein zale. Hainbat liburuk gaiari loturiko material gehigarriak ere baditu, CDan jasoak.

Egungo ezagutza zientifikoaren erakusgarri diren irakurgai bikainenak euskaraz ematea da ZIO bildumaren helburu nagusia. Horretaz gain, euskarazko prosa zientifiko finkatzen lagundu nahi luke. Jakintza arlo askotako ikasleentzat eta unibertsitatetik kanpoko jendearentzat erakargarri diren gai

Argitaratzeko daudenak

Eder behar du. Graham Farmelo.

Itzultzailea: Fernando Morillo.

Gaia: Zientzia modernoko ekuazio bikain-dotoreenak, istorio bihurtuak.

Formen matxinada. Jorge Wagensberg.

Itzultzailea: Juan Garzia.

Gaia: Eboluzioa eta izadiko formak.

Hizkuntzaren sena. Steven Pinker.

Itzultzailea: Garikoitz Knörr.

Gaia: Hizkuntzaren intuituari buruz.

Gogamen basatiak. Marc Hauser.

Itzultzailea: Irene Aldasoro.

Gaia: Zer pentsatzen dute benetan animaliek?

Orain artekoak

Antropologo bat Marten. Oliver Sacks.

Itzultzailea: Xabier Olarra.

Sagua, eulia eta gizakia. François Jacob.

Itzultzailea: Juan Garzia.

Loroaren teorema. Denis Guedj.

Itzultzailea: Jon Muñoz. (CDa F. Morillok).

Giza gorputza lanean. JMA Lenihan.

Itzultzailea: Irene Aldasoro.

Zenbakirik gabe bizi. John Paulos.

Itzultzailea: Josu Zabaleta.

Liburuak eskuratzeko

ZIO liburuak liburu denda arruntetan daude eta nahiago duenak EHUko webgunearen bitartez eska ditzake.

www.ehu.es helbidean dago informazioa,

"Argitalpenak" atalean edo Euskara Errektoreordetzako atalean. Durangoko Azokan ere izango dira.

espezializatueta itzulpenak eskaintzen ditu ZIOk, beren kalitateagatik erreferentzi moduan erabil daitezkeenak. Horretarako, itzultzaile trebatuak erabili dituzte, eta haien gainetik begirale zorrotzak jarri. Bost itzultzaile aritu dira orain arte, eta denek jaso dute Euskadi Saria behin edo behin, itzulpen sailean. Xabier Olarra, Juan Garzia, Irene Aldasoro, Josu Zabaleta eta Jon Muñozek osatzen dute eliteko taldea. Fernando Morillo eta Garikoitz Knörr arrimatu berri dira, eta etorkizuneko lan batzuen ardura hartuko dute, beti ere EHUko Euskara Zer-

ZIO bildumaren arduradunak

"Hauek ez dira irakasteko liburuak, baina bai ikastekoak"

Liburuok ez dira ikas-materiala.

Ez dira esku-liburuak, irakasteko testuak. Saiakerak dira, eta, *Loroaren teoremaren* kasuan, eleberria. Egia da zientzia alorreko ikasleei onura egingo dietela liburu hauek, baina ez daude berez irakasgaietarako egokituta. Inoiz erabili izan dira ZIO bildumako liburuak klasean, baina hori irakaslearen esku dago, jakina. Hauek ez dira irakasteko liburuak, baina bai ikastekoak.

Gazteentzako al dira?

Ez beren-beregi. Bakanen bat akaso bai, badago institutetako ikasleei zuzendua, baina denetarik dago.

Normalean, gai bat baino gehiago sartzen da liburu bakoitzean. Sacks-en kasuan (*Antropologo bat Marten*), esate baterako, neurologia da gai nagusia, baina psikologia ere bada, filosofia ere bai, antropologia, eta zelan ez, literatura. Bilduma eklektikoa da, gaiak eta mailak ezberdinak direlako.

Zientzia eta literatura uztartu guran dabil ZIO. Elkarrengandik urrunduta ibili dira aspaldian?

Arsuaga zientzialariak oraintsu esaten zuen askoz normalagoa dela zientzialari bat literatura irakurtzen ikustea alderantziz baino. Jendeak uste du ez dagoela zientzia edo ezagutzari buruz gustura irakurtzeko gauzarik. ZIOrekin erakutsi nahi dugu badagoela material hori. Hau da, zientziari buruz hitz egingo dizut, baina hizkuntza atsegina eta garbia erabiliz.

Molde honetako lan asko dago atzerrian?

Bai, asko, eta batzuk oso arrakastatsuak dira, tartean bilduma honetako batzuk. Sacks-en liburuekin, esaterako, filmak ere egin dituzte.

Baina bi arazo ditugu guk hemen. Batetik, leku guztietan gertatzen dena, hots, jende askok pentsatzen duela, ezagutzen ez duelako, ez dagoela honelako lanik, edo daudenak adituei zuzendutako lan gozakaizak direla. Eta bestetik, gure arazo espezifikoak, euskararen egoera ahula.

Horren guztiaren kontra egin nahi dugu, guztiz kontra-ko erakutsiz: badagoela ezagutzaren inguruko material asko eta asko, eta atsegingarria izan daitekeela. Gainera, belaunaldi aldaketa dator eta hezkuntza euskaraz egin dutenen txanda da. Horiek eskertuko eta gozatuko dituzte honelako produktuak, honelako liburuak ez zaizkie hain arrotzak egingo euskaraz eskolatuei.

bitzuko teknikarien laguntzarekin. Liburuen azalen eta diseinuen arduraduna berriz, Anton Olariaga da.

Duela lau urte abiatu zen egitasmoak bi arduradun nagusi ditu gaur egun, EHUko Euskara Zerbitzukoak biak eta aski ezagunak gure artean: Juan Garzia Garmendia eta Itziar Laka Mugarza. ■

Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Rockaren basamortuan galtzeko ahaleginetan

Bergarako boskoteak hirugarren diskoa aurkeztu du. Taldea sortu zutenean punk-rocka egiten zuten, baina nahiz eta oraindik aurreiritziekin bultzatuta ildo horretan kokatzen ditugun, poliki-poliki beste soinu batzuetara zabaltzen joan dira: garagea, psikodelia, pop-rocka eta

abar luze bat. Itziar Iturbe abeslariak ahots indartsua eta malgua dauka, eta giro eta helmuga askotara heltzeko gai da. Atzean soinua zizelkatzen diharduten musikari finak ditu. Agerian gelditzen da oraingoan estudioan erosoago aritu direla eta kantuak prestatzen denbora eman dutela. Hamar kantuotan melodia itsaskorrak, gitarra gogorak, 70eko hamarkadako arrastoa, eta kutsu hippya duten psikodelia giroak ere lantzeko gai izan dira. Hala, ia ezinezkoa da taldea ildo zehatz batean kokatzea, eta hori da beraiek nahi dutena. **I**

Nowhere earth
Cool Panic

GP RECORDS

Iraupena: 31'40"

14 euro

COOL PANIC

«Gure sentazioa da ez gaudela ez punkean, ez popean, ez inon. Basamortua da horren irudikapen argia»

"Nowhere earth". Inoren lurrean zaudetenaren sentazioa daukazue? Ez punk-rock, ez pop?

Bete-betean jo duzu. Hori da gure sentazioa, ez gaudela ez punkean ez popean, ez inon. Estilo horiek guztiak jorratzen ditugu, baina ez estetikoki ez musikalki ez gara horrelako tipologietan sartzen. Diskoko argazkiek basamortua dute oinarri eta gure sentazioaren irudikapen argia da.

Nahiago izan duzue melodiei eta matizei etekin handiagoa ateratzea. Oraingoan punk-rocka apur bat alboratu duzue...

Punka guretzat bizitzari aurre egiteko jarrera bat da, baina musikalki beste estilo batzuk jorratzea ere

nahi dugu. Bere garaian Cancer Moon eta Sonic Youthek egin zuten bezala.

Itziar, zure ahotsak pisu handia hartzen du emaitzan...

Ahotsari etekina ateratzea talde askoren erronka da. Zer esan zer intentsitaterekin ikasten joan naiz. Gaur egun seguruago sentitzen naiz bai eszenatokian eta bai grabazioetan. Garrantzitsua da, baita ere, kantu bakoi-tzari dagokion ahotsa ematea; lortu dudalakoa nago. **GPrekin atera duzue diskoa berriro. Zer eskatzen diozue diskoetxe bati?**

GPk oso ondo hartu gaitu beti. Gure ildoko diskoetxerik serioena eta aproposena dela uste dugu. Gaur egun Jose Luisek konposaketa egiten eta auke-ratzen lagundu digu, laguntza afektiboa ematen digu eta baita zuzenekoak lortu ere. Rocka dagoen bezala egonda, ezer gehiago eskatu al daiteke?

Aspaldian entseatzeko lokalarekin arazoak dituzue.

Bai, aspaldian dabil Bergarako Udala musika tal-deak lokaletatik bota nahian. Orain dela urtebete inguru Udalak Jaurlaritzatik lokalak egiteko dirua jaso zuen. Lanak egin bitartean bulego batzuetara bidali nahi gintuzten. Ezetz esan genien, bulegoek gutxieneko baldintzak betetzen ez zituztelako, eta tirabirak izan ziren. Orain inork ez daki Jaurlaritzak emandako dirua non dagoen eta guk lokal duinak eskatzen jarraitzen dugu.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Etixerik gabe eta bazterkeria larrian dauden pertsonen...

Batzuen artean

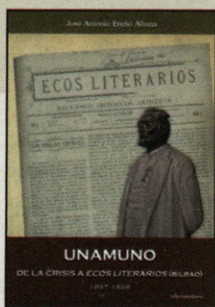
ARARTEKO

712 orrialde

Arartekoaren gomendioak

Gure gizartean okerren bizi diren behar gorriak izan ditu kontuan Arartekoak *Etixerik gabe eta bazterkeria larrian dauden pertsonen premiei emandako erantzuna* izenburua duen txostena osatzerakoan. Eta erantzun horretan ahulezia askotxo aurkitu dituela esan behar da. Gomendioei eskainitako atalean ahalegintzen da konponbidea aurkitzen ahulezia horiei. Etixerik gabe, lanik gabe, gizartean parte hartu gabe, hau da, sistematik kanpo dauden pertsonak hazteak arduratzen du Arartekoa, eta baita gizarte dualizazioak gora egiteak ere. Eta honela dio Iñigo Lamarckak: “Hori gertatu ez dadin alderdi askoren

ahalegina behar da, ez bakarrik gizarte zerbitzuena eta erabiltzaileena, baizik eta eragile ekonomikoena eta sozialena eta erakundeena, horiek baitira gizartearen motoreak”.

Unamuno. De la crisis a Ecos literarios

José Antonio Ereño Altuna

EDICIONES BETA

222 orrialde

23 euro

Unamunok bere garaian jasan zuen krisia aztergai

1897an Unamuno krisi handi batean murgildu zen. José Antonio Ereño Altunak egin duen lanean zehatz-mehatz aztertzen da intelektual bilbotarraren bilakaeran gertatu zen une larri hori: krisia inkubatzearren arrazoiak, Unamunoren nolako eragina izan zuen idazle zein pertsona bezala, irtenbideren bat aurkitu nahian izan zituen desirak (haur zenean izandako fedea berreskuratzea, kasu), eta jarraian egin zuen ahalegin asetikoa. Krisiaren balantzea ikusi, eta Unamunoren kristautasunean sakontzen du egileak, izan zuen fede sozialista kontuan hartuz baita ere. Azkenik, intelektual bilbotarrak bere lagun José María García Galdácano apaizak zuzentzen zuen *Ecos literarios* aldizkarian egindako lana berrikusi du.

Pirritx eta Porrotx

Pirritx eta Porrotxek badute lagun handi bat, argazkizale amorratua: Nerea. Zazpi urte bete dituen egunean, meriendatzera gonbidatu ditu, eta pailazoez gustukoa izango duen oparia egin diote, argazki-albuma, neskatoak bilduta dituen argazki guztiak txukuntxukun han jar ditzan. Eta horixe egiteari ekingo dio Nereak, argazkien bitartez bere bizitza gogoratuz. Han daude gurasoak, adibidez, oraindik maitemindurik zeudenean. Beste argazkia, halere, banandu zirenekoa izango da, banandu egin baitzitzazkion gurasoak Nereari, eta horrek min handia eman zion, banaketa bere erruz egin zutela uste zuelako. Gurasoak benetako arrazoa azaldu zioten arte. Orain amak beste gizon bat maite du, eta aitak beste emakume bat. Eta zoriontsuak dira, lehen ez bezala, eta Nerea ere bai, noski.

Nerearen argazki-albuma

Mixel Murua,
Julen Tokero

ELKAR

36 orrialde
7 euro

Pottokak askatu nahi ditugu

Institutuan ikasten hasi berri diren neska-mutil batzuk ditu protagonista Iñaki Frierak sortutako *Aska itzazue pottokak!* liburuak: Ane, Patxo eta Joseba. Elantxoben bizi dira, baina neskaren aitak Sarara joan behar du eta berarekin joateko gonbitea egiten dienez, harekin joango dira, egun batzuetako oporraldia probetxua atera nahian. Ibilaldian, ordea, ezusteko galantak gertatuko zaizkie: batetik, kamioilari ezatsegin batekin egingo dute topo; eta bestetik, sumatu ezin zezaketen bidea aurkituko dute, Aneren aitak zaindari jarri dien emakume gaztearen laguntzaz. Emakume horrek, Garazik, *medium* izateko gaitasuna ei dauka, eta bera konektatzen den espirituen bitartez jakingo dute pottokak askatzea berebiziko arazoa dela. Oraindik pottokak zer diren ez badakite ere, haiek askatzeko gertu daude, beldurrik gabe.

Aska itzazue pottokak!

Iñaki Frier

IBAIZABAL

178 orrialde

9,40 euro

Txomin Peillenek Abd El Kader-i eskainitakoak

Arabieraz ere agertzen dira Txomin Peillenek Abd El Kader buruzagi aljeriarrari eskainitako olerkiok, Salah Seouleri esker. Euskaraz, frantsesez eta gaztelaniaz irakurtzea, berriz, Txomin Peillen berari zor zaio. Abd El Kader-ek lehen estatu musulmana eraiki zuen Aljerian, turkiar otomanoena baino hobeto antolatua. *Sinesleen emira* izendatu zutenean, 1832an, Aljer hiriaz jabetu berri ziren frantsesen aurkako gerlari ekin zion. Hamabost urtez Aljeriako errege gisa aritu zen, ia herrialde gehienaz jabetu arte, eta frantsesek 1835ean eta 1837an bere agintea ezagutu zuten. Baina 1840an

Aljeria guztiaren jabe egitea erabaki zuten frantsesek, eta Abd El Kader garaitu zuten. Baina aurrera jarraitu zuen... |

Etxeko txikienak Eguberriko opariaren zain

Mirariz betetako liburua da *Gorritxo. Eguberri on!* Etxeko txikien zuzendua dago —bi urtetik aurrerakoei—, eta ezusteko gozo ugari topatuko dituzte bertan: liburuaren barruan irekitzen diren ateak, Gorritxo tigre txiki bihurria bizi den lekua, Gorritxok eta bere lagunak opariak eskatzeko gutunak bota behar dituzten postontziak, Eguberriko zuhaitza nola apaindu, etxean dagoen *Eguberriko ipuintxo*a zertaz doan, eta Gorritxok eskatutako oparia etxe aurrean agertzen den kaxa handi horren barruan dagoen ala ez. |

Eguberri on!

Didier Lévy.
Xavier Denrux.

GILTA

22 orrialde/ 18 euro

JOKIN URAIN

«Asko izan dira era batean eta bestean lagundu digutenak»

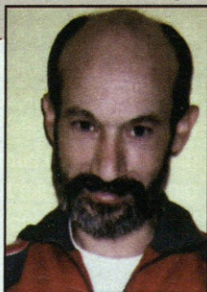
Konta ezazu *Errotarriaren* historia

Liburu bakoitzak badu, kontatzen duen historia literalaz gain, bere barne historia, handia edo txikia, eta honek ere bai. Historia txiki asko dituela esan behar nuke, asko izan direlako era batean eta bestean lagundu digutenak. Laguntza horien artean, oinarritzkoa izan zaigu etxeakoena; haiek gabe ezin izango genuen liburu hau egin.

Zein izan da Mario Artolaren ekarria?

Beste moduren batekoa izango zen liburu hau Mario Artola lagun eta kidea alboan izan ez banu. Elkarlanean aritzeaz gain, bera izan dut lehen irakurle, kritikari, xaxatzaile. Ordu luzeak eman ditu liburu eta fotokopiak irakurtzen, oharrak hartzen, aldizkari eta egunkarietatik zatiak biltzen. Eta ni aspertu samartuta nengonean ere, aurrera egin du donostiarrak, traben aurrean ez du pott egin. Bata-ri eta besteari idatzi eta ekarpenen bat eskatzean, batzuen erantzun faltagatik beste batzuegana jotzean, beti egin du aurrera. Baita kartzelakerien-gatik, kartzelak berezkoak dituen ilunaldi eta beherakadengatik izandako erorikoetatik jaikitzean ere. Gaur arteko errepresioa azaldu duzue. Hemendik aurrera, zer gerta daiteke?

Garai ilusionagarriak omen dira bizi ditugun hauek, historikoak, Mariok hasarretzen denean esaten duen moduan. Su-etena hilabeteetan aurrera doa, horren zantzurik hemen —alegia kartzelan— nabaritzen ez bada ere. Eta ez dakit ez ote dugun oraindik nahikoa denbora izango horma hauen artean beste historiaren bat idazteko su-etena hona iritsi aurretik. Geroak esango du noraino iritsiko garen.

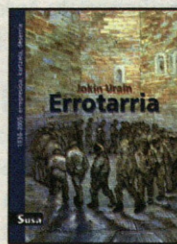

egileari galdezka

1936-2005: errepresioa, kartzela, deserria

Historia irabazleek idazten dutela eta garaituei gure izen eta izate propioaren historia isilara-

zi egiten digutela gogoratzen du Jokin Urain presoak Mario Artola kartzela kidearekin batera idatzi duen *Errotarria*. 1936-2005: errepresioa, kartzela, deserria liburu sakoneko pasarte batean. Eta horrela definitzen du lehen zein orain garaitua izan denaren norakoa: *Jende zanpatuaren armadak sasoi makurren zirimolan*. Joseba Sarrionandiaren *Lagun izoztua* nobelaren irakurketak Urainen barruan utzitako sentipen gozomikatzari zor zaio *Errotarria*, Espainiako Gerra Zibila ardatz duten kronikekin hasi eta gaur arte-raino euskaldunek jasan-dako traizio, fusilaketa, kontzentrazio barruti, erbeste, kartzela, sakabaketa eta era guztietako errepresioen kontakizuna. Bizi, entzun eta irakurritakoetatik egindako

Errotarria
Jokin Urain

SUSA

204 orrialde

13,50 euro

hausnarketa da berea. 1986. urtetik dago preso Jokin Urain, eta kartzela barruko kronika ere ageri da liburuan, jakina. Jende askoren laguntza —eta kartzelariaren etengabeko eragozpena— izan ditu idazleak *Errotarria* osatzerakoan, eta bildutako gutunetatik esanguratsuenei ere eskaini die liburuan tarte, askatasunaren aldeko borroka eta derrota garaikideen kronika egiterakoan. |

Ezpalak

JON TORNER

Claude Labat ilustratzaileak *Olenzero*. Ekiaren sugeldoa berpizten duen ikazkina ipuin liburua euskaraz argitaratu du. Euskal mitologiako pertsonaia ezagunari buruzko liburua 2004an kaleratu zuen frantsesez.

Sagarroi taldeak *Baleike* bere laugarren diskoa kaleratu du Bartzelonako Kasba Music diskoetxe independentearen eskutik. Reggaea, ska, cumbia eta rumba uztartzen dituen lan "alai eta mugitu" honetarako

Miren Gaztañaga kantaria fitxatu dute Sagarroikoek eta gainera, Amparanoiaren eta Delirium Tremenseko Andoniren kolaborazioa izan dute besteak beste.

Miguel Alfredo Hernandez Zirika argazkilaria irabazi du

56. Arabako Artea lehiaketa, *Naturearekin solasean* lanarekin. Obra hori eta aurtengo edizioan parte hartu duten gainerako 102 artistek aurkeztu dituzten beste hainbat Gasteizko Luis Ajuria aretoan izango dira ikusgai abenduaren 12a arte.

Aitzpea Goenagak idatzi eta zuzendutako *Ama, quiero ser lehendakari* antzezlan Tolosan taularatuko du estreineko Glu Glu konpainiak abenduaren 15ean.

Politikarien gorabeherak ardatz dituen obra ofizialki urtarilaren 23an aurkeztuko dute Bilbon. Toño Pinto antzezlanaren ekoizleak obrari buruzko bloga zabaldu du, lanaren inguruko xehetasun guztiak emateko: <http://blog.eitb24.com/amaquieroserlehendakari>.

Jon Urbe (Ikor Kotx) argazkilaria azken 18 urteotan hainbat rock talderi ateratako argazkiak bildu ditu *Rock & Klik!* lanean. Liburuak 200 irudi inguru ditu eta haren hitzaurrea Fermin Muguruzak idatzi du.

Victor Mora Getxoko Komiki Azokan

Getxoko Komiki Azokak Victor Mora omenduko du abenduaren 1etik 3ra bitartean, bere "ibilbide oparoagatik". Morak Capitan Trueno, Jábato eta Hierro pertsonaia sortu ditu. Orotara 65 liburutegi espezializatu, fanzine, aldizkari eta argitaletxeren nobedadeak aurkituko ditu bisitariak Areetako geltokiko plazan jarritako 2.500 metro koadroko karpán. Halaber, komikigintzaren inguruko mahai-inguruak, bideo proiektzioak, tailerrak eta erakusketak ere izango dira. Azpimarratzekoa da, esaterako, Salvador Larroca ilustratzaile ezagunari eskainiko zaion atzera begirakoa. Erakusketa batek bere lehenengo marrazkiak bilduko ditu eta, gainera, *Newuniversal* lana Getxon aurkeztuko du, Marvelek argitaratu baino lehen. Informazio gehiago: www.salondelcomicdegetxo.net.

Xabier Olarrak Galtzaundin nobela beltzaz esanak: «Irakurlea harrapatzeko teknika eta baliabideak ondo erabiliz gero munduaren alde beltz eta gogorrenak argitaratzeko aukera da. Hori ere noizean behin behar izaten da, bestela dena izango litzateke nobela arrosa».

Natxo de Felipe elkarrizketatu du Bizkaie! atariak: «Jentearen ohiturak guztiz aldatu dira tarte laburrean, indibidualagoak, partikularragoak gara eta ekinbide soziala desagertu egin da. Ganera, ekinbide ofiziala, Administrazioarena, eurek kontrolatzen dabezan medioetara bideratu da. Esaterako, orain, kultura arloko aurrekontuen erdia telebistara dago bideratuta eta hori oso larria da. Euskal sorkuntzearen mundua oso abandonauta dago. Alde batetik, Administrazioak abandonauta eta, bestetik, publikoaren erantzuna ez da ordurkoa.

Asko aldatu da eta jenteak beste gauza batzuk konsumiduten ditu, telebista, DVDak, Internet... Lehen, antzerkian edota jantzan ikusten ziran erantzunak ez dira ikusten orain».

Jose Antonio Azpiazu historialariak Deian: «Espainiako historia ingelesek idatzi duten bezala, gurea Madrildik idatzi dute. Orain ari gara gure iragana berreskuratzeko, eta gauzak izan ziren moduan azaltzen. Denen gustukoa ez da izango, jakina, baina arakatu beharra dago. Gainera, kortsarioen kontu horrek, esklaboak, balea eta lihoarenak... zera adierazi nahi du, potentzia ginel».

Mikel Kazalisen hitzak jaso ditu Garak: «Gaur egun dagoen piratetia, Interneta eta industriarekin dauden arazoak kontuan izanda, zuzeneko bidea. Bestalde, zuzenekoetan ez dago iruzurrik».

Damo Suzuki eta Merzbow musikariak Bilbon izango dira

BILBOKO Musica Ex-Machina (MEM) musika esperimental eta transgresoreko jaialdiaren barruan, Merzbow (abenduarien 16an Bilborock aretoan) eta Damo Suzuki (abenduarien 22an Guggenheimen) japoniarren emanaldiez gozatzeko aukera izango da. Suzukirekin batera, gainera, Haiku Kaiku taldea arituko da. Lau euskal musikaririk osatzen dute: Rober (Atom Rhumba), Mikel Abrego (Inoren Ero Ni), Kaki Arkarazo (M-ak, Negu Gorriak) eta Galder Izagirrek (Dut, Kuraia). Informazio gehiago: www.musicaexmachina.com.

Gyula Madaraszen omenezko erakusketa jarri dute Donostian

GYULA MADARASZ ornitologo hungariarra hil zenetik 75 urte joan dira eta urteurren horrekin bat egiteko bere omenezko erakusketa jarri dute Donostiako Koldo Mitxelena Kulturunean. Madaraszen idazkietan azaltzen diren animaliak ahalik eta erarik grafikoenean irudikatzea helburu hartuta, pinturatik gastronomiarainoko bidaia proposatzen du erakusketak. Jose Belmonte arduratu da ornitologoaren lanak pintura bidez interpretatzeaz eta Andoni Luis Adurizek animalia horiek irrezetarik egin ditu. Bestiarium gastronomicae erakusketa urtariraren 13ra bitartean izango da ikusgai.

Radiokulturaren I. urteurrena. Lapurdiko Radiokultura irratia web gune berria (www.radiokultura.com) aurkeztu du bere I. urteurrenean. Aurreko zerbitzuez gain, euskara ikasteko aukera ere eskaintzen du orrialde berriak, Gure Irratiarekin elkarlanean martxan jarri duen Herriartzen sistemari esker. Halaber, euskaraz eta frantsesez emititzen duen irratia web gune berrian estilo anitzeko musika emankizunak eta erreportajeak kartara entzun ahal dira.

Ezpeleta TV. Ezpeletan Euskaraz elkarteak Ezpeleta TV sortu du. Internet bidezko telebista berria blog baten bitartez egin dute. www.ezpeleta.eu web gunean euskarazko bideoak bildu dituzte, euskarazko eta frantsesezko informazio testuez lagunduta.

Durangoko azokan salgai

produktu berriak

Elhuyar Hiztegia
euskara - gaztelania
castellano - vasco

3. argitalpen berritua

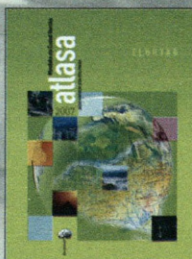
44 €
CD-ROMa ere salgai

Hiru Mosketariak
(7 urtetik aurrera)

CD-ROM bideojokoa
24,95 €

Eguzki-sistemaren horma-irudia
(98 x 30 cm); 6 €

Munduko eta Euskal Herriko Atlasa
Elhuyar atlasa
20,50 €

Elhuyar Fundazioa

Zelai Haundi, 3. Osinalde industrialdea. 20170 Usurbil. tel.: 943 36 30 40 elhuyar@elhuyar.com. www.elhuyar.org/denda

liburuak • hiztegiak • aldizkaria • multimedia CD-ROMak • ikus-entzunezkoak • katalogoa

2006ko abenduaren 3a

ARGIA

41

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

[illegible]

Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Masailan ematen den ukaldi. 2.- Emakume izena. Bi zati bi. 3.- Torturaren Aurkako Taldearen laburdura. Izan, eduki. 4.- Bokala. Pozik. Non atzizkia. 5.- Beharra, egitekoa. Ehun bider hamar. 6.- Euskal alderdi politiko baten laburdura. Toles. Hidrogenoaren ikurra. 7.- Enara. Umeki, kontsonanterik gabe. 8.- Nafarroako ibaia. Lurraldea. 9.- Ontzi bat zirgan eramaten dutenak.

GOITIK BEHERA

1.- Geldoa, ahula. Ukatzeko. 2.- Gabarra txikia. Harrera. 3.- Ipar Euskal Herrian, deabru. Bizkaieraz, sobera. 4.- Kanpo, landa. Laborien lanabesa. Kontsonantea. 5.- Beldurra. Zilborra. 6.- Kontsonantea. Adaxka. Oinarrizko edari. 7.- Emakume izena. Zuberoko herria. 8.- Ubide. Modua. 9.- Ogi, hitz elkarketan. Gurariak, apetak, irrikak.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									

Sudoku

9x9-ko laukian hutsik dauden gelaxkak bete behar dituzu 1etik 9ra bitarteko zenbakiak idatziz eta kontuan izanik zenbaki bakar bat ere ezin duzula errepikatu errenkada eta zutabe berean, ezta dagokion 3x3-ko laukian ere.

7	8		9				1	
							9	
					1	7		3
	4	6		2				
		2	8		7	3		
				9		2	5	
4		8	3					
	9							
	3				5		6	7

Bost bider bost

Ezker eskuin eta goitik behera, zenbaki bakoitzean hitz bera aterako zaizu.

	1	2	3	4	5
1					
2					
3					
4					
5					

1. Nafarroako herria, Erronkaribarren.
2. Zuhaitz mota. 3. Amaren ama.
4. Afrikako etnia.
5. Legea, jarraibidea.

Korsikarrak

Korsikarren alfer fama ezaguna da munduan zehar eta hamaika istoriotarako aitzakia sortu du. Konparazio batera:

Senar-emazteak etxeko egongelan, besaulkian etzanda, telebistari begira. Halako batean, senarra nagiak ateratzen eta aho zabalka hasi da. Orduan, emazteak:

-Dumenicu! Ahoa zabalik duzula profitatuz, deitu umeari!

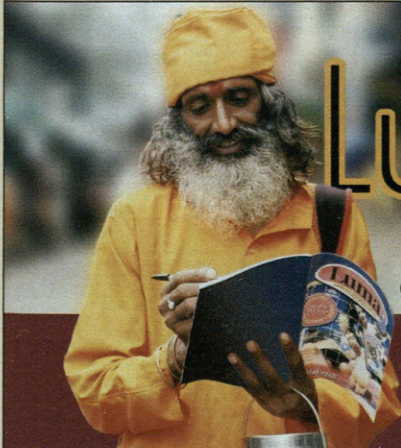
Soluzioak

Z	I	R	G	A	R	I	A	K
E	G	A	L	U	R	A		
E	L	A	I					
A	B	I	Z	U	R			
L	A	N	A	N	A			
E	A	L	A	I				
T	A	T	U	K	A	N		
O	L	A	T	Z	B	A	T	
M	A	S	A	I	L	E	K	O

2	3	1	4	8	5	9	6	7
6	9	5	1	7	2	8	3	4
4	7	8	3	6	9	5	2	1
3	1	7	6	9	4	2	5	8
9	5	2	8	1	7	3	4	6
8	4	6	5	2	3	1	7	9
5	6	9	2	4	1	7	8	3
1	2	4	7	3	8	6	9	5
7	8	3	9	5	6	4	1	2

I	K	A	R	O	K	Z	E	A
A	I	K	U	L	A	K	T	A
T	N	T	E	R	A	R	K	A
K	A	I	K	A	K	A	R	A
A	A	K	U	A	T	P	A	Z
I	U	K	T	I	E	L	K	M
A	T	R	E	O	B	G	R	G
L	I	O	A	L	A	S		
E	D	N	K	I	G	H		
A		Z	P	M				

Bost bider
bost
1. Izaba. 2. Zuma.
3. Amona. 4. Bantu.
5. Arana.

Lumanonahi

HARPIDETZAK
 ☎ 943 37 15 45 - www.argia.com/luma - luma@argia.com

Luma + *lumatxo*
 DENBORA-PASA ETA HITZ JOKOEN HILABETKARIA harrentzakako gehigarria

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

ARGAZKIAK ETA TESTUA:
A. AGIRRESAROBÉ / M. TELLABIDE

Legazpi-Bergara (Gipuzkoa). Zeharkaldi luzeak V

Altuen dagoen baserriaren bila

Gipuzkoako hego mendebaldean ibiliko gara, lurralde honetako bi herri garrantzitsu lotu asmoz: Legazpi eta Bergara. Horretarako, ordea, Urola, Oñati, Deba eta Deskarga ibaiek mugatzen duten mendi multzoa zeharkatu beharra izango duzue, eta horretara bideratuko ditugu azalpenak, Legazpitik gora Gorostiagara zuzen igo zaitezten, tontorrak bata bestearen atzean behar bezala elkar lotuz Landarraitzera iritsi eta handik behera, helmuga den Bergaran amaitu dezazuen. Eguraldia lagun baduzue, ikuspegiak ez dizue huts egingo, eta bestela ere, bidean topatuko dituzuenak, baso, mendi-lepo, tumulu, baserri eta beste, nahikoa dira gozatu ederra hartu eta asebeteta Bergarara iristeko.

Azpian Legazpi, ibilbidearen abiapuntua. Ondoko orrian Bergara, ibilbidearen helmuga.

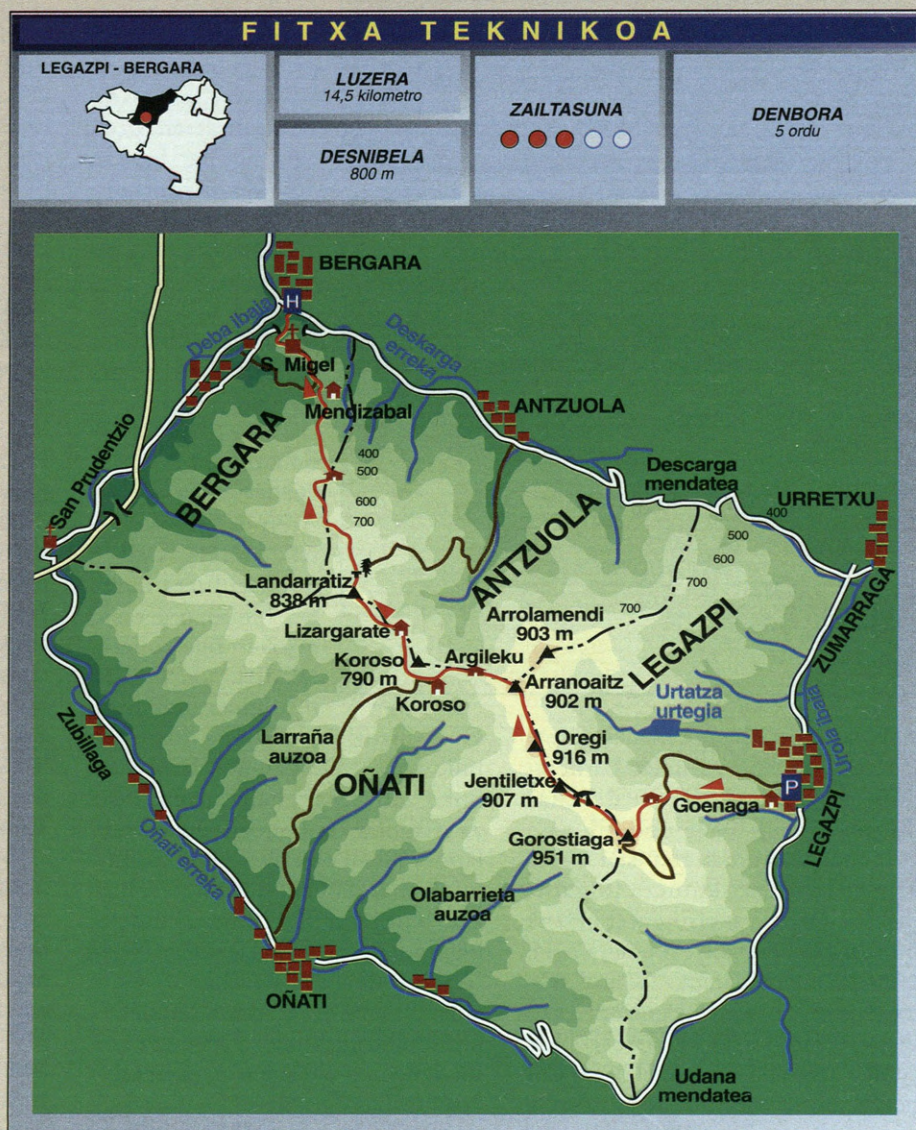

Ez dira ez alboko Aizkorri edo Udaltz bezain ezagunak oraingoan zeharkatuko dituzuen mendiak, ez dute parke natural izendapenik jaso, ezta horrelako beste izenik ere, bisitariak ez ditu erakartzen eta oro har, inguruko herrietakoa ez den mendizale gutxi ibili ohi da bertan. Baina lasaitasun horrek, ikuspegiak, bidean topatutakoak eta bideak berak asko eskaintzen diote gainotara igotzen denari.

Lehenengo igoera, Gorostiaga

Legazpiko herrigunean udaltze aurretik ekin diezaiokezu bideari (400 m). Azken honen parez pare dauden etxeen artean, hegian gora doazen eskaileretatik igo behar duzue. Behin goian zaudetela, zertxobait eskuinera egin eta eskola baten ondok abiatzen den porlanezko bidea hartu. Goenaga baserriraino iritsiko zarete (475 m). Zakurrak zaunka dituzuela ezkerretik jo, ataka pasa, gaintitu ostean berriro itxi eta behetik gora doan bideari heldu. Atzera begiratuz gero, Legazpiko etxeetako teilatuak behean ikusi ahal izango dituzue, baita herri sarreran dagoen industria mordera ere.

Goiko irudian, Arranoaitz tontorrera bidean zeharkatuko dugun basotoxa. Erdikoan, Mendizabal baserria, Bergaran. Beheko argazkian, bidean pasako ditugun bordak.

zoaztela, Gorostia-gako errepikagailura igotzen den bidera iritsiko zarete (740 m). Bide horretatik bertatik gora igo nahi ezean, etzana-goa baina luzeagoa den beste bat bada, pista hori gurutzatu eta zertxobait ezkerre-eragotik jarraitzen duen bidetik segita. Emeki-emeki pagadiak pinudia ordezkatzeko du. Gana-duarentzako borda utziko duzue eskuinean gero eta lausagoa den bidean gora. Ez larritu! oso garbi ez egon arren, gora egin eta bat-batean goialdean agertuko zarete, errepikagailu erraldoi, gurutze eta kaperatxoaren ondoran (951 m). Aterpe txiki bat ere bada hor inguruan, toki aparta atsedena hartzeko.

Gainez gain Landarraitzera

Aterpearen ezkerretik behera egiten duen zidorra hartu eta segituan arrasto gorri-zuriak topatuko dituzue, GR-34 ibilbidearenak dira,

Donostiatik Arantzazura doan ibilbidearenak, Deskargatik Udanarainoko zatiarenak, hain zuzen. Pista zabalagoarekin bat egin eta mendilepora jaitsiko zarete. Hor, bai pistak, bai arrastoak, hurrengo tontorra, Jentiletxe (907 m), eskuinetik inguratu dezaten utzi, eta tontorrera igotzen den zidorra hartu. Gain aldera iristen zaretenean, Jentiletxe-ko tumulua eskuinean utzi, eta goitik beherako bidea hartu, atzera pistarekin bat egin arte. Gainez gain doan zidorrari segika, Oregi duzue

hurrengo tontorra. 916 metro dituela adieraziko dizue buzoia. Haren alboan dagoen mugarriak, berriz, Oñati eta Legazpi arteko mugalerroan zabiltzatela. Pagadi ederretik aurrera, gora behera askorik gabe hurrengo gailurrera iritsiko zarete, Arranoaitz edo Arrandaitz deitua, 902 metrokoa. Buzoia duzue basoaren ertzean eta metro batzuk harantzago, oroitarria arranoarekin eta mugarri hirukoitza. Hor egiten dute bat Legazpik, Oñatik eta Antzuolak. Atsedean hartu, eta eguraldia lagun baduzue, ez aukera galdu. Jaso burua, zabaldu begiak eta erreparatu zer duzuen begi aurrean: ederrak bistak!

Mendi bizkar nagusiak norabidez aldatzen du tontor honetan, ipar-mendebaldeko norabidea utzi eta ipar-ekialdera egiten du, Arrolako gainara iristeko, eta zuek, mendebaldera jarraitu behar duzue. Pintura gorri-zuriak utzi arren, lurrazpiko gas eroapenetik irteten diren zutabe horiak izango dituzue bidaide Landarraitz bitartean. Beraz, goitik behera abiatu, Antzuolako Arrolamendi elkartearen Argilekuo bordetatik igaro eta Koroso mendilepora helduko zarete, altuera nabarmen galdu ondoren (705 m). Harrate zabal honetatik igarotzen da Oñati eta Antzuola lotzen dituen galtzada zaharra. Korosomuño (790 m) igo nahi ezean, ezkerretik edo eskuinetik inguratu dezakezue. Ezkerra aukeratz gero Oñatiko Koroso baserrira ailegatuko zarete eta hortik Lizargarteraino, porlanezko bidearen amaieraraino (750 m). Baserria atzean utzi, gain belartsua gaingitu eta ataka batera helduko zarete. Aurrean duzuen muinoa da Landarraitz. Ekin beraz eguneko azken tontorrari!

Buzoi eta erpin geodesikoa duzue hor goialdean (838 m), ikuspegi ederez gain. Hori bai, ia tontorreraino igotzen den alertze saila dela eta, hegoaldekoa soilik ikusi ahal izango duzue.

San Migeletik Bergarako kalera

Bi mendi-adar nagusi sortzen dira gailur honetan, bata, Bergara eta

Bidegurutze batera iritsiko zarete (510 m), eta hor, pinudian barnerratzten den bidetik jarraitu behar duzue. Antena baten ondotik pasa eta pinudian gora segi, pistara irten arte (575 m). Eskuinera jo gabe, pista horretatik metro gutxi batzuk burutu eta berehala eskuinera egin, gora doan bide batetik. "Kairn" edo harri pilak dituzue bidegurutzeetako bazterretan, hartu beharreko bide egokia zein den adierazteko, eta hor bezala, beste horrenbeste tontorrera iritsi artean. Pinudi artean gora

Zein ote Gipuzkoan altuen dagoen baserria?

LIZARGARATE parean planoa aztertzen hasita, galdera hori etorri zaigu burura, izan ere aurrez aurre duguna –egoera onean dago, nahiz eta bertan iraunkorki jenderik bizi ez– altu samar dagoela iruditu zaigu, 750 metrora itsas gainetik, hain zuzen ere. Etxera bueltan, liburu eta mapa ezberdinak aztertu ondoren, galdera honi hainbat erantzun bilatu dizkiogu. Mendiko borda nahiz aterpeak, eta garai bateko mikeleteen etxeak, San Adrian esaterako, alboan utziz, lau baserri multzo daude 700 metrotik gorako garaieran. Horietako hiru Oñati inguruan eta laugarrena Gipuzkoako erdialdean.

Lizargarate baserria Oñati eta Antzuola arteko mugalerroan dago.

Lehenengo multzoa ere bitan bana daiteke: bata Bidanian, Ernioren magalean dagoen Berazeaga (715 m), eta bigarrena Beizamako Santageda mendeko baserri ezberdinak: Santageda (700 m), Galarreta (715m), Urdanpilletabekoa (710 m) eta Urdanpilletagoikoa (715 m). Oñatiko lehenengo multzoa zeharkatu berri duguna da, Sarramendi (705 m), Koroso (715 m) eta Lizargarate (750 m). Hurrengo multzo bat, Oñatiko Araotz auzotik gertu, baina Aretxabaletako udal barrutian, Ugaztegiko baserriak dira: Ataunena (705 m), Erdikoetxe (735 m) eta Goikoetxe (760 m). Laugarren multzoa, azkenik, Arantzazu ingu-

ruan dauden bentak dira: Milikua (735 m), Sindika (740 m) eta Goikobenta (740 m).

Datuok zuzenak badira behintzat, ez geundela hain oker konturatu gara, Lizargarate Gipuzkoan altuen dagoen baserria ez bada ere, hortxe ibiliko da. Datuon arabera, beraz, Ugaztegiko Goikoetxe izango litzateke garaiena, bigarrena orde, benta eta baserri izandako Artiako San Juan (790 m), egun hondakinak besterik ez badira ere.

Oñatiren arteko mugalerrotik San Prudentziora jaisten dena, eta bestea, Bergarara doana. Bigarren hori da zuek jarraitu beharrekoa. Horretarako, alertze sailean barneratzen den zidorra hartu eta beherantz abiatu, mahai eta eserlekuz hornitutako lepo batera iristen zaretenean, badakizue: Azaldegietako atsedenekuan zaude, Antzuolako udal barrutian (770 m). Udalerrri horretatik igotzen da, hain zuzen, horra iristen den pista. Pista hori ez hartu, aurrez aurre duzuen muinoa ezkerretik inguratzun duena baizik.

Astoaga baserriaren aurriak behean utzi eta Trukarriagara iritsitakoan, txabola eta iturria aurkituko dituzue, bidetik zertxobait eskuinera (710 m). Izen bereko muinoa ezkerretik inguratu behar duzue jarraian. Lasai baina, bideari eustea besterik ez duzue. Ez da ez zati atsegin hurrengo, matarrasean

egindako zuhaitz mozketak izugarri zatartzen baitu paisaia. Zehar-zehar behera doa bidea eta bizkarrera irterekoan eskuinera jotzen du, ondoren nabarmen behera, Kerezietako txabola berritura jaisteko (585 m). Hor, txabola ondotik horizontalean doan pistaren behealdetik, beste estuago bat ikusiko duzue. Bide hori hartu, Antzuolatik Bergarara igaro, eta hainbat bihurgune eman ondoren, San Migel baselizara igotzen den porlanezko bidera jaitsiko zarete (325 m). Eskuinaldean, mendi-lepo batean ipar haizearen babesean Mendizabal baserri barroko ederra ikus dezakezue. Horra gerturatzeak ere merezi du.

Porlanezko bidean berriro, Kerezatsu baserri ondotik igaro eta gain batean dagoen San Migel baselizara ailegatuko zarete, Haritzeta auzoan (375 m). Aspaldikoa da baseliza horren jatorria, nafar erregeek

burututako lursail eta sagasti batzuen dohaintzaren idatzietan ageri da lehenengoz, 1050. urtean. Hor behean duzue Bergarako kalea. Zuzenean jaitsi ahal izateko, metro gutxi batzuk atzera egin, eta ermitatik eta Kerexatsu baserritik erdibidean, ezkerrean abiatzen den bide zaharra hartu behar duzue. Adi bidegurutze horri! Ez da oso argia.

Zehar-zehar behera egin, eskuinteko hegi malkartsura igaro eta begi aurrean izango duzue Bergara. Algodonera San Antonio lantokia egon zen orube itzelak arreta erakrriko dizue. Zer egitera doaz hor? Etxeak beharbada? Saihesbide berriko lanak direla eta, ingurua erabat desitxuratzeaz gain, bide zaharra galdu egin da. Beraz, landatu berri den pinudian ahal moduan behera egin eta tximini luze baten ondotik San Antonio auzora iritsiko zarete (160 m). ■

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

METEOROLOGIA

Hautsaren eragina urakanetan

2005. URTEA gogorra izan zen amerikarrentzat, dozena bat urakan baino gehiagoren eraso jasan baitzuten. Hori dela eta zientzialariek hainbat ikerketa bide abian jarri zituzten urakanen nondik norakoak hobezagutzeko. Lerro hauetan teoria horietako bat azalduko dizuegu.

Batzuen ustez, itsasoko tenperatura handiek eragin zituzten iazko urakan bortitzak; beste batzuen ustez, aldika-aldika gertatuko den fenomeno da, eta beste batzuen ustez Saharako basamortuko hondarrarekin dute lotura.

AEBetako Wisconsin-Madison Unibertsitateko Amato Evan ikerlariak zuzenduta-

ko taldeak 1981 eta 2006 urte bitartean sateliteetatik jasotako datuak aztertu ditu eta ondorio hauek atera ditu: urakan handiak izan diren urteetan aireko hauts maila txikia izan da; aldiz, eguratsoko hauts maila handia izan denean askoz ere urakan gutxiago sortu dira. Hainbat urtetan Saharatik milaka tona hondar altxatu dira eta Ozeano Atlantikoa abiadura handian zeharkatu dute, batzuetan bost egunetan.

Osasuna

JABIER AGIRRE

Laborategian sortutako maskuriari esker bizi dira

ARGAZKIAN ikusten dugun Kaitlyne McNamara gazteak 16 urte besterik ez dituen arren, bere maskuriak ez zuen behar bezala funtzionatzen, eta arazo horrek, gernuak ihes egiteaz gain, arrisku handia zekarkion bere giltzurrunei. Baina AEBetako Wake Forest unibertsitateko ikertzaile talde batek, neskaren zeluletatik abiatuta laborategian maskuri berria sortzea lortu zuen, eta duela bost urte hasitako esperientziaren bidez, maskuri artifiziala ezarri ondoren, neskaren giltzurrunak osasuntsu mantentzea lortu dute.

Kaitlyne McNamaraz gain, 4 eta 19 urte bitarteko beste zazpi haur eta gazte hautatu zituzten ikerlariak, sortzetiko anomalia baten ondorioz maskuriko arazo larriak zituztenak guztiak. Paziente horiek arantza bikoitza izeneko malformazioaren maila larria zeukaten, eta beraien maskuriak ezin zuen hedatu. Horren ondorioz pixari eusteko zailtasunak izaten zituzten, eta azken finean baita giltzurruneko kalte funtzionalak ere.

Pazienteei biopsia egin zitzaion, beren maskuritik 1-2 zentimetro koadroko ehun-lagin bat lortzeko. Lagin horretan maskuriko zelula muskularrak eta urotelialak lortu ziren, ondoren laborategian lantzeko. Maskuriaren forma zuen sare moduko egitura batean kokatu eta bertan ezarri ziren, haziz joan zitezene. Zazpi asteren buruan, maskuri berria prest zegoen transplanterako. Azken pausoa horixe izan zen, maskuri artifiziala kirurgikoki pazienteari ezartzea, bere maskurian atxikiz.

Hurrengo hiru urteetan organo berriaren funtzionamenduaren jarraipen zorrotza egin zuten ikerlariak, eta maskuriaren mekanismoak hobera egin zuela ikusi zuten, bestelako teknika kirurgikoek —esate baterako heste meharreko edo urdaileko injertoen inplanteek— ekarri ohi dituzten bigarren

mailako eragin kaltegarriak gabe. Kasu guztietan maskuriaren barne presioa saihestea lortu zen, eta horrela giltzurrunek ez zuten inolako arazorik beren eginkizuna bideratzeko. Gernu-ihesak ere nabarmen hobetu ziren, zazpi orduz gai izan baitziren gazteak pixari eusteko.

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Titaredia amets

URTEA LAI LOREEN SASOITAN laburbiltzeko eskatu dit kupida arrastorik gabe lagun batek. Urte-sasoiko, loretzen den landare bat, bakar bat, jarri nahi du lorategian. Enkargu xelebreak izaten dira akuilu txorrotxenak. Aparaju honek jarritako lanak ipuinetara eraman nau. Inguruan duen natura eta kultura alde batera utzita,

hutsetik lore-kolore bakar batekin sortutako ipuinetako lau paisaia osatu nahi ditu bere urtarotarako. Ipuin asko prestatu eta kontatu dizkiot, landarea inondik inora ezagutu gabe bere istorioak harrapatzen duena aukeratu dezan. Udaberriko "urrezko titarea" hautatu du.

Urrezko titarea, generalean urtebete eta gehienara ere bi bizitzen den landare txikia da. Negakinak bezala, *Fumaria officinalis*, hosto handiak izan beharrean urrutitik laino antzeko bat antzematen da eta bertatik estu-estu ebakita-ko hosto-hariak dira. Laino urdinxkan laranja koloreko lau petalo hauskor dituen lore jendea zabaltzen du. Honen itxura nagusitu da izenak jartzerakoan: Kaliforniako mitxoleta eta urrezko titarea deitzen zaio.

Eschscholtzia californica izena Johann Friedrich Eschscholtz (1793-1831), estoniar naturalista apartari zor diogu. Errusiar inperioak sustatutako munduari buelta emateko Otto von Kotzebue marinel aberkidea buru zuten "Rurick" (1815-1818) eta "Predpriaetie" edo "Enterprise" (1823-1826) ontzien espedizioetan izan zela-eta, Itsaso Barearen azterketan buru-belarri busti zen lehen mailako lehenengoetako zientifikotzat jotzen da. Adelbert von Chamisso, min lagun minak Kalifornian topatu zuten landare honi bere ohorez jarri omen zion *Eschscholtzia* izena. Marshall Uharteetan egindako aurkikuntzak medio ere Kotzebuek bertako atoloi bati Eschscholtz Atoloia deitu zion, 1946an AEBek egin asmo zituzten proba nuklearrak burutzeko bertako biztanleria osoa bertatik atera zutenetik Bikini izenez eza gutzen dugun atoloia, hain zuzen ere.

Udaberri-uda honetan etxe-bueltan Eschscholtziak lore biziak emango dizkio laino urdinezko itsasoan lagunari. Egunero, bertako indigenek 683 kilometrorra dagoen Rongerik atoloiko desterruan bezala, Bikini atoloiarekin amets egingo du.

Datu hauek oso garrantzitsuak dira zeren eta orain arte nagusi zen hipotesia zalantzan jarri da, hots, itsasoaren beroketa zela urakanak sortzeko faktore nagusia.

Ikerlariak diotenez: "ezin dugu ziurtatu hauts mailak urakanetan eragina duenik, gerta baitaiteke hautsa basamortutik altxatzea eta urakanak gutxitzea beste fenomeno atmosferiko baten eragin paraleloak izatea. Beraz, ikertzen segitu behar dugu".

ZIENTZIA

Jateko kotoia

KOTOIKO ZUNTZA da guretzat ezagunena den elementua, ehunaren industrian asko erabiltzen baita; baina gehienontzat kotoi pikorrek erabat ezezagunak dira. Pikorrek soberakin gisa hartzen dira eta proteina asko baldin badute ere, berauetan gizakiarentzat toxikoa den elementu bat dago, hots, *gossypola*.

Hau dela eta, urtero produzitzen diren 44 milioi tona kotoi-pikor ganaduari ematen zaio -honi ez baitio kalterik egiten- edo olio begetala lortzeko erabiltzen dira.

AEBetako Texas A & M University-ko Keerti Rathore-k zuzendutako taldeak *gossypola* kontrolatzea lortu du, ez baita interesatzen erabat desagerraraztea, horrek landarea babesik gabe gertatzeko arriskuan jartzen baitu.

Beraz, kotoi ehunetan *gossypola* mantentzen da, baina pikorretatik desagertuz kotoi pikorrek jaki gisa erabiltzerik izango dira eta batez ere, herrialde txiroetan 500 milioi pertsona elikatzeke balio dezake. Kotoiaren produkzioak beheranzko joera zeraman, baina ikerketa honekin indarra har dezake.

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Bizitzarik itsusiena

SINALOA, MEXIKO, 1834. Gerora Julia Pastrana izenez ezaguna egingo zen emakumea jaio zen, sustrai biltzailea zen indiar tribu batean. Hipertrikosia zuen, hots, gorputz guztia ile beltzez estalita zuen. Gainera bi hortz ilara zituen eta helduaroan 137 zentimetro neurtzera baino ez zen iritsi. Medikuen bisita lehen aldiz jaso zuenean diagnostikoa bestelakoa izan zen: gizaki baten eta gorila baten arteko harreman antinaturalaren fruitu omen zen.

Horrelako "munstroek" zirkoan arrakasta handia zuten garaian, norbaitek negozioaren usainari jarraituz alaba "erosi" zion Juliaren amari. 20 urterekin zirko "fenomeno" moduan hasi zen lanean Mexikon bertan, baina berehalako arrakastak AEBetara eramane zuten; "Hibrido harrigarria" moduan aurkeztu zuten.

Theodore Lent artisen enpresarioak berehala ikusi zuen gazteak aukera komertzial handiak eskaintzen zituela eta urte hartan bertan, 1854an berarekin ezkondu zen. Erakustaldiak eskaintzeaz gain, bere etxean tertuliak antolatzen hasi zen emaztea gai hartuta. Dantzan eta kantatzen irakatsi zion. Baina Juliak, bere aldetik, hiru hizkuntzatan idazten eta irakurtzen ikasi zuen. Irakurtzea gustatzen zitzaioela zioen, baina hain justu, ikuskizunetan erabateko analfabetoa bailitzan aurkezten zuten.

Europar ere bira egin zuten ikuskizun berri batekin: "Munduko emakume itsusienak" akrobaziak egiten zituen zaldi baten gainean, eta dantzan eta kantuan Lola Montes imitatzen zuten.

Julia Pastrana mexikarra, garaikideen esanetan "munduko emakumerik itsusiena".

1860an haur bat izan zuen, baina, erditzea konplikaturik, egun gutxira hil ziren amasemeak. Lenten anbizioak, ordea, ez zuen mugarik: emaztearen agonia ikusteko sarrerak saldu zituen. Hil eta gero, bi gorpuak momifikatzeko agindua eman zion Sukolov doktoreari eta momiak Moskuko Unibertsitateari saldu zizkion. Baina handik gutxira unibertsitateak momiak erakutsita negozioa egiten zuela jakin zuen eta, Juliaren pagotxa heriotzak eten ez zuela ikusita, gorpuak erreklamatu zituen. Plataforma baten gainean erakusten zituen, Julia dantzari errusiar bat bezala jantzita eta haur txikia marinel jantzia zeramala.

1864an Lent berriro ezkondu zen. Hau ere emakume bizarduna zen eta Pastranaren ahizpa ezkutua bailitzan promozionatu zuen. Baina gutxi falta zitzaion enpresarioari burua galtzeko eta eroetxean hil zen, bere emazteei esker irabazitako dirua errekarara bota ondoren. Emazte berriak bizarra moztu, mundu hura utzi eta senarrak utzitako momiak saldu zituen.

Julia eta semearen arrastoak batetik bestera ibili ziren 1976an Osloko almatzen batetik lapurtu zituzten arte. Juliari jantzia kendu eta beso bat moztu zioten. Semearen momia bide bazter batean agertu zen, arratoiek erdi janda. Gorpuak aztertu eta berehala ikusi zuten hain ederki kontserbatzea ez zela miraria izan; gorpuak ez zituzten ohi bezala enbalsamatu, disekatu egin zituzten, animaliak bezala. ■

ARRASTOAK

IDAZLEEN POLIZIA. XIX. mendearen bigarren erdian eta XX.aren lehen urtetan Parisko Prefeturak garai hartako idazleen joera politiko zein pertsonalak arriskutsuak zirela pentsatu eta bere lanaren zati handi bat intelektualak espiatzen eman zuen. Frantziako Batzorde Nazionalako funtzionario Bruno Fulignik bi urte eman ditu Prefeturako artxibo argitaratugabeak aztertzen eta lanaren emaitza kaleratu berri du. Bestek

beste, Victor Hugok bere amorante gaztearekiko zuen pasioa islatzen dute dokumentuok eta idazlea "demokraziaren explotatzaile" moduan aurkezten dute. Verlaine-ren iritzi pertsonalak arrikutsutzat jo zituzten eta Rimbaud berriz munstroa omen zen; 1873an polizia batek zera idatzi zuen poetaren gainean: "Erabat ulergaitzak diren obratan bertsoak inork ez bezala harilkatzeko gai da".

Victor Hugo 1880an.

EUSKARAMETROA

NEURTU ZURE KONPROMISOA

-
- ☐ euskal prentsa irakurtzen dut
 - ☐ gure dendan bezeroak euskaraz hartzen ditugu
 - ☐ me he matriculado en el euskalategi
 - ☐ familia hizkuntza euskara da
 - ☐ he matriculado a mis hijos/as en el modelo D
 - ☐ telebista euskaraz ikusi/entzuten dut
 - ☐ euskaraz ikasten dut
 - ☐ euskaraz liburu bat irakurtzen ari naiz
 - ☐ administrazioarekin harremana euskaraz dut
 - ☐ lankideekin euskaraz aritzen naiz
 - ☐ En el 2007 me propongo..... en euskera
 - ☐ ...

EMAITZA:

1etik-3ra: Euskararen izenean mila esker

4tik-6ra: Euskararen izenean mila esker

7tik gora: Euskararen izenean mila esker

Errenterriako Udala

**euskara
zerbitzua**

errenterriako udala

EUSKO JAURLARITZA
GOBIERNO VASCO

KULTURA SARAJA

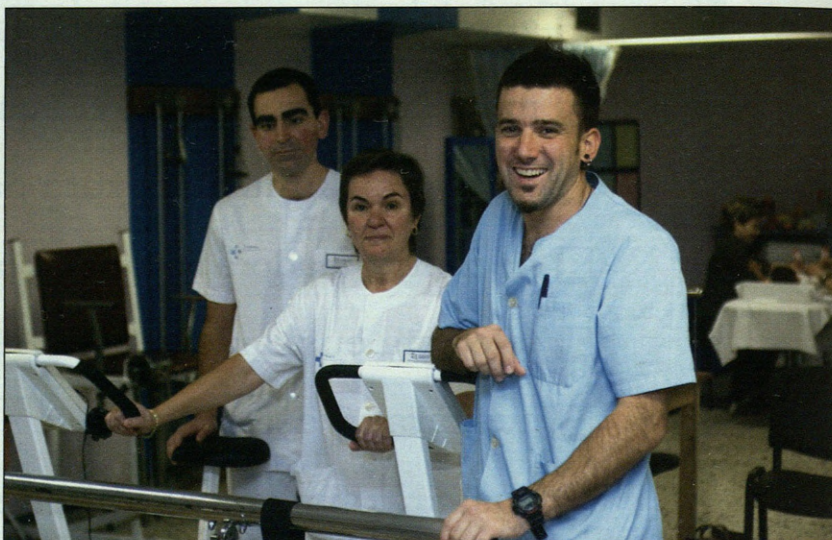
Medikuek kontsulta dute euskaraz trebatzeko

Eusko Jaurlaritzak irailean aurkeztu zuen Osatuz programa, osasungintzako langile euskaldunen hizkuntza maila hobetzeko ikas-material sorta. Irrati, aldizkari eta internet bidez, sendagile eta erizainei lanean euskaraz aritzeko tresnak ematea du xede Osatuzek. Askotan, oztopoak aurkitzen baitituzte lan kontuez hitz egiteko.

UNAI BREA

“OSATUZEN helburu nagusia osasun arloko langileak euskaraz komunika-tzen gaitzea da, bai lan-ingurunean, baita hiritarrekiko harremanetan ere”. Hala zioen irailean HABEk eta EAEko Osasun Sailak ekimena aurkezteko zabaldutako prentsa-dosierak. Gutxienez 2. Hizkuntza-Eskakizuna daukaten osasungintzako langileentzat eginda dago Osatuz. Sendagileentzat batez ere, baina baita erizain eta harrerako langileentzat ere.

“Osasun Sailekoei proposatu genien, ikusita Osakidetza gero eta ikasle gehiago genduela –dio Begoña Martinez HABEko ikas-materialen ataleko arduradunak–, zerbait berezia egitea sendagile eta erizaintzat”. Osakidetza langile asko dabil euskaltegian (2.240), baina gehienak talde arruntetan daude, gainerako ikasleekin batera. “Zaila da talde berean hamar pediatria elkartzeara, esaterako”, adierazi digu Martinezek. Zailtasun horren aurrean material berezia prestatzeko ideia sortu zen, nork bere kabuz erabiltzeko

INIGO AZKONA

DANI BLANCO

Goiko argazkian Iñaki Cornejo, Marian Lasarte eta Iker Capel Gurutzetako ospitaleko fisioterapeutak. Beheko argazkian Lourdes Arriaga sendagilea Irungo Larrialdi zerbitzuan, Azpeitiko zerbitzutik lekuz aldatu berria.

modukoa, ikasleen euskalduntzearen prozesuaren osagarri izan dadin.

Une honetan, Osatuzek hiru euskarri eskaintzen ditu: webgunea, aldizkaria eta irratsaioa, hirurak irailetik martxan. Hala ere, hazia lehenago erein zen. Joseba Arbelaitzek,

Hernaniko (Gipuzkoa) Udal Euskaltegiko irakasleak, honela gogoratzen du: “Hasiera batean ikas-material batzuk diseinatu zituen HABEk, eta beraiekin elkarlanean aritu ginen hemengo beste kide bat –Jokin Nazabal– eta biok”. Egitasmo hura taldeka

Osatuz-en hiru bideak

Osatuzek hiru euskarri ditu: aldi-zakaria, irratsaioa eta webgunea. Lehenbizikoa hilerio kaleratuko da 2007ko uztailera arte. Elkarriketak eta artikulatuak izango ditu, eta gainera, kontsultan ohikoak izaten diren egoerak agertzen dira. Ariketak ere badira.

Irratsaioetan elkarriketak egiten zaizkie sendagileei, hainbat gairi buruz. Larunbatero ematen dira Euskadi Irratian, goizeko 11:00etatik aurrera. Astelehenetik ostiralera berri, zalantzak argitzeko helburua duten bi minutuko saiotoxoak ematen dira, ordutegi finkorik gabe.

Web orriak (www.euskadi.net/osatuz), aldizkariko eta irratsaioetako edukiak jasotzeaz gain, 40 ariketa-sorta ematen ditu profesionalak egin ditzaten. Zalantzak argitzeko foroak eta bestelako eduki gehigarriak ere baditu.

lantzeko sortu zen ordea, ez bakarka.

Arbelaitzek dioskunez, hiru modulu diseinatu zituzten Nazabalek eta berak: medikuntza orokorreko bi eta pediatriako bat. Gero, bost ikasle talde eratu ziren EAE osoan, modulu horiek irakasteko. 60 irakasle guztira, gutxi gora-behera mediku eta erizainak erdibana. "Ikastaro mistoak eman ditugu: 20 ordu internetez, norberak bere ordenagailuan egiteko, eta beste hamar ordu aurrez aurreko eskola arruntetan. Azkenekoa aurtengo udaberrian eman genuen".

Hizkuntza oztopo

Lourdes Arriaga sendagileak Azpeitiko (Gipuzkoa) osasun etxeko larrialdi zerbitzuan egiten du lan, eta Arbelaitzen ikasleetako bat izan zen Hernanin. "Azpeitian, normalean euskaraz egiten dugu kontsultetan, baina ez gaude ohituta -ez ni behintzat, erdaraz ikasi

dudalako- kontu batzuk euskaraz esplikatzeko. Halakoak landu genituen ikastaroan. Esaterako, nola esan 'egunean hiru aldiz har itzazu pilula hauek', edo halakoak". Hizkuntza espezializatuagorik ez, baizik eta gaixoarekiko harremanean erabili ohi dena landu zuten, beraz, ikastarootan. "Eta nabaritu egiten da, bai -dio Arriagak-, orain erraztasun handiagoa daukat hainbat gauza esateko".

Bide beretik doa orain Osatuz, ikastaro haien oinordekotzat jo genezakeen egitasmoa. Izan ere, Arbelaitz izan da irailetik eskura dauden materialen sortzaileetako bat. Baina bera ez da medikua noski. "Materialak ontzeko, ezinbestekoa izan da Jabier Agirre UZEIko kide eta sendagileak eman digun laguntza, berak gainbegiratu du gure lan guztia", argitu du Arbelaitzek.

Osatuzen berririk ez

Gurutzetako ospitalera (Barakaldo, Bizkaia) joan gara galdezka. Hainbat mediku euskaldun topatu dugu han, eta ez zeukaten Osatuzen berri handirik. Ez dago langile euskaldun asko Gurutzetan, baina kasualitatez-edo, hainbat sailetan mordotxo bat ari da. Berrosatze sailean, esaterako, 6-7 fisioterapeuta euskaldun dago. Ahal dutela, euskaraz aritzen dira gaixoekin. Marian Lasarte, Iker Capel eta Iñaki Cornejo-ekin hitz egin dugu han, eta lan kon-tuez euskaraz egiteko dauzkaten zailtasunak aitortu dizkigute. Lan kontuak ez direnean euskaraz egiten dute gehienetan. Baita gaixoekin ere, ahal izanez gero. Azken batean, gaixoekin erabili behar duten hizkera ez da bere-

"Ez dakizula taquicardia paroxístico esaten euskaraz?"

Orduan, esan horrelaxe, baina euskaraz egiteari utzi gabe"

Santiago Mintegi

Ume euskaldun elebazarrekin zer?

Pediatrian garrantzi handia dauka euskarak Osasun Sailaren ustez. "Geratzen diren euskaldun elebazar apurak ume txikiak dira eta!" dio Santiago Mintegik. Hizkuntz Eskubideen Behatokiak salatu izan du inoiz ume euskaldunen bat harrera egokia hartu gabe geratu dela larrialdietan, medikua erdalduna izaki eta gurasoei sarrera eragotzita. "Hemen (Gurutzetan) ez da hala-korik izan inoiz", dio Mintegik. "Gainera, bertoko kalitate arduraduna neu naiz, eta inoiz ez dugu kexarik jaso arrazoi horregatik". Mintegi euskaraz aritzen da umeekin zein gurasoekin, euskaldunak direla ohartuz gero, baina dena dela, eta haren ustez, sendagileak euskaraz ez jakiteak ez du eragozten ume euskaldun baten diagnostiko egokia egitea. "Gurasoak itzultzaile lanetan ibiltzen dira askotan", argitu digu nolanahi ere.

zitasun handikoa: "Altxa besoa, mugitu hanka", eta abar. Baina dioskunez, elkarrekin hizkuntza teknika erabiltzeko garaian gaztelaniara jo behar dute derrigorrez.

Pediatriako Larrialdietan, Santiago Mintegi bilbotar medikua aurkitu dugu, euskalduna eta euskaltzale amorratua. Ez du Osatuz ezagutzen, eta alferrikakoa iruditzen zaio. Alegia, ez du uste mediku euskaldun batek arazorik eduki beharko lukeenik lanean euskara erabiltzeko: "Hori gezurra da. Baliteke hitzen bat zelan esaten den ez jakitea. Bada, esan erdaraz. Baina hitz tekniko gehienak antzekoak dira hizkuntza guztietan, euskaraz ere bai. *Leucemia* leuzemia da. Ez dakizula *taquicardia paroxístico* esaten euskaraz? Orduan, esan horrelaxe, baina euskaraz egiteari utzi gabe". ■

Babeslea: Eudel

udale

EUEDEL EUSKADIKO UDALEN ELKARTEA
ASOCIACIÓN DE MUNICIPIOS VASCOS

Udalentzako Euskara Zerbitzua

EUEDEL: Zabalgun Plaza 5 • 48009 Bilbao

Tel.: 94 423 1500 • Faxa: 94 424 3947

e-posta: eudel@eudel.net

www.eudel.net

Bero-beroan

ONINTZA IRURETA

Elhuyar hiztegia

ELHUYAR Fundazioak *Elhuyar Hiztegia* (euskara-gaztelania / castellano-vasco) obra-
ren edizio berria kaleratu du. Lehe-
nengo *Elhuyar Hiztegia* duela hamar
urte plazaratu zuten. Bigarren edizioa
berriz, 2000.ean. Edizio berriak loku-
zio gehiago bildu ditu. Datorren
urtean ingelesa-euskara hiztegia atera-
tzeko asmoa du Elhuyarrek.

Euskaltzain oso izateko proposatuak

XARLES VIDEGAIN eta Andoni Sagar-
na dira euskaltzain oso izateko hauta-
gaiak. Lehena, Jean Haritschelhar, Pia-
rres Xarriton eta Emile Larrek
proposatu dute eta bigarrena, Mikel
Zalbide, Bernardo Atxaga eta Adolfo
Arejitak. Abenduan bi euskaltzain berri
izendatuko dira.

Eremu mistoa ez dute zabalduko

NAFARROAKO Ezker Batuaren propo-
samenak ez du aurrera egin Nafarroa-
ko Parlamentuan, UPNk eta CDNk
kontrako botoa eman dutelako (gaine-
rako alderdiek proposamenari baietz
esan zioten). Beraz, Aranguren,
Beriain, Galar eta Noain-Elortzibar
herriak ez dira eremu mistoan sartuko.

Lanuzteak

Lanuzteak dira langileen azken baliabi-
deak, euren enpresetan, publiko nahiz
pribatueta, eskatzen dutena lortu
ahal izateko. Beste ondorioez gain,
galera ekonomikoak ere ekartzen ditu.
Maiz, galera hauek aurretiaz lanuzterik
gabe hitzarmen bat sinatu balitz izan-
go ziratekeenak baino handiagoak izan
dira. Enpresak autoritate printzi-
pioa aplikatzea, edo berau gehiegi
erabiltzea, sindikatuen edo langileen
eskaerak hasieratik bertatik baztertuz,
maiz negoziazio kolektiboetan bete-
tzea baino askoz ere garestiago izaten
da. Euskal Herrian egun bi lanuzte
garrantzitsu ditugu: Justizia Adminis-
trazioko langileena eta Irakaskuntza
publikoarena. Sindikatuen gehiengoak
babestu ditu. Bi lanuzteok enpresa
publikoari dagozkio, kasu honetan,
Eusko Jaurlaritzari. Gizartean ondorio
handiak izan dituzte. Lanuztea Irakas-
kuntzan bi urtez negoziatzen aritu

ondoren etorri da eta Justizia Sailean
ere hilabete askotan aritu dira. Zerga-
tik utzi du Eusko Jaurlaritzak egoera
hau erabat usteltzen bere langileak
lanuztea egin behar izan arte? Ez zate-
keen errentagarriagoa eta merkeagoa
izango bere jarrerak langileenera hur-
biltzea lanuzteen deialdia baino lehe-
nago? Zergatik eskaintzen dira hobe-
kuntza batzuk lanuztearen ondoren
nahiz eta langileak pozik uzteko modu-
koak izan ez? Zergatik jokatu horrela?
Enpresak zer nahi du, lanuzteak den-
bora gehiagoan jarraitzea, azkenik,
ordura arte ukatutakoa eta lanuztea-
ren zergatia izandakoa orduan eskain-
tze? Enpresa publikoak, kasu hone-
tan Eusko Jaurlaritzak, enpresa
pribatuari eredia eman behar lioke:
elkarrizketa eraginkorra eta probetxuz-
koa.

Juan Mari Arregi

BAHEA

**Gotzon Garatek Iruña-Veleiako aur-
kikuntzen eztabaida dela-eta *Garan
esanak*:** "Testuen egitasunaz seguru
egon arte, eztabaidek ez dute balio
handiegirik izango. Hizkuntzalarien
buru argitasuna erakutsiko dute, hori
bai.

(...) Iruña-Veleiako testuak benetan
III. edo IV. gizaldikoak direla jakin
eta gero hasiko gara funtsezko ezta-
baidan. Bitartean diskusio nahiko
bizantinoak izateko arriskua badute.
Utrum Adam umbilicum habuerit".

**Pedro Garcia Larragan Radio Euska-
diko esatariak UK aldizkarian esanak:**
"ETB-1ek ez dauka programaziorik.
Gogorra da holan esatea, baina ETB
gutziz baztertzekoa da. Nik ez dut
ikusten. *Gaur egun* bai, pentsatzen dut
ETB-2ko albistegiak baino hobea
dela. Gainerakoa ez dut ikusten,
baina ez nik eta ez inork: ikusentzule-
riaren datuak negargarriak dira. Ez da
egiten horren alde. Horretarako
aurrekontua behar da eta ez dago".

Ondarre baserria

20214 Segura (Gipuzkoa) Tel.: 943 801684

e-posta: ondarre@hispavista.com www.acvmultimedia.com/ondarre

MUSEO CHILLIDA LEKU

Chillida-Leku Museoa
Jauregi Auzoa 66
20.120 HERNANI
943 33 60 06

www.museochillidaleku.com - prensa@museochillidaleku.com

Inkestek Nafarroa Bai haizatuko dute

NAFARROAN aspaldi da indartsua hauteskunde usaina, eta gero eta nabarmenago gainera. Harrigarria da, baina maiatzeko hauteskundeetarako bost hilabete falta direnean, gaia pilpilean da. XXI. mende hasierako politikaren ezaugarri gero eta adierazgarriagoa da, ia etengabeko hauteskunde giroan bizitzaren sentipena.

Amaiursarea aurkeztuta, Batasuna izan da hauteskunde galdi publikora igo berri dena. Udal eta foru hauteskundeetarako egitasmoak prestatzea da ekimenaren helburua, baina ezker abertzaleko erakundeak baditu oraingoz bere esku ez diren lehentasun handiagoko premiak, aurkezpen zigiluarena esaterako. ETaren sueten aldarrikapenaren ostean ez zen zalantzarik Batasunak maiatzeko hauteskundeetara aurkezteko izango zuen aukeraz. Zazpi hilabete geroago dena airean da aurkezteko moduari dagokionez.

Hauteskunde guztiak dira garrantzitsuak, baina edonork daki datozenak bereziak direla Nafarroan. Bake prozesuaren erdian Nafarroaren gaiak berez duen garrantziari, UPN Gubernutik ateratzeko aukera gehitzen

Elkarriketa eta euskal herritarren erabakitze ahalmena eskuan, alderdiak akuilatzan jarraitzen du Ahotsak ekimenak.

zaio, nola eta abertzale eta sozialisten aliantzaren bidez.

Nafarroa apur bat ezagutzen duenak badaki hori biziki zaila izango dela. Inkestek, ordea, aukera garbi gisa eskaintzen dute, eta gainera, Nafarroa Bairen arrakasta haizatuko dute (*El Mundo*-ren azkena lekuko) eskuin nabarrista eta boto ideia argiak ez dituztenak akuilatzeko.

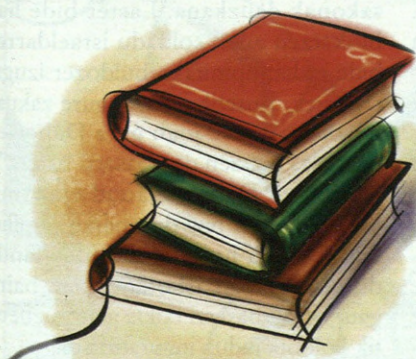
Lehia gogorra foru gobernua eskuratzeko eta baita Iruñeko Udalerako ere. Yolanda Barcinaren agintaldiak zapore benetan mingotsa utzi du oposizioan eta, bereziki hiriko lerro abertzale eta euskaltzaleetan. Alde horretatik, EAK Uxue Barkos Nafarroa Bairen Iruñeko Udalerako zerrendaburu hautatu

izanak, alkate aldaketarako zirrikito bat zabalitzen du. Ez zen samurra izan eta Barkos ere une zailak pasa ditu hautaketa prozesuan, besteak beste EAren baitan izan delako independente bat zerrendaburu onartzeko erresistentziarik, baina azkenean bere hautaketak pozik utzi ditu NABairen alderdi eta independenteak.

ORAINSU ARTE bake prozesua atzeraezina izan

da Espainiako Gobernuarentzat, baina haren inguruko komunikabideetan mezua aldatu da eta dagoneko krisia krisi izateaz gain, jadanik ez dago garbi bide honetatik "terrorismoari amaiera" jarriko zaionik. Urriko *Zutaben* ETAK udazkeneko tarte hartzen zuen egoera zuzentzeko epe gisa. Bada, 20 egun geratzen dira.

Ekaitz giroan, emakumezkoek iparra non den markatzen jarraitzen dute. Ahotsak ekimenak ekitaldi berezia egingo du larunbatean Bilbon eta, orain arte bezala, elkarriketaren bidea aldarrikatuko du ozenki gatazkaren konponbiderako. Aurreratuenak dira, zalantza barik.

Liburu Azoka

Gernika pasealekuan
Abenduaren 15, 16 eta 17an

Beasaingo udala

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Ziyarat az Zeitoun: palestinarrekin olibak biltzen

Azeituna urtea omen da aurtengoa Palestinan. Urrian eta azaroan bildu dute hango nekazariak uzta, palestinarren lan eta diru aukera bakarretakoa. Bertakoekin batera olibak arbolatik erauzi, lurretik jaso eta Israelgo militarren bortizkeriak partikatzen hurbildu dira urruneko boluntarioak.

PALESTINAN OLIBEN UZTA BILTZEN

laguntzena hainbat talde hurbiltzen da mundu osoan urtero. Aspalitik da famatua Palestinako olioak, eta bertako nekazariak azeitunak biltzeko garaian jotzen dute urteko oparotasuna. Kanpotik egun batzuetarako etorritakoei beharrezko laguntza diete base-rritarrei, gerra eremuan biltzetan jarduteko babes eskaintza, eta bide batez lurralde haietako egoera hurbileti ezagutzeko baliatzen dute.

Elkartasuneko nazioarteko operazio horrek Ziyarat az Zeitoun du izena (Olibondoak ikuskatuz). One World Net guneak eskaintzen berria du operazio horren barruan Palestinatik ibili den talde horietako bateko kideek idatzitako kronika laburren oihartzuna. American Friends Service Committee du izena taldeak.

Honela definitzen du bere burua komiteak interneteko webgunean: "AFSC munduan barrena zerbitzu, garapen, justizia sozial eta bake programak burutzen ditu. Kuakeroek 1917an sortu zuten AFSC kontzientzia objektorei aukera emateko gerrako biktima zibilei laguntzeko, eta gaur bereganatzen ditu arraza, erlijio eta kultura eskotako jendeen babes eta partaidetza".

Kuakeroak ez dira ezagunak Euskal Herrian, baina 300.000 inguru izan ditezke mundu osoan. Adiskideen Elkarte Erlijiozkoa (kuakeroak) Britainia Handian XVII. mendean sortu zen, kristau-

tasuna era erradikal eta askeagoan bizi nahi zuten batzuen artean. Labur esanda, ez dute ez dotrina bakar bat eta ez hierarkiarik onartzen, bakezaleak dira eta hasieratik definitu ziren esklabutasunaren kontra. Ez apaiz eta ez sakramenturik ez duten kristau asanbleazale hauek anarko-kristau aktibistak direla esan daiteke, gehiegi laburtuta.

Funtzionatzeko era hori islatu da kuakero hauek Palestinara aurtan egin duten bidaien kronika egiterakoan ere: kide bakoitzak kontatu du esperientzia bera bere ikuspegitik. Idatzi labur horiek irakurtzen dituenak eskertuko die aniztasuna eta freskotasuna boluntario horiei.

Azaroaren lehen egunetan ibili dira militante bakezale hauek Israel eta Palestinan. Dozena bat ziren Zurichen abioia hartu eta Tel Aviv ondoko Ben Gurion aireportura iritsi zirenak, jende adinekoa gehienak, tartean jubilatuak. Denen paper-kontuak ordu laurden eskasean fini ziren, baina tartean zermaten amerikar mahometar bakarrak ordu eta erdi behar izan zuten. Boluntario ongi zekiten nora zihoazen, eta lasaitzen zituen pentsatzeak atzeko bulego batean utzi zuten Miryam Rashid herritar estatubatuarra legez tratatuko zutela. Baina hau azkenean libre utzi zutenean, azkar ohartu ziren bere burkideak emakumea arras urduri zeto-rrera. Urduritasun hori ez zitzaion erabat baretuko bidaia osoan.

Zisjordaniarako bidean, Etxeen Erauztearen Kontrako Komite Israel-darrekoei mintzatu ziren eta ondoren ingurumenaren aldeko Palestinako Gobernu Kanpoko Erakunde Sareko ordezkariekin ere bai. Horiek guztiek esplikatu zieten laster beren begiekin aurkituko zuten munstroa: Harresia. Lehenez gain Palestinako jendeen bizimodua izorratzen duen harresi erraldoia, eta alde guztietan zirkulazioa oztopatzen duten kontrol militarak.

Oliba mikatza izanda...

Judy Lee boluntarioak kontatu du nola iritsi diren azaroaren 8an beren sorora. "Zisjordanian dauden kolonia israeldarretara doan autopistatik, herri palestinarretara daraman 'errepidera' pasa gara: bide estu eta zikina, autobusa mantso ibilarazten duten zulo sakonak dauzkana. Laster bide hau blokatzen zuen soldadu israeldarrek bide erdian ipinitako buldozer izugarri batek. Busetik jaitsita, gure zakuak hartu eta oinez joan gara Daher-en Etxaldea deitzen den baserri batera".

Hemen Daher, Daoud eta Amal Nassar anaiak bizi dira beren familiekin. Familia honek lur hauek landu ditu belaunaldi askotan zehar, baina gaur beren baserri txikia alde guztietatik kolonia juduz inguratuta dago.

2001ean, gauez, buldozer israeldar-rrak iritsi eta Nassartarrek beren asa-

Urritik azaroaren erdira bitartean, Palestinako biztanleen erdiak hartzen du parte oliba biltzetan, aurtan bezala sasoiaren oparo datorrenean. Ezkerreko argazkian bi emakume arbolari kentzen ari zaizkio azeitunak. Lerroon ondoko foto txikian, nekazariak militar israeldarren kontrola ari dira pasa nahian, gainerako bideak hesi metalikoz etenda daude eta. Ofizial juduaren apetak aginduko du egun horretan baserritarrok beren soroetara joan ahal izango diren ala ez. Beheko argazkian, Amerikatik palestinarrei olibak batzen laguntzera etorritako boluntario taldea; atzeritarrek kapelu berdea daramate buruan, eta solidaritate talde israeldar bateko gidaria daramate buru (gazte bizarduna). Argazkia egin zuten soro horretan boluntarioak ohartu ziren berak heldu aurretik inguruko kolono juduek ostu zituztela oliba gehienak.

bengandik jasotako soroetan barrena bide berria ebaki zuten. 135 olibondo erauzi zizkieten orduan. Baina geroago 250 arbola gehiago atera zizkieten erroitik. Beranduago, solidaritate talde batek lagunduko zien 300 olibondo gazte landatzen.

Palestinar eta kristauak diren Nassartarrek auzitegian egin behar dute borroka beren soroen jabe izateko. Lurrak kenduko ez bazizkieten, abokatua hartu behar izan zuten Jerusalem, 10.000 dolar ordainduta. Auzitegi kontuak konpontzera hiriburura joateko baimenik ez zioten ematen okupatzaileek, eta Suitzako kontsulak bidalitako diplomatiko baten kotxean lortu zuen iristeia. Alferrik gainera: egindako ikerketa nahikoa ez zela eta 70.000 dolar gehiago kostako den ikerketa berria burutu beharko da. Horre-

tarako, turkiarren inperioko agiriak lur hauetaz zer dioten begiratu beharko da... Istanbulen!

“Desafioak desafio –idatzi du Judy Leek– Daher, Daoud eta Amalek erabakita daukate beren familiaren lurretan geratzea”. Boluntarioak miretsirik dio: “Erabaki dute beren etsipena helburu eraikitzaile baten bila kanalizatzea, eta orain baserria eskaintzen dute bake espaziotzat, gurea bezalako ordezkariak etxean hartuz, errefuxiatu eremuetako eta Bethlehemo haurrei udalekua baimenduz”. Irakurle eszeptikoagoak berriz pentsa lezake laborari horiek beren lanak lasai egingen biziko liratekeela ondoen, erantzukizun handiegiak bizkarretarazten zaizkiela. Baina bizi egin behar.

Zeren eta bitartean israeldarrek etxetik olibondo-sororako bidea

moztu baitie, eta ura bezala argindarrak ukatzen. Oztopoak oztopo, boluntarioek lagundu diete Nassartarrei olibondoak biltzen egun batzuetan. Egunitan, gainera, Nassartarrek bestetan baino errazago pasatu dituzte kontrol militarrek. Eta kuakero hauek beren sorterrira itzulitakoan, Palestina-ko oliba lehen baino indar gehiagoz promozionatuko dutela egin dute zin.

Olibondoak dauzka landatuta Palestinak nekazaritzan darabiltzan lurren %45ak. Urteotan –Israelgo estatuaren eraso berriekin eta harresiak lehenez gain areagotu duen hondamendi ekonomikoarekin– herritarren bi heren txirotasunean bizi da, egunean 2,7 dolar baino gutxiagorekin. Horregatik da hain inportantea nekazaritzako diru-sarreraren %22a osatzen duten oliben biltzea.

Bederatzi milioi olibondo daude Palestina okupatuan. Horien fruituak arbolatik erauzi eta bildu hilabeteko tarte laburrean egin behar dira, eta lan horretan palestinarren erdiak baino gehiagok hartzen du parte, urri-azaroan. Lan hori burutzerakoan topo egingo dute 500 oztopo fisikorekin, eta %57an eraikia dagoen harresiarekin. Bederatzi milioi arboletatik milioi baten igaliak ezingo dituzte batu. Urteotan soldadu eta kolono juduek erroitik ateratako ehunka mila arbolek ez dute azeitunarik emanen, noski.

Nazio Batuen Erakundeak aurreko datu horiez gain beste hau eskaini du: aurtan 35.000 tona olio ekoiztuko dela Palestinan, 2006 oliba-urtea delakoan. Baldin eta juduen armadak batzen lagatzen badie. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio
gehiago eta Interneteko loturak.

**Produkturik
onenak,
Zinkunegi Optikan**

Aukerarik
zabalena
bataurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta
eguzkitako
bataurrekoetan.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

K A L I T A T E A

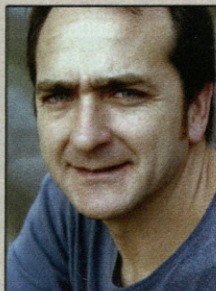
Kike Diez de Ultzurrun Sagala

Pausoz pauso

E

uskara Elkargoak antolatuturik, lehengoan saio ohargarria egin zen Iruñean. Erdal munduko jendea, jende erdaluna, mahaian eserita euskarari buruz hitz egiteko. Erdal komunikabideetako ordezkariak ziren gehienbat eta euskal mundua nola ikusten duten, zer sentitzen duten agertu zuten luze eta zabal. Haietako batek kontatu zuen hamar urteko semeak euskaldunen gainean errandakoa: "Aita, adiskide batek gaur klasean erran zidak euskaldunak gorroto dituela", eta aitak galdetu: "Zergatik?", eta semeak erantzun: "Espainiatik hanka egin nahi dutelako eta Nafarroarekin batu". Aitak orduan: "Hi, baina zer diok? Ez al dakik hire bihotzeko futbol taldeak euskarazko izena duela?". Eta semea burua harri eginik, txunditua, gelditu zen.

Ez dira alferrik pasatu, ez horixe, azken zazpi urteak. Hemengo agintarien erranek eta eginek kalte handia egin digute, gizartean euskararen kontrako harra erein baitute, nola halako arrakastaz erein ere, eta, ondorioz, horrelako jarrerak zabaldu dira nafar erdalun zenbaiten artean. Egia erran, euskarak ez du sekula agintarien haizea alde izan, ez orain, ezta euskaldunok zorioneko paradisu hartan bizi ginenean ere, hau da, Nafarroa estatu burujabea zenean ere. Mendetako gaitza da eta, halako batean, 90eko hamarkadaren hasieran, Nafarroako herriar euskaldunok erdietsi genuen ehunka urteko joerari hein batean akabera ematea, egunerokotasunean pauso zehatzak ematearen bidez. Egin genuen gure txokoa zenbait erakundetan —udaletan gehienbat—, hiriko plazan burua atera genuen eta hezkuntzan aurrerapen nabarmena gertatu zen. Pausoz pauso ari ginen, tokian tokio arauak irekitako zirrikituak baliatuz, euskararen lege herrenak zekartzan bide bihurri eta meharrak jorratuz. Eta aukera ere izan genuen euskarazko irakaskuntza publikoa Monteagudoraino eramateko —bai eta, jakina, Iruñerriko bazter guztietaraino ere—, baina hura huskeria zelako-

MIKEL SAIZ

Aukera ere izan genuen euskarazko irakaskuntza publikoa Monteagudoraino eramateko, baina hura huskeria zelakoan ezezkoa eman zioten Euskadi alai eta borrokalaria proposatzen zigutenek, zer eta ikuspegi nazionala eta duintasuna argudiatuta

an, apurrak zirelakoan, ezezkoa eman zioten hari —eskuindarrekin batera— Euskadi alai eta borrokalaria proposatzen zigutenek, zer eta ikuspegi nazionala eta duintasuna argudiatuta.

Ondotik, Gazteluko Plazan euskara gehiegi entzuten zela iritzita, *Diario de Navarra* "aski da" aldarrikatu eta Gobernuak euskara ezabatzeari ekin zion —alde horretatik, Gobernuaren ezabaketa kanpainak urtetan iraun du—. Orain, zailagoa da hoge urte betetzeko zorian dagoen euskararen legean aldaketak egitea eta ez da aldaketarik izanen nafar sozialistak UPNren mendetik askatzen ez diren bitartean. Zailtasunak zailtasun, ordea, gizartearen puska handi bat gure alde dago eta litekeena da datorren urteko udaberriatik aurrera, halako parada bat izatea egungo mugak gainditzen hasteko. Bistan denez, arazoaren erroa Amejoramen duan datza eta, horri loturik, Euskara arautzen duen legean. Kontua da ea legea aldatzeko aukera izanik, aldatuko dugun ala zain egon beharko dugun hari eta Amejoramen duan bi hizkuntzen estatusa berdindu arte. Azken hori da noski gure jomuga, eta ongi dago hori aldarrikatzea. Baina, bitartean, ongi etorri pauso guztiak, gure ataka gaiztoan urrats oro onuragarria baita. Izan ere, Badoztain eta Mutiloa herriak Iruñerrian daude eta mugakide dira. Bien arteko muga ezponda bat da. Ezpondaz alde batean etxe bat. Ezpondaz bestaldean beste bat. Biak parez pare. Badoztaingo dermioan dagoen etxe horretako haurrek badute euskaraz ikasteko eskubidea eta

autobusa joaten da haien bila. Mutiloako etxeko haurrek, ordea, ez dute euskaraz ikasteko eskubiderik, eta gurasoek autoz eramaten dituzte Iruñeko ikastola batera. Horrelako egoera bidegabeak sortu ditu Euskarari buruzko Legeak. Izanen da ikuspegi nazional santua gauza ooren gainetik jarri nahi duenik, duintasuna sutsu baino sutsuago aldarrikatuko duenik, baina zerbait egin beharko da gertatzen denari bukaera emateko. Zentzuzkoa baita. ■

ASTE HONETAKO

zozketa

Irigoien Landetxea

Asteburu pasa
bi lagunentzat

Muez NAFARROA

www.irigoien.com

1

txapela
buruan
ta ibili
munduan

Txapela buruan
eta ibili munduan

3 sudadera

Gamon Zumardia, 7
Orereta GIPUZKOA

www.txapelaburuan.com

www.txapelaburuan.com

943-004215

2

URDAZUBL-URDAX

Xareta eskualdean
Sara, Zugarramurdi
eta Ainhoa ondoan

LEZEAK

Bisita gidatuak
soinu eta argiekin

948 59 92 41
urte guztian irekia

Milaka urte dituen leze honetan, bada erreka bat,
Urtume, istorioz betea. Nahi duzu ezagutu?

Urdazubiko Lezeak

5 harpidedunentzat
bina sarrera

Leorlas auzoa, z/g
Urdazubi/Urdax NAFARROA

Tel. 948 599 241

3

Karidadeko Benta & Pata Negra

kontzerturako

5 harpidedunentzat bina sarrera
Abenduak 7, osteguna 22:30etan
Durangoko Plateruena Kafe Antzokian
Durango BIZKAIA

www.hotsak.com

4

Munduko ipuinak eta Gartxot

2 produktu sorta opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

RAFA RUEDA & ANARI

- Pello Garmendia Tapia (Iruñea)
- Iñaki Aurrekoetxea Arkotxa (Gernika-Lumo)

KUKAI - TATTAKA

- Josune Francos Rodriguez (Derio)
- Xabier Ansola Bastida (Elgoibar)

TARPOON URPEKARITZA

- Mikel Arrazola Aranzadi (Donostia)

CHILLIDA-LEKU MUSEOA

- Joxin Iturriotz Ostolaza (Azpeitia)
- Jose Ramon Eguiluz Ugarriza (Berriatua)
- Maria Dolores Uriarte Ballarena (Barakaldo)

ARDIBIDEZ

- Pello Iruretagoiena Gartxotenea (Zarautz)
- Maritxu Dorronsoro Arostegi (Lazkao)

PARTE HARTZEKO

Astelehenetik ostiralera **GOIZEZ** 09:00-13:00 **ARRATSALDEZ** 15:00-18:00

Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

Abenduaren 6tik 10era

ARGIA

Durangoko azokan

Erosi ARGIAren produktuak eta eskuratu zure txartela. 200 sari baino gehiago zain dituzu.

10 egonaldi Euskal Herriko landetxetan

Abentura kirolak

Kontzertuetarako sarrerak

Urpekaritza saioak

Arropa sortak

12 afari

Museoetarako sarrerak

Karting saioak

Etzazu aukera galdu...

ARGIA